

2016
4.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA: Az alapjogvédelem uniós szintű megnyilvánulása az Európai Bíróság készletező távközlésiadat-tárolásról szóló döntésében

SÁRKÁNY ISTVÁN: Az erőszak mennyiségi és minőségi aktualitásai a hazai bűnözésben. In memoriam Bakóczy Antal

TIMSINA ISTVÁN: Az önkéntes eredményelhárítás érvényesülése egy életellenes bűncselekmény elkövetésekor

KRISKÓ EDINA: Rendészet és közösségi média: mindent előlről, avagy a sosem látott szigor

KIRÁLY RICHÁRD: A 2015-ös siófoki idegenforgalmi szezon rendészeti tapasztalatai

ILLÉS LÁSZLÓ: Volt egyszer egy program. Az áldozatsegítés Tolna megyei mintamodellje

64.
évfolyam

TARTALOM 2016/4.

KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA Az alapjogvédelem uniós szintű megnyilvánulása az Európai Bíróság készletező távközlésiadat-tárolásról szóló döntésében (9–22)

SÁRKÁNY ISTVÁN Az erőszak mennyiségi és minőségi aktualitásai a hazai bűnözésben
In memoriam Bakóczy Antal (23–48)

TIMSINA ISTVÁN Az önkéntes eredményelhárítás érvényesülése egy életellenes bűncselekmény elkövetésekor (49–54)

KRISKÓ EDINA Rendészet és közösségi média:
mindent előlről, avagy a sosem látott szigor (55–68)

KIRÁLY RICHÁRD A 2015-ös siófoki idegenforgalmi szezon rendészeti tapasztalatai (69–78)

ILLÉS LÁSZLÓ Volt egyszer egy program
Az áldozatsegítés Tolna megyei mintamodellje (79–93)

FÁZSI LÁSZLÓ Bűnjelkezelésünk anomáliái a bíróság szemszögéből (94–101)

BERTALDÓ ANDRÁS Az állatkínzás bűncselekménye (102–115)

CSESZTREGI TAMÁS Kábítószeres és dizájnerdrogok a magyarországi kábítószerpiacon (116–127)

BIZTONSÁGI KIHÍVÁSOK ÉS VÁLASZOK A XXI. SZÁZADBAN

A Belügyi Tudományos Tanács publikációs felhívása (128–141)

SZERZŐK 2016/4.

DR. BERTALDÓ ANDRÁS bírósági titkár, Bonyhádi Járásbíróság

CSESZTREGI TAMÁS osztályvezető-helyettes,
igazságügyi vegyész szakértő,
Országos Rendőr-főkapitányság
Bűnügyi Szakértői Kutatóintézet

DR. FÁZSI LÁSZLÓ PHD törvényszéki tanácselnök, Nyíregyházi Törvényszék

ILLÉS LÁSZLÓ rendőr alezredes,
Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság
bűnmegelőzési alosztály

DR. KOÓSNÉ DR. MOHÁCSI BARBARA
egyetemi adjunktus,
ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

KIRÁLY RICHÁRD rendőr alezredes, rendőrkapitány,
Siófoki Rendőrkapitányság

DR. KRISKÓ EDINA adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Államtudományi és Közigazgatási Kar
Emberi Erőforrás Intézet

DR. SÁRKÁNY ISTVÁN nyugalmazott rendőr vezérőrnagy, egyetemi tanár,
professor emeritus,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

DR. TIMSINA ISTVÁN c. rendőr alezredes, osztályvezető,
Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság
Bűnügyi Igazgatóság vizsgálati osztály

Koósné Mohácsi, Barbara

Fundamental rights in the data retention-decision of the European Court of Justice [9–22]

The author provides an analysis of the recent data retention-decision of the European Court of Justice.

Sárkány, István

Qualitative and quantitative trends in violent crimes in Hungary [23–48]

The author provides an overview of qualitative and quantitative trends in violent crime in the past 15 years in Hungary.

Timsina, István

Voluntary result-prevention in homicide [49–54]

The author provides an overview of the case of voluntary result-prevention in homicide cases in Hungarian law and judicial practice.

Kriskó, Edina

Policing and Social Media: back to the drawing board and a new rigour [55–68]

The author provides an overview of recent Hungarian developments concerning restrictions on law enforcement officers' online activity.

Király, Richárd

Policing in Siófok during the 2015 tourist season [69–78]

The author provides an overview of the challenges police officers were facing in 2015 in a tourist-attraction Hungarian small town.

Illés, László

A has-been program: The Tolna-county victim service model [79–93]

The author provides an overview of a Hungarian regional pilot project for crime victims.

Fázi, László

Anomalies in the exhibit treatment [94–101]

The author provides an overview of how exhibit treatment works in Hungary.

Bertaldó, András

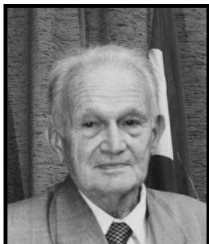
Torturing animals [102–115]

The author provides an overview of animal torture cases in Southern Transdanubia.

Csesztregi, Tamás

Designer drugs in Hungary [116–127]

The author provides an overview of recent trends and developments in producing drugs in Hungary.

Prof. Dr. Katona Géza
ny. dandártábornok
1925–2016

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán 2015 novemberében tanárok és diákok, tisztelők és tanítványok ünnepi tanácskozásán köszöntötték a kilencvenesztendő *Katona Gézát*. Életútja méltatójának, *Nagy Gábornak* a szavait idézzük: „*A Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet igazgatójaként az ünnepelt életútjából néhány olyan részletet emelnék ki, amely szorosan összefonódott a kriminalisztika hazai történetével.*

Az ünnepelt a Rendőrségi Szemle éléről 1961-ben került az akkor megszervezett Bűnügyi Technikai Intézetbe [...] Az ekkor kezdődött időszak volt a magyarországi bűnügyi technikai szolgálat és a szakértői tevékenység megalapozásának és fejlesztésének időszaka. Vezetésével kezdték meg máig tartó munkájukat a klasszikus kriminalisztikai szakterületek: a nyomszakértői, írásszakértői, fegyverszakértői és fotólaboratóriumok. Irányítása alatt a nemzetközi kapcsolatok széles körűvé váltak [...] Az ünnepelt a kriminalisztika tudományos megalapozásában is megkerülhetetlen, máig ható szerepet vállalt. A teljesség igénye nélkül kiemelném A nemi erkölcs elleni bűncselekmények nyomozását 1961-ből, A bűnügyi technikus kézikönyvét 1964-ből. A szakmát népszerűsítő, ismeretterjesztő A bűn nyomában. Nem utolsósorban a kandidaturát érő, filozófiai igényű azonosításméleti monográfiát, a traszológiai szakterület hazai alpművét, A nyomok azonosítási vizsgálata a büntetőeljárásban, 1965-ből. 1973-ban a kriminalisztikatörténet grandiózus összefoglalásával, A bűnperbeli bizonyítási eszközök fejlődése a XVIII–XIX. században: A kriminalisztika magyarországi előzményei című művével a tudományok doktora fokozatot szerezte meg. Ebben az időszakban lett címzetes egyetemi tanár az ELTE büntető-eljárásjogi tanszékén. Az egyetemen speciális kollégiumokat vezetett, államvizsga-bizottsági elnökként is tevékenykedett. Rendszeres óraadó volt a Rendőrtisztviselői Főiskolán. Az ünnepelt a Bűnügyi Technikai Intézetnél eltöltött tizenhárom év után az ORFK vizsgálati osztá-

lyának vezetője és csoportfőnök-helyettes lett, nyugállományba vonulásáig ott dolgozott. Harminchét év szolgálat után a nyugdíj éveiben sem pihent: tudományos munkáját töretlen lelkesedéssel napjainkban is folytatja [...] Megtisztelő számomra, hogy kilencvenedik születésnapján köszönthetem Katona Géza professzort, a tudóst és a táborno­kot. Az egész intézet nevében kívánok erőt, egészséget, boldogságot, és minden jót!”

Valamennyien, akik ott jelen voltunk, szívből kívántuk, hogy Géza bácsi még sokáig legyen közöttünk. Emberségére, bölcsességére, páratlan szakmai műveltségére napjainkban nagyobb szükség lenne, mint bármikor a múltban. Katona professzor töretlen szellemiséggel fogadta a köszöntéseket, de fizikai gyengeségét már nem tudta elrejteni. Az ünnepségről távozva egyik tanítványa, ma már ő is professzor, szomorúan jegyezte meg: a magyar kriminalisztika nagy korszaka zárul le.

Katona Géza meghalt, és valóban, vele egy korszak meghatározó személyisége távozott el örökre.

1945-ben alapos polgári műveltség birtokában, világnyelvek tudásával, jogász felkészültséggel lett rendőr, és ezen akkor senki nem csodálkozott. Magyarország a háború után válaszüthoz ért, de csak kevesen sejtették, hogy a demokrácia alig él többet három évnél. (Ezért kívánta úgy *Bibó István*, hogy az ő fejfájára kerüljön a következő szöveg: élt három évet, 1945–1948.) Katona Géza ebben a nehéz korszakban sem lett hűtlen választott hivatásához. A leendő rendőrtisztek tanáraként, bünygyi szakemberként és a kriminalisztikát művelő tudósként megőrizte emberségét, és szellemi társával, *Kertész Imrével* a legtöbbet tette azért, hogy a rendőrködés a megbecsült szakmák sorába emelkedhessen. Sohasem adta fel a szülői házból hozott morális értékeit, amelyet a sárospataki református gimnáziumi évek csak tovább erősítettek. Ellenkezőleg, arra törekedett, hogy ezek az etikai normák a bűnüldözést is meghatározzák. Felismerte, hogy a társadalom büntől való megóvásának az útja nem a bosszú és a korlátokat nem ismerő kegyetlenség, hanem a bűn valóságának megismerése és a bűnös becsületfosztása, amire csak a tisztességes eljárás jogosult. Az eredményes és törvényes bűnüldözés legfőbb támogatóját találta meg a kriminalisztikai szaktudásban, amelynek egyik legnagyobb hazai tudósává lett.

Kiemelkedő rangot ért el, vezető beosztásokat töltött be. A tudásával és nem a hierarchiában elfoglalt helyével vívott ki tekintélyt. Hangját soha nem emel-

* Nagy Gábor: A kilencvenéves Katona Géza professzor, nyugállományú rendőr dandártábornok köszöntése. *Belügyi Szemle*, 2015/12.

te fel, de a hibákat éles szemmel fedezte fel, igaz, a kijavításukra is mindig voltak megoldásai. Nem leleplezett, hanem segített. Beosztottjai rajongtak érte, de félték is szakmai kérelhetetlenségét. Nem is véletlen, hogy egykori munkatársai közül számosan az ő iskoláját járva lettek később országos vezetők.

Csendes modorát egyesek félreértették. Nem találták eléggé harcosnak, a jó ügyért pörölnének. Tévedtek! Katona Géza szakmai fellépései mindenkor a legkorszerűbb jogállami megoldásokat hangoztatták, nem egyszer a pártállami viszonyok között szokatlanul bátor módon. Már 1969-ben kezdeményezte a büntügyi rendőrség olyan átalakítását, ami a nyomozás előkészítő szakaszát közelebb viszi az igazságszolgáltatáshoz, és korlátozza a feltétlen engedelmességre épülő irányítási kultúrát. Azt sem félt megfogalmazni, hogy az általa óhajtott rendszerben a büntügyi szakemberek ne viseljenek rendfokozatot. Ezzel nemcsak az akkori időket, de a jelenünket is meghaladta. Az 1973. évi büntetőeljárás kódex egyik előkészítőjeként azoknak a jogtudósoknak a sorában találjuk őt, akik a védelem jogának a nyomozásra való kiterjesztését szorgalmazták, nem is eredménytelenül. Több évtizeddel a rendszerváltás előtt vetette fel nyilvános fórumon, hogy a titkos felderítésre törvény adjon felhatalmazást. Gondolkodásmódjában nincs mit csodálkozni, ha tudjuk, hogy azon kevesek közé tartozott, akik eredetiben tanulmányozták az angol és a német nyelvű szakirodalmat. Példát a közelmúltból is említhetünk. 2005-ben a *Magyar Jog* hasábjain emelte fel a szavát az igazságügyi szakértőkről akkoriban készülő törvény szemlélete ellen, amelyik képtelen volt különbséget tenni a polgári és a büntető igazságszolgáltatás természetrajza között. A rendőrségi laboratóriumok hagyományos rendszerét megőrizni kívánó törekvésében a hazai büntetőtudományok legkiválóbb képviselői támogatták őt, sajnos hiába, ami azt jelzi, hogy a hatalom dilettantizmusa időnként képes pártfüggetlen lenni.

Katona Géza meghalt, vele valóban lezárult a kriminalisztika egy nagy korszaka. De ha nem feledjük alakját, olvassuk könyveit, tanulunk szellemi hagyatékából, akkor jöhetnek még újabb nagyszerű idők, amelyekben a rendőrködés emelkedő szakma lesz. Magyarországnak és a világnak olyan rendőrökre van szüksége, mint amilyen Katona Géza volt.

Tábornok Úr, Kedves Géza Bácsi, köszönjük munkásságát!
Nyugodjék békében!

KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA

Az alapjogvédelem uniós szintű megnyilvánulása az Európai Bíróság készletező távközlésiadat-tárolásról szóló döntésében¹

Az utóbbi időben az egyre változatosabb, összetettebb és súlyosabb bűncselekmények üldözése, illetve megelőzése, a terrorizmus elleni minél hatékonyabb fellépés érdekében számos olyan jogintézmény fejlődött ki, amely jelentős alapjog-korlátozással jár.² Nagyon fontos kérdés azonban, hogyan lehet a bűntüldözés minél hatékonyabb anélkül, hogy túlzottan beavatkozna és aránytalanul korlátozná az állampolgárok szabadságát. A maximális biztonság nem jelent maximális szabadságot, inkább az ellenkezője igaz, hogy a szabadság minimálissá válik.³

Az alapjog-korlátozás általában, sőt többségében olyan személyeket is érint, akiknek adott esetben semmi közük sincs az elkövetett bűncselekményhez. Nemcsak az érintett személyi kör válik szélesebbé, hanem az a terület is, ahol ezen intézkedések alkalmazására sor kerülhet. Ez azt is jelenti, hogy nem csak a büntetőjog, illetve a büntetőeljárás lehet az alapjog-korlátozó intézkedések érvényesülési terepe. Az alapjog-korlátozó intézkedések a határon átnyúló bűnözés egyre intenzívebbé válásával már gyakran nem maradnak meg a nemzeti jog területén, a hatékony fellépés érdekében magasabb szintű együttműködésre és intézkedésekre van szükség. Ez azonban azt is magában foglalja, hogy az alapjogvédelem területén is túl kell lépni a nemzeti kereteken.

¹ Ez a tanulmány a Finszter Géza professzor tiszteletére készült kötetben megjelenő tanulmány bővített és aktualizált változata. Haack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András (szerk.): Gálya-padból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015, 247–255. o.

² Ilyen intézkedések például az alkotmányvédelmi szervezetek közötti együttműködés, a repülőgéputasok adatainak mentése és megőrzése, a büntető törvénykönyvek közelítése, az útlevéllal és személyi igazolvánnyal kapcsolatos biztonsági intézkedések, valamint a készletező távközlésiadat-tárolás.

³ Günter Krings: Terrorismusbekämpfung im Spannungsfeld zwischen Sicherheit und Freiheit. Zeitschrift für Rechtspolitik, Nr. 6, 2015, S. 168.

A készletező távközlésiadat-tárolás

A készletező távközlésiadat-tárolás egy olyan jogintézmény, amelynek uniós jogi gyökerei vannak, és bevezetése elsősorban nem büntüldözési céllal történt. *A készletező távközlésiadat-tárolás lényege, hogy az elektronikus hírközlési szolgáltatók nyújtói vagy nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatói kötelesek az általuk nyújtott hírközlési szolgáltatások során előállított vagy feldolgozott adatokat meghatározott ideig megőrizni.* A 2006/24/EK irányelvvel⁴ szabályozott intézmény célja az elektronikus hírközlés belső piacát érintő akadályok megszüntetése, a tagállamok készletező adattárolásra vonatkozó szabályainak harmonizálása volt. Másodsorban azonban azt a célt is szolgálta, hogy az adatok (a tagállamok nemzeti joga által meghatározott) súlyosabb bűncselekmények kivizsgálása, felderítése és üldözése céljából rendelkezésre álljanak. Ennek érdekében az irányelv 6. cikke az adatok mentésére és tárolására nyitva álló időszakot hat hónaptól két évig terjedő időtartamban határozta meg. A 4. cikk értelmében pedig a tagállamok kötelesek voltak biztosítani, hogy meghatározott esetekben a nemzeti joggal egyetértésben az adatokat az illetékes nemzeti (büntüldöző) hatóságoknak továbbítani lehessen.

A nyilvántartott adatok lehetővé teszik annak megismerését, hogy az adott személy mely személlyel, milyen eszköz segítségével közölt valamit, meghatározhatóvá teszi a közlés idejét, időtartamát, gyakoriságát, és annak a helynek a meghatározását, ahol a közlésre sor került.⁵ Az egyetlen, ami adatbiztonsági okokból nem megismerhető, az a közlés tartalma.⁶ Mindazonáltal a megőrzött adatokból pontos következtetések vonhatók le az érintett személy magánélete vonatkozásában, például kik azok, akikkel rendszeresen kapcsolatot tart, melyek a napi szokásai, hova szokott meghatározott rendszerességgel járni, hol lakik, mely helyeken tartózkodik ideiglenesen.

Az irányelv 7. cikke az adatvédelemről és az adatbiztonságról rendelkezett. Ennek keretében garantálni kell a megőrzött adatok védelmét, azaz védeni kell a véletlenszerű vagy jogellenes megsemmisüléstől, elvesztéstől, módosítástól, jogosulatlan vagy jogellenes tárolástól, feldolgozástól, hozzáféréstől vagy betekintéstől. Az irányelv előírja, hogy a megőrzési időszak vé-

⁴ Az Európai Parlament és Tanács 2006/24/EK irányelve a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről és a 2002/58/EK irányelv módosításáról. HL L 105, 2006. április 13., 54–63. o.

⁵ Lásd 2006/24/EK irányelv 5. cikk (1) bekezdés a)–f) pont.

⁶ 2006/24/EK irányelv 5. cikk (2) bek.

gén – bizonyos kivételekkel – valamennyi adatot meg kell semmisíteni. A megőrzött adatok biztonságáért egy a tagállam által kijelölt független hatóság felel. A jogorvoslatra, felelősségre és szankciókra vonatkozó rendelkezéseket minden tagállam maga határozza meg, az irányelv pusztán annyit ír elő, hogy a megőrzött adatokhoz való szándékos hozzáférés vagy azok továbbítása hatékony, arányos és visszatartó erejű (közigazgatási vagy büntetőjogi) szankciókkal büntetendő legyen.⁷

Az irányelv érvényességét és az uniós alapjogoknak való megfelelést sokan kétségbe vonták. 2009. február 10-én az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: Európai Bíróság) visszautasította Írország keresetét, amelyben semmisségi eljárás keretében kérte az irányelv megsemmisítését arra hivatkozva, hogy azt nem megfelelő jogalapon fogadták el. Az írek véleménye szerint ugyanis nem az EKSZ 95. cikke, hanem az EUSZ rendőrségi és igazságügyi együttműködésre vonatkozó 30. és 31. cikke alapján kellett volna megalkotni a szabályozást, amely azonban egyhangú döntéshozatalt követelt volna meg.⁸ Az irányelvet átültető nemzeti jogszabályok alkotmányosságával kapcsolatban is több tagállamban kezdeményezték a nemzeti alkotmánybíróságok eljárását.⁹

A „Digital Rights-” ügy (a C-293/12. és C-594/12. számú egyesített ügy)

2010. május 5-én az ír legfelsőbb bíróság (High Court) előzetes döntéshozatali kérelemmel fordult az Európai Bírósághoz a készletező távközlési adattárolásról szóló irányelv uniós alapjogoknak való megfelelése kérdésében.¹⁰ Az ügy előzményét jelentette, hogy a Digital Rights Ireland Ltd. 2006. augusztus 11-én keresetet indított a High Court előtt. Ennek keretében kétségbe vonta a

⁷ 2006/24/EK irányelv 13. cikk (1)–(2) bek.

⁸ Az Európai Bíróság C-301/06. számú *Írország kontra Parlament és Tanács-ügyben* 2009. február 10-én hozott ítélete.

⁹ A készletező adattárolásról szóló irányelv átültetését megvalósító nemzeti jogszabály megsemmisítését először a román alkotmánybíróság mondta ki 2009. október 8-án 1258. számú határozatában. A szövetségi alkotmánybíróság 2010. március 2-i döntésében (1 BvR 356/08, 1 BvR 263/08, 1 BvR 586/08 szám) megsemmisítette a telekommunikációs törvény készletező adattárolásra vonatkozó szabályait. A magyar Alkotmánybíróság előtt is megtámadták az irányelvet átültető elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény vonatkozó rendelkezéseit, az Alkotmánybíróság 3271/2012. (X. 4.) AB végzésében azonban eljárási okokból visszautasította az indítványt, annak tartalmi elbírálására nem került sor.

¹⁰ A C-293/12. számú ügy.

tulajdonában lévő mobiltelefonra vonatkozó elektronikus hírközléssel kapcsolatos adatainak megőrzésére vonatkozó nemzeti jogszabályi és közigazgatási intézkedések jogszerűségét, és kérte a vonatkozó nemzeti jogszabály megsemmisítését. A legfelsőbb bíróság megállapította, hogy a nemzeti jog tekintetében felvetődő kérdéseket csak a 2006/24/EK irányelv érvényessége vizsgálatának tükrében tudja eldönteni, ezért előzetes döntéshozatali kérelemmel fordult az Európai Bírósághoz. A feltett kérdések az irányelv alapjogokkal – különösen a magánélet tiszteletben tartásához fűződő joggal, a személyes adatok védelméhez való joggal, valamint a véleménynyilvánítás szabadságához való joggal – való összeegyeztethetőségére irányultak.

2012-ben az osztrák alkotmánybíróság (*Verfassungsgerichtshof*) előtt eljárás indult a 2003. évi hírközlési törvény (*Telekommunikationsgesetz*) 2006/24/EK irányelv rendelkezéseit átültető rendelkezésének megsemmisítése tárgyában.¹¹ Az osztrák alkotmánybíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében arra a kérdésre kívánt választ kapni az Európai Bíróságtól, hogy a 2006/24/EK irányelv összeegyeztethető-e az alapjogi chartával, amennyiben hosszú időszakra korlátlan számú személy tekintetében teszi lehetővé különböző adatok nagy tömegének tárolását.¹² Az Európai Bíróság elnöke 2013. június 11-i végzésével egyesítette a két ügyet.

Az Európai Bíróság az alapjogi charta 7. és 8. cikkében foglalt alapjogokra tekintettel vizsgálta az irányelv érvényességét, és azt állapította meg, hogy az adatok megőrzésére vonatkozó kötelezettség kétségtelenül közvetlenül és konkrétan érinti a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogot, valamint a személyes adatok védelmét.¹³ A következőkben a bíróság azt vizsgálta, mennyiben igazolható az alapjogokba való „széles körűnek” és „különösen súlyosnak” minősített beavatkozás. Az alapjogi chartában elismert jogok és szabadságok gyakorlása csak törvény által, e jogok lényeges tartalmának tiszteletben tartásával, az arányosság elve alapján korlátozható. Az arányosság elve alapján korlátozásra csak akkor és annyiban kerülhet sor, ha az elengedhetetlen, és ténylegesen az Európai Unió által elismert általános érdekű célkitűzéseket vagy mások jogainak és szabadságainak védelmét szolgálja.¹⁴

11 Margarethe Flora: The Unlawfulness of Data Retention confirmed by the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the Austrian Constitutional Court (VfGH). *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 4, iss. 3, 2015, pp. 103–104.

12 A C-594/12. számú ügy.

13 Az Európai Bíróság C-293/12. és C-594/12. számú *Digital Rights és Kärntner Landesregierung* egyesített ügyekben, 2014. április 8-án hozott ítélete [29] és [34]–[37] pontok.

14 Az alapjogi charta 52. cikk (1) bek.

A bíróság álláspontja szerint a magánélet tisztelgetben tartásához való jog *lényeges tartalmának* korlátozása nem valósult meg, mert az irányelv a közlés tartalmának megismerését és rögzítését nem tette lehetővé. A személyes adatok védelméhez való jog lényeges tartalmának korlátozásáról sem lehet beszélni, mert az irányelv rendelkezik az adatvédelemre és adatbiztonságra vonatkozó szabályokról. Az is vitathatatlan, hogy a készletező távközlésiadat-tárolás *közérdekű célt* szolgál. A súlyos bűncselekmények elleni küzdelem, a közbiztonság védelme az Európai Unió egyik közérdekű céljának minősül.¹⁵ Az Európai Bíróság megállapította, hogy a 2006/24/EK irányelv által előírt adatmegőrzés annak lehetővé tétele céljából, hogy azokhoz az illetékes nemzeti hatóságok adott esetben, a súlyos bűncselekmények üldözése és megelőzése céljából hozzáférhessenek, ténylegesen közérdekű célt szolgál.¹⁶

Egy intézkedés akkor felel meg az *arányosság* feltételeinek, ha alkalmas a szabályozás által kitűzött cél elérésére, és nem haladja meg a cél eléréséhez szükséges mértéket. Az alkalmasságot illetően az Európai Bíróság azt állapította meg, hogy az irányelv által előírt adatmegőrzési kötelezettség lehetővé teszi a bűnüldöző hatóságok számára, hogy a súlyos bűncselekmények felderítéséhez vagy megelőzéséhez szükséges többletinformációkkal bírjanak, így tehát alkalmasnak tekinthető az irányelv által meghatározott cél elérésére. A készletező távközlésiadat-tárolás azonban nem korlátozódik a feltétlenül szükséges mértékre, ezért nem állja ki a szűkebb értelemben vett arányosság próbáját. Az irányelvi szabályozás több problémát is felvet.

- a) Egyrészt az adatmegőrzési kötelezettség általános jellegű, azaz valamennyi személyre, elektronikus eszközre és adata vonatkozik, tekintet nélkül arra, hogy az érintett súlyos bűncselekménnyel bármilyen kapcsolatba hozható lenne. Korlátlaná teszi az adatmegőrzési kötelezettséget az, hogy az irányelv nem korlátozódik meghatározott időszakra, földrajzi területre, vagy adott személyi körre. A szabályozás semmilyen korlátozást, megkülönböztetést vagy kivételt nem tartalmaz, így például olyan személyekre is alkalmazható, akiknek a közlései a nemzeti jog alapján szakmai titoktartás körébe tartoznak.¹⁷

¹⁵ Közérdekű célnak minősült a terrorizmus elleni küzdelem (az Európai Bíróság C-402/05 P és C-415/05 P sz. *Kadi és Al Barakaat* egyesített ügyekben, 2008. szeptember 3-án hozott ítélete), valamint a közbiztonság biztosítása érdekében a súlyos bűncselekmények elleni küzdelem (az Európai Bíróság C-145/09. sz. *Tsakouridis*-ügyben, 2011. január 29-én hozott ítélete).

¹⁶ Az Európai Bíróság C-293/12. és C-594/12. sz. *Digital Rights és Kärntner Landesregierung* egyesített ügyekben, 2014. április 8-án hozott ítélete [44] pont.

¹⁷ Az Európai Bíróság C-293/12. és C-594/12. sz. *Digital Rights és Kärntner Landesregierung* egyesített ügyekben, 2014. április 8-án hozott ítélete [58]–[59] pont.

- b) Másrészt problémát jelent az is, hogy az irányelv nem tartalmaz semmilyen objektív szempontot, amely lehetővé tenné az adatok felhasználásának körülhatárolását. Túl általánosságban utal a „súlyos bűncselekmény” kategóriára is, amelynek pontosabb meghatározása a tagállamok belső jogának feladata. Egy ilyen széles terjedelmű alapjogi beavatkozás esetén azonban szükséges lenne olyan objektív szempontok meghatározása, amely pontosítja, és jobban körülhatárolja, milyen bűncselekményekkel kapcsolatban tartja szükségesnek a szabályozás az adatok megőrzését. Hasonló probléma áll fenn az adatok hozzáférésére és későbbi felhasználására vonatkozó anyagi és eljárási jogi feltételek meghatározása kapcsán. Az irányelv nem tartalmaz erre vonatkozó szabályozást, nem rendelkezik kifejezetten arról, hogy az adatok későbbi felhasználása csak meghatározott bűncselekmények megelőzésére, felderítésére, valamint az azzal kapcsolatos büntetőeljárásban történhet. Pusztán annyit rögzít, hogy valamennyi tagállam maga határozza meg a szükségességnek és arányosságnak megfelelő hozzáférés és a felhasználás követelményeit és feltételeit. Az Európai Bíróság álláspontja szerint szükség lenne arra, hogy az irányelv meghatározzon olyan objektív szempontot, amely lehetővé tenné a megőrzött adatokhoz való hozzáférésre és azok későbbi felhasználására engedéllyel felruházott személyek vagy hatóság számának a feltétlenül szükséges mértékre való korlátozását.¹⁸
- c) Harmadrészt az irányelv által meghatározott megőrzési időszak tartama is kifogásolható. Az Európai Bíróság az időszakokkal kapcsolatban is azt állapította meg, hogy annak meghatározását is objektív szempontokra kellene alapítani annak szavatolása érdekében, hogy az a feltétlenül szükséges mértékre korlátozódjon. Problémát jelent emellett az is, hogy a szabályozás semmilyen különbséget nem tesz a megőrzés időtartama tekintetében a különböző adatkategóriák között, például az elérendő cél szempontjából való hasznosság vagy az érintett személyek szerint.
- d) A személyes adatok védelméhez való joggal összefüggésben az Európai Bíróság azt állapította meg, hogy az irányelv nem rendelkezik elegendő garanciárról, amely garantálná a megőrzött adatokkal való visszaélések megakadályozását, illetve bármilyen jogellenes hozzáférés vagy felhasználás elleni hatékony védelmet. Aggályos továbbá az is, hogy az irányelvben a tagállamoknak az ilyen szabályok létrehozására vonatkozó kötelezettsége sem szerepel. Az irányelv azt sem írja elő, hogy az adatok megőrzése az Eu-

¹⁸ Az Európai Bíróság C-293/12. és C-594/12. sz. *Digital Rights és Kärntner Landesregierung* egyesített ügyekben, 2014. április 8-án hozott ítélete [62] pont.

rópai Unió területén történjen, így nem állapítható meg, hogy teljes mértékben megoldott-e a független hatóság által történő ellenőrzés és felügyelet.

Összefoglalóan az Európai Bíróság megállapította, hogy a 2006/24/EK irányelv sérti az alapjogi charta 7. és 8. cikkét, mert túlságosan széles körben és különösen súlyosan beavatkozik az e cikkeken foglalt alapjogokba anélkül, hogy a beavatkozást pontosan körülhatárolná olyan rendelkezések, amelyek lehetővé tennék, hogy az csak a feltétlenül szükséges mértékre korlátozódjon. Mindezekre tekintettel a bíróság az irányelvet érvénytelennek nyilvánította.¹⁹

A „Digital Rights-” ügy következményei, az irányelvet átültető nemzeti jogszabályok sorsa

A 2006/24/EK irányelvet az Európai Bíróság érvénytelenné nyilvánította, ami azt jelenti, hogy az ítélet *ex tunc* hatályú. A „Digital Rights-” ügyben *Pedro Cruz Villalón* főtanácsnok indítványában a bíróságtól eltérő álláspont-ra helyezkedett az irányelv érvénytelenségének időbeli hatálya tekintetében. Hivatkozott az Európai Unió működéséről szóló szerződés 264. cikk (2) bekezdésére, amelynek értelmében az Európai Bíróságnak mérlegelési jogköre van arra, hogy minden egyedi esetben meghatározza az érintett jogi aktusnak azokat a joghatásait, amelyek továbbra is fennmaradnak, amennyiben azt a jogbiztonságon alapuló kényszerítő erejű megfontolások indokolják.²⁰ Hangsúlyozta, hogy az irányelv érvénytelensége főként abból adódik, hogy hiányoznak az adatok gyűjtésére, megőrzésére, az azokhoz való hozzáférésre, illetve a felhasználásra vonatkozó megfelelő garanciák. A főtanácsnok álláspontja szerint ezek a hiányosságok a tagállami szabályozások szintjén pótolhatók lennének, ezért az érvénytelenség megállapításából eredő joghatásokat fel kellene függeszteni addig, amíg az uniós jogalkotó megteszi a szükséges intézkedéseket a megállapított jogsértés megszüntetése érdekében. Ez tehát egyfajta „jövöbeli” érvénytelenség meghatározását jelentette volna. Az Európai Bíróság nem mérlegelt, hanem egyértelműen megállapította,

¹⁹ Az Európai Bíróság C-293/12. és C-594/12. sz. *Digital Rights és Kärntner Landesregierung* egyesített ügyekben, 2014. április 8-án hozott ítélete [69]–[71] pont.

²⁰ Például az Európai Bíróság C-228/99. sz. *Silos*-ügyben, 2001. november 8-án hozott ítélete [35] pont; az Európai Bíróság C-333/07. sz. *Regie Networks*-ügyben, 2008. december 22-én hozott ítélete [121] pont. Vö. *Villalón* főtanácsnok indítványa a C-293/12. és C-594/12. sz. *Digital Rights és Kärntner Landesregierung* egyesített ügyekben, 2013. december 12., [156] pont.

mindenféle joghatás fenntartása nélkül, a vitatott irányelv érvénytelenségét, amely így visszamenőleges hatályú.

Kérdéses azonban, hogy most hogyan alakul az irányelvet átültető tagállami jogszabályok sorsa. Az előzetes döntéshozatali eljárás alapjául szolgáló ügyekben ez kevésbé vet fel problémát, az ír legfelsőbb bíróság és az osztrák alkotmánybíróság az Európai Bíróság ítéletének tudatában levonta a megfelelő következtetéseket a támadott nemzeti jogszabályok vonatkozásában.²¹ Kérdéses viszont, hogy mi a teendő azokban a tagállamokban, ahol nem kifogásolták a készletező távközlésiadat-tárolásra vonatkozó nemzeti jogszabályokat, vagy nem állapították meg azok jogellenességét, így továbbra is érvényben vannak. Az Európai Bíróság ítélete kizárólag az irányelv érvénytelenségét mondta ki, kérdés, hogy mennyiben keletkezett ez (negatív vagy pozitív) jogalkotási kötelezettséget a tagállamok számára az átültető jogszabályok vonatkozásában. Az irányelv érvénytelensége nem jelenti egyúttal automatikusan az átültető nemzeti jogszabályok érvénytelenségét is, mindamellelt, hogy a nemzeti jogszabályok alapjogokkal való összeegyeztethetősége ennek fényében meglehetősen vitatott.²²

A tagállamokban a kérdés megítélése egyáltalán nem egységes. Általános egyetértés van azonban abban, hogy uniós szintű megoldásra lenne szükség a probléma kezelésére. Addig is, vannak olyan tagállamok – például Franciaország, Luxemburg vagy épp Magyarország –, amelyekben a szabályozás a mai napig változatlan formában létezik. Nem került sor ugyanis sem alkotmánybírósági – tartalmi – felülvizsgálatra, sem pedig a jogszabály módosítására. Vannak olyan államok, amelyekben a jogszabály az alkotmánybírósági eljárás eredményeképpen módosult vagy hatályon kívül helyezték. A már említett Ausztria és Írország mellett ez történt a közelmúltban Lengyelországban²³ és Bulgáriában is.²⁴ Szlovákiában az alkotmánybíróság 2014 áprili-

²¹ Margarethe Flora: i. m. 105. o. Vö. 27. 6. 2014; G 47/2012; G 59/2012; G 62, 70, 71/2012; továbbá ECLI:AT:VFGH:2014:G47.2012 = EuGRZ 2017, 429.

²² Kerstin Orantek: Der lange Weg der Vorratsdatenspeicherung. Zugleicheine Besprechung des Urteils des EuGH vom 8.4.2014 – verb. Rs. EUGH Aktenzeichen C-293/12 und C-594/12 – Digital Rights Ireland und Seitlinger u. a. Neue Justiz, 2014, S. 331.

²³ <https://netzpolitik.org/2014/vorratsdatenspeicherungs-urteil-in-polen-laesst-interpretationsspielraum/>
²⁴ A bolgár alkotmánybíróság 2015. március 12-én alkotmányellenesnek nyilvánította a 2006/24/EK irányelvet átültető nemzeti jogszabályokat. Az alkotmánybíróság eljárását az ombudsman kezdeményezte. A bolgár alkotmánybíróság a döntésben leszögezte, hogy az uniós irányelv érvénytelensége nem jelenti a kifogásolt nemzeti jogszabály, az elektronikus kommunikációról szóló törvény rendelkezéseinek hatályon kívül helyezését. Azt csak a nemzeti parlament változtathatja meg vagy helyezheti hatályon kívül, illetve az alkotmánybíróság nyilváníthatja alkotmányellenesnek. A bolgár alkotmánybíróság ezek után kifejtette, hogy a nemzeti jogszabály alkotmányellenessége abból adódik,

sában felfüggesztette a készletező távközlésiadat-tárolásról szóló törvény hatályát. Finnország módosította jogszabályát, és az Európai Bíróság ítéletéhez kívánta igazítani azt.²⁵ Egyedi „megoldást” választott Hollandia, ahol egy polgári bíróság helyezte ideiglenesen hatályon kívül a készletező távközlésiadat-tárolás szabályairól szóló törvényt.²⁶ A Rechtbank Den Haag egy ideiglenes intézkedésről szóló eljárásban jutott arra a következtetésre, hogy a törvény a magánszférához fűződő jogot, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jogot is sérti. A holland parlament a közelmúltban egy olyan javaslatot vitatott meg, ami módosítaná a holland készletező távközlési adattárolásra vonatkozó szabályokat, és összhangba hozná az Európai Bíróság ítéletében foglalt elvárásokkal.²⁷

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az Európai Bíróság ítélete kifejezetten az uniós jogi aktus, az irányelv vonatkozásában fogalmazott meg hiányosságokat, ami egyúttal azt is jelenti, hogy az alapjogsérelem tagállami jogalkotással nem, hanem uniós jogalkotással orvosolható. Ennek fényében logikusnak tűnhet, ha a tagállamok inkább kívárnak.²⁸ Mindemellett azonban egyáltalán nem problémamentes, hogy egyes országokban az adatmegőrzési kötelezettség a nemzeti jogszabályok alapján a gyakorlatban továbbra is működik. Fontos lenne a tagállamoknak mégis valamit tenniük a szabályozásukkal, nehezíti azonban a tagállamok helyzetét, hogy uniós szinten kellene szabályozni azokat a kérdéseket, amelyek most a problémát okozzák. Megoldás lehetne a nemzeti alkotmánybíróságok eljárásának kezdeményezése, ezek a nemzeti alkotmányok alapján le tudják folytatni a készletező távközlésiadat-tárolás átültető jogszabályainak alapjogi vizsgálatát. A tagállami alkotmányok közös hagyományaira épül az uniós szintű alapjogvédelem, ezért a nemzeti alkotmánybíróságok döntései mindenképpen irányadók.

hogy jogalkotó túlságosan kitágította az irányelv alkalmazási területét, ugyanis nem csak súlyos bűncselekmények esetén rendelte alkalmazni a készletező távközlésiadat-tárolást, emellett sokkal nagyobb személyi kör volt érintett. Megállapították emellett az adatok gyűjtésével, mentésével kapcsolatban a magánszféra sérelmét. A bolgár jogalkotó hamar reagált az alkotmánybírósági döntésre, és sürgősségi eljárás keretében módosította az elektronikus kommunikációról szóló törvényt. Lásd Evgeniya Scherer: Bulgarien: Verfassungsgericht erklärt Vorratsdatenspeicherung für verfassungswidrig vgl. ZD Jahr, 2014, S. 293., 556.

25 <https://netzpolitik.org/2014/vorratsdatenspeicherung-nach-dem-eugh-urteil-warum-es-keinenationalen-alleingang-geben-darf/>

26 U.v. 11.3.2015 (Az. C/09/480009 / KG ZA 14/1575)

27 Sebastian Schweda: Niederlande: Vorratsdatenspeicherung einstweilige gestoppt vgl. ZD Jahr, 2014, S. 556.

28 Jürgen Kühling: Der Fall der Vorratsdatenspeicherungsrichtlinie und der Aufstieg des EuGH zum Grundrechtsgericht. Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht, 2014, S. 684.

A készletező távközlésiadat-tárolás a magyar jogban

A 2006/24/EK irányelv által meghatározott adatmegőrzési kötelezettséget a magyar jogba a *hírközlési törvényről szóló 2003. évi C. törvény* ültette át. A törvény 159/A §-a rendelkezik a bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú adatmegőrzési kötelezettségről. Ennek megfelelően az elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, illetve az elektronikus hírközlési szolgáltatás szolgáltatója megőrzi az elektronikus hírközlési szolgáltatás előfizető, felhasználó általi igénybevételével kapcsolatos, az elektronikus szolgáltatással összefüggésben a szolgáltató által előállított vagy kezelt meghatározott adatokat²⁹ az adatkérésre külön törvény szerint jogosult nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság, nemzetbiztonsági szolgálat *törvényben meghatározott feladata ellátásának biztosítása céljából*, a kérelmükre történő adatszolgáltatás érdekében. Az adatokat egy évig, a sikertelen hívások során előállított vagy kezelt adatokat fél évig kell megőrizni. Az adatmegőrzésre az elektronikus hírközlési szolgáltató köteles, amely kivételesen megbízhat adatfeldolgozóként más vállalkozást, de csak abban az esetben, ha adatmegőrzési szerződést köt az adatfeldolgozóval, és betartja az abban foglalt szigorú biztonsági és hozzáférési követelményeket. További feltétel emellett, hogy a megőrzött adatokat csak olyan ország területén lehet tárolni, amely tagja az Európai Gazdasági Térségnek.

2008-ban indítványt nyújtottak be az Alkotmánybírósághoz a hírközlési törvény adattárolási és adatszolgáltatási kötelezettségét előíró rendelkezéseinek megsemmisítésére a személyes adatok védelméhez fűződő joggal összefüggésben. Az Alkotmánybíróság 3271/2012. (X. 4.) AB végzésében eljárási okokból visszautasította az indítványt, annak tartalmi elbírálására nem került sor. Ennek ellenére azonban érdemes megvizsgálni, mi is volt az indítványozó problémája a szabályozással.

Az indítványozó alapvetően nem az adattárolási kötelezettséget kifogásolta, hanem hiányolta a jogkorlátozás arányosságát garantáló rendelkezéseket az átültető nemzeti jogszabályból. Az irányelv kizárólag „súlyos bűncselekmények” esetén teszi lehetővé az intézkedés alkalmazását. Már az irányelv megfogalmazása is kifogásolható, hogy nem elég konkrét, azonban a magyar jogszabály még ennél is tágabban fogalmaz, ugyanis az adatkezelést a „*külön törvény szerint jogosult nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság, valamint nemzetbiztonsági szolgálat törvényben meghatározott feladatai ellátásának céljából*” teszi lehetővé. Az indítványozó szerint az adatok felhasználásának okai sem kellően

²⁹ Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 159/A § (1) bekezdés a)–k) pont.

meghatározottak, valamint az adatbiztonsági előírások is csak egy általános kötelezettséget fogalmaznak meg, de a részletes garanciák, valamint a felelősségi és szankciórendszer hiányzik.

E tartalmi kérdések megválaszolására eljárási okokból ekkor nem került sor. 2015. február 12-én a Fővárosi Törvényszék bírása az előtte folyamatban lévő eljárás felfüggesztése mellett kezdeményezte a bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú adatmegőrzési kötelezettségre vonatkozó szabályok megsemmisítését arra hivatkozással, hogy ez ellentétes az alaptörvény VI. cikk (1) és (2) bekezdésével. Az indítványozó bíró álláspontja szerint a kifogásolt rendelkezés korlátozza a magánszféra tiszteletben tartásához és a személyes adatok védelméhez fűződő jogot, mert a megőrzött adatokhoz való hozzáférésre vonatkozó részletes garanciák hiányoznak, illetve az érintettek nem tudnak élni a tájékoztatáskérési, helyesbítési, törlési jogukkal, továbbá kellő adatszolgáltatás hiányában jogorvoslati jogukat sem tudják gyakorolni.

Sajnos tartalmi elbírálásra ezúttal sem került sor. Az Alkotmánybíróság 3082/2015. (V. 8.) AB végzésében visszautasította a bírói kezdeményezést azon az alapon, hogy az indítványozó bíró által támadott jogszabályi rendelkezés a konkrét ügyben nem akadályozta a felperesi kérelem teljesíthetőségét, ezért a bírói kezdeményezés nem felelt meg a törvényi feltételeknek.

Az látható, hogy az indítvány részben átfedést mutatott azokkal az érvekkel, amelyek alapján az Európai Bíróság megsemmisítette az irányelvet. A nemzeti jogszabály alapjogi vizsgálata azonban nem vezet automatikusan ugyanarra az eredményre, mint az uniós jogi aktus esetében. Mindemellett annak fényében, hogy az Európai Bíróság alapjogi szempontok alapján, mégpedig olyan alapjogok alapján hozta meg döntését, amelyet az alaptörvény is azonos tartalommal szabályoz, kétséges, hogy az áttűtető magyar jogszabállyal alapjogi szempontból minden a legnagyobb rendben van. Az Alkotmánybíróságnak a konkrét ügyön túlmenően arra is lehetősége lett volna, hogy az Európai Bíróság és az Alkotmánybíróság alapjogi vizsgálatának egymáshoz való viszonyáról is mondjon valamit. Érdemi, tartalmi elbírálás hiányában azonban egyelőre megválaszolatlanok maradnak ezek a kérdések.

Jövőbeli perspektíva

Fontos leszögezni, hogy alapvetően *nem vitatott az adatmegőrzési kötelezettség szükségessége*. Sem az Európai Bíróság, sem az áttűtető nemzeti jogszabályokat vizsgáló alkotmánybíróságok nem kérdőjelezték meg az adattárolás

szükségességét, amiből az is következik, hogy ez az intézkedés megfelelő garanciák mellett összeegyeztethető az alkotmányos és emberi jogokkal. A „kulcs” tehát a megfelelő garanciák megléte.

Az Európai Bíróság kizárólag a legsúlyosabb, és pontosan meghatározott bűncselekmények (például szervezett bűnözés és terrorizmus) hatékony üldözését ismeri el olyan célként, amelynek érdekében lehetőség van a személyes adatok megőrzésére. További fontos kritérium annak pontos meghatározása, hogy ki jogosult az adatok felhasználására. Emellett szükséges a kontroll megteremtése nemcsak az adatok felhasználásakor, hanem már az adatok tárolása, az azokhoz való hozzáférés esetén.³⁰

Az ezeknek a kritériumoknak megfelelő szabályozást az irányelvnek, illetve magának az uniós jogi aktusnak kell tartalmaznia, nem a tagállami jogszabályoknak. Az alapvető jogok védelmének garantálását szolgáló szabályokat tehát az uniós jog szintjén kell meghatározni.³¹ Az már egy következő kérdés, hogy erre irányelvben kerüljön-e sor, vagy már a rendelet lenne a megfelelő forma. Addig azonban, amíg nem születik meg az Európai Bíróság által meghatározott feltételeknek megfelelő jogi aktus, kérdéses, hogyan alakul az intézkedés a jövőben.

Most úgy tűnik, hogy nem lesz újabb irányelv. Az Európai Bíróság 2014 áprilisában meghozott döntése után még kérdéses volt, hogy mi legyen a készletező távközlésiadat-tárolás sorsa. Sem az unióban, sem a tagállamok között nem volt egységes álláspont még abban a tekintetben sem, hogy valóban szükség van-e – ebben a formában – erre az intézkedésre. A *Charlie Hebdo* szerkesztőségét érő 2015. januári támadás következtében azonban egyre erősödött az az álláspont, amely a megfigyelési eszközök, így a készletező távközlésiadat-tárolás bevezetését, illetve fenntartását követelte. Az Európai Bizottság 2015 márciusában viszont egyértelművé tette, hogy nem tervezi újabb irányelv megalkotását.

A jelenlegi helyzet tehát több kérdést is felvet. A nemzeti jogok szintjén elsősorban azt, hogy mi legyen a sorsuk az irányelvet átültető nemzeti jogszabályoknak. Az uniós jog szintjén az nem vitatott, hogy az intézkedésre szükség van, azonban már az is kérdéses, hogy milyen formában szabályozzák a jövőben. Az Európai Bizottság 2015. szeptember 16-án kiadott nyilatkozatában³² próbált iránymutatást adni a tagállamoknak. A bizottság kifejtette,

³⁰ Spiros Simitis: Die Vorratsspeicherung – ein unverändert zweifelhaftes Privileg. Neue Juristische Wochenschrift, 2014, S. 2159.

³¹ Jürgen Kühling: i. m. 684. o.

³² http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-5654_de.htm

hogy nem terjeszt elő újabb irányelvjavaslatot a készletező adattárolással kapcsolatban. Ennek egyik okaként azt jelölte meg, hogy a tagállamok között óriási a vita az elméleti és a gyakorlati kérdésekről. Hangsúlyozta, hogy a tagállami átültető jogszabályok a tagállamok kompetenciájába tartoznak, így ezzel összefüggésben uniós szinten nincs teendő. A bizottság utalt arra is, hogy uniós szabályozás hiányában a készletező távközlésiadat-tárolás a nemzeti parlamentek hatáskörébe tartozik. A tagállamoknak kell eldönteniük, hogy fenntartják-e a jelenlegi rendszert, vagy újat alakítanak ki. Ezt azonban az uniós jogi alapelvek és jogi aktusok figyelembevételével kell megtenniük.³³

Minden jel arra mutat tehát, hogy nem kerül sor újabb irányelv megalkotására. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az unió nem tartja szükségesnek az adatmegőrzési kötelezettség fenntartását. Elképzelhető, hogy nem lesz a készletező távközlésiadat-tárolásról szóló általános irányelv, azonban az látszik, hogy egyre több területen megjelenik az adatmegőrzési kötelezettség.³⁴

A „Digital Rights”³⁵ ügy sok mindenre választ adott a készletező távközlésiadat-tárolás kapcsán, de több nyitott kérdés maradt még, például az arányosság. Egy következő előzetes döntéshozatali eljárás azonban lehetőséget adhat az Európai Bíróság számára, hogy tovább cizellálja a készletező távközlésiadat-tárolás, valamint a magánszféra és a személyes adatok védelméhez való jog viszonyát. 2015. május 4-én a svéd Kammarrätten i Stockholm fordult az Európai Bírósághoz.³⁵ A svéd bíróság elsősorban azt szeretné tudni, hogy *összeegyeztethető-e a forgalmi adatok bűnmegelőzési célú, minden személyre és az elektronikus hírközlés minden módjára bármiféle megkülönböztetés, korlátozás vagy kivétel nélkül kiterjedő általános megőrzési kötelezettsége a magánélet, valamint a személyes adatok védelméhez való joggal*. További kérdésként tette fel a bíróság, hogy ha az irányelvi szabályozás nem egyeztethető össze a nevezett alapjogokkal, akkor megengedhető-e mégis a megőrzés olyan esetben, amikor a) a nemzeti hatóságok megőrzött adatokhoz

33 Például az Európai Bizottság javaslatát egy új adatvédelmi rendeletről: Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zum Schutz natürlicher Personen bei der Verarbeitung personenbezogener Daten und zum freien Datenverkehr (Datenschutz-Grundverordnung) v. 25.1.2012, KOM (2012) KOM Jahr 2012 Seite 11 endg., 2012/0011 (COD).

34 Ennek legutóbbi példája az a nemrégiben született irányelvjavaslat, amely a nem az Európai Unióból érkező repülőgépek utasai adatainak tárolását írta elő öt évre. 2011/0023(COD) 17.2.2015 DRAFT REPORT on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the use of Passenger Name Record data for the prevention, detection, investigation and prosecution of terrorist offences and serious crime [COM(2011)0032 –C7-0039/2011 –2011/0023(COD)]. Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs.

35 A C-203/15. számú Tele2 Sverige folyamatban lévő ügy. Az ügyben 2016. április 12-én tartott tárgyalást a bíróság, így talán ebben az évben meg is születet a döntés.

való hozzáférése célhoz kötött; és b) a biztonsági követelmények szabályozottak; és c) minden releváns adatot a közlés befejezésének napjától számított hat hónapig őriznek meg, és utána törlik.

Konklúzió

Az Európai Bíróság „Digital Rights-” ügyben hozott megsemmisítő döntése nem pusztán a vitatott készletező távközlésiadat-tárolás jövője, valamint az adatvédelem szempontjából jelentős, hanem egyértelmű és világos jele az alapjogok uniós szintű védelmének. Az egyre erősebb uniós szintű alapjogvédelem hatással van horizontálisan az uniós intézmények, vertikálisan pedig az uniós és a tagállamok viszonyára.³⁶ Ennek a döntésnek tehát van egy nagyon kézzelfogható gyakorlati, valamint egy dogmatikai, elméleti következménye. A gyakorlati hatása a minden személyt érintő adatvédelmi kérdések és intézkedések szabályozásának szükségessége, amely kihatással van a mindennapi életre. Az elméleti-dogmatikai következménye pedig annak fontossága, hogy a jövőben meghatározzák az alapjogvédelem uniós és nemzeti jogi védelmi mechanizmusainak egymáshoz való viszonyát. Ez különösen olyan esetekben lehet kulcsfontosságú, amikor – esetlegesen tartalmi – eltérés mutatkozik az uniós és a nemzeti alapjogvédelem között.

³⁶ Jürgen Kühling: i. m. 681. o.

SÁRKÁNY ISTVÁN

Az erőszak mennyiségi és minőségi aktualitásai a hazai bűnözésben

In memoriam Bakóczi Antal

Közismert, hogy a bagatell-bűncselekmények tömege a rejtettség, az esetleges felderítetlenség okán, de más körülmények folytán is kevesebb figyelmet, csekélyebb érdeklődést képes kiváltani. Figyelemmel a jog által szűk körben megengedett erőszak alkalmazására is, nehéz világos határvonalat húzni a megengedhető, még tolerálható és a büntetést érdemlő erőszak között. Az erőszak megjelenése lényegéből fakadóan és többnyire számottevőbb feljelentési aktivitással jár, a latencia mértékét a környezet csekélyebb toleranciája, valamint az esetenként szükséges orvosi elsősegély-nyújtás, a mások által látható, figyelemmel kísérhető helyszíneken (például utcán, közlekedési eszközön) történő megvalósítás csökkenti. Más a helyzet a szexuális erőszakkal. Itt a közismert okoknál fogva magas a latencia. Gyakran hosszú idő telik el a feljelentés megtételéig, s a bizonyítékok időközben történő esetleges megsemmisülésének a sikeres büntetőeljárás meghiúsulása lesz a következménye. Mindezért – de egyéb okokból is – az erőszakos bűnözés mennyiségi és minőségi jellemzőinek, a változó körülmények közötti ismerete mind a hatóságok, mind a civil társadalom számára nélkülözhetetlen.

Figyelemmel a bűnözés hazai gyakorlatában az erőszak esetenkénti brutalitására, a sértett személyének semmibe vételére, a védekezés ellehetetlenítésére, a szükségesnél olykor lényegesen nagyobb súlyú, a bűncselekmény sikeres megvalósíthatósága szempontjából felesleges és megmagyarázhatatlan mértékű erőszakra, ebből fakadóan az elkövetés félelemkeltő, rettegésben tartó módjára, a témával történő foglalkozás – a számos, tárgyban készített tanulmány után is – indokolt. Utóbbi megállapítással összefüggésben jelzem, hogy a korábban és az esetek többségében kialakult „természetes” gyakorlat, miszerint az alkalmazott erőszak mértéke a sértetti ellenállás leküzdhetőségéhez igazodott, számos esetben megváltozott, s az elkövetések szélsőséges durvasága folytán is megdőltnek tekinthető. Ez azt jelenti, hogy az erőszak mértéke gyakran függetlenedik a sértett esetleges ellenállásától, s annak az elkövetőre gyakorolt hatásától.

A jelen elemzés közzétételére a 2001-ben – néhai szerzőtársammal közösen készített és a BM Kiadó gondozásában – megjelenő, a téma átfogó elemzését vállaló monográfia¹ megjelenésének tizenötödik évfordulóján kerülhet sor, ezért alkalom kínálkozik annak ellenőrzésére is, hogy a másfél évtizeddel korábban tett egyes megállapítások helytállóan bizonyultak-e.

Az erőszak, ezen belül a terrorizmus kutatásának tragikus aktualitást adott a monográfia megjelenésének idején New Yorkban, a World Trade Center iktornyai – rajtuk keresztül a civilizált emberiség – elleni támadás. A jelen elemzés keretében a terrorizmus kérdéseivel nem foglalkozom.

Mennyiségi aktualitások

Alaktani tekintetben az erőszakos bűnözésnek a hazai bűnözés egészében elfoglalt helyét – az utóbbi években tapasztalt növekedése ellenére – nem elsősorban a magas elkövetési adatok, sokkal inkább a kimagasló társadalomra veszélyesség, a folyamatos médiafigyelem, az ennek alapján kiemelkedő szintű társadalmi érdeklődés, s – az ezzel összefüggésben álló – a szubjektív biztonságérzet formálásában betöltött szerepe határozza meg. Utóbbiakra tekintettel – és némi képzavarral – a bűnözésnek e különös szintű jelenségsoportja – minőségjegyeit tekintve – a hazai bűnözés zászlóshajójának tekinthető. Az erőszakos bűnözés mennyiségi változása fontos információkkal gazdagította már eddig is a tárgyban folytatott kutatásokat, de a bűnmegelőzés, a bűnildőzés, a jogalkalmazás és a jogalkotás számára is jelentős fogódzót volt képes nyújtani. A kérdés kiemelkedő jelentőségére összpontosuló jogalkotói figyelemre utalt már a korábbi büntetőtörvény hatályban léte időszakában is az erőszakos többszörös visszaesés és következményeinek szabályozása.

A hatályos Btk. az értelmező rendelkezései között (459. § 26. pont) a személy elleni erőszakos bűncselekmények – vélhetően – taxatív felsorolását adja. A törvényhez fűzött indokolásban a „súlyos” személy elleni erőszakos bűncselekményekre van utalás, ami – álláspontom szerint – egy sajátos diszkrepanciát jelent. A törvényszöveg és az indokolás viszonylatában az előbbi a mérvadó. Ez esetben viszont hiányzik a felsorolásból a Btk. szerkesztési rendjét követve a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény [232. § (1)–(2) bek.], a garázdaság [339. § (1)–(2) bek.] és a jármű önkényes elvétele [380. § (2) bek. a) pont és (3) bek.].

¹ Bakóczy Antal – Sárkány István: Erőszak a bűnözésben. BM Kiadó, Budapest, 2001

A következőkben, az előrebocsátott körülményre, a jelen elemzés által tárgyalt bűncselekményi körre, továbbá az előfordulási gyakoriságra is figyelemmel lévő, hűsz – általam kiemelt – személy elleni erőszakos, az ERÜBS, illetve az ENYÜBS rendszerben a hatályon kívül helyezett Btk.-hoz kapcsolódó adatgyűjtési rendszer szerint regisztrált bűncselekményeket tárgyalom. A hűszas lista – amely nem az elkövetés, hanem a regisztrálás évét, ennek megfelelően a korábbi erőszakos közösülés és szemérem elleni erőszak tényállását is tartalmazza – tehát nem teljes, de megalapozott konklúzió körvonalazását lehetővé teszi.² A törvényi felsorolás által tartalmazott, de általam – a jelen elemzésben – nem tárgyalt tényállások vagy megvalósulásuk gyakoriságát, vagy objektív tárgyi súlyukat tekintve az itt bemutatott képet lényeges mértékben változtatni, sőt árnyalni sem igazán tudják, ezért hiányuk az érdemi következtetések levonását nem akadályozza. Az egyes mutatók irányadó jellegűek, amelyek összehasonlításakor csekély mértékű eltérések tapasztalhatók, de a folyamatok lényegét megfelelően tükrözik, s a következtetések levonására alkalmasak.

A továbbiakban az egyes megállapítások dokumentálására a vizsgált időszakra vonatkozó regisztrált erőszakosbűncselekmény-számokat, illetve elkövetői, valamint sértetti adatokat és arányokat, továbbá a százezer lakosra jutó erőszakos bűncselekmények számának változását ismertetem.

1965-től számítva huszonöt évre volt szükség ahhoz, hogy a mintegy tizenháromezerről 1989-ben – bő harmincszázalékos növekedés után – mintegy tizenhétezerre emelkedjen az ismertté vált erőszakos bűncselekmények száma. 1990-ben a mutató hűszezer fölé kűszott. Innentől kezdve mintegy tíz év elteltével, 1999-ben az erőszakos bűncselekmények száma megközelítette a 28 300-as szintet.³ Más interpretációban ez egy évtized alatt megközelítőleg negyvenszázalékos emelkedést jelentett. Ez az erőszakos bűnözés minőségének megváltozásától függetlenül is „rendkívüli teljesítmény”, hiszen a korábbinál lényegesen rövidebb idő alatt, magasabb bázisról kiindulva, számottevően magasabb emelkedést, következésképp és ennek megfelelően magasabb előfordulási gyakoriságot mutatott.

A 2000-es évektől kezdődően az egyes mutatók hullámzása után – magasabb fordulatszámra kapcsolva – az utóbbi öt évben az elkövetések száma jelentősen emelkedett. A vizsgált időszakban az e bűncselekményi körbe tarto-

² Az adatokat az Országos Kriminológiai Intézet bocsátotta rendelkezésemre. A gyors és gondos információszolgáltatás segítette a munkámat. Nélküle az elemzés nem készülhetett volna el, ezt az intézeti munkatársnak külön köszönöm.

³ Bakóczy Antal – Sárkány István: i. m. 98. o.

zó elkövetések száma összesen 440 964, évi átlagban mintegy 29 400 volt. Ez az adat az utolsó két kilencvenes évekbeli mutatót ezer-ezeregyszáz megvalósított erőszakos bűncselekménnyel meghaladta.

Az 1/a és 1/b számú táblázatban foglalt adatokból megállapítható, hogy az elmúlt másfél évtizedben csökkent a szándékos emberölések és a szándékos súlyos testi sértések száma, viszont ez idő alatt emelkedtek a hivatalos személy (közfeladatot ellátó személy) elleni erőszak mutatói. A rablások száma hullámzó képet mutatott, az utóbbi két évben történő jelentős csökkenés mellett. Kiemelkedő növekedés volt tapasztalható a garázdaság és a kifosztás elkövetése körében. Utóbbiakkal kapcsolatban megjegyzem, hogy

- a táblázatban a garázdaságra vonatkozóan, nem voltak a személy és a dolog elleni erőszakkal történő megvalósítás megkülönböztetéséhez kapcsolódó adataim;

1/a számú táblázat
Regisztrált erőszakos bűncselekmények számának alakulása (2000–2007)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Szándékos emberölés	347	384	347	370	359	313	306	296
Szándékos súlyos testi sértés	7 621	7 261	7 531	7 428	7 882	7 650	7 309	6 796
Emberrablás	21	17	15	39	36	32	15	35
Emberkereskedelem	0	0	0	0	0	0	0	0
Kényszerítés	146	151	152	143	169	144	177	103
Erőszakos közösülés	294	321	293	256	267	264	206	215
Szemérem elleni erőszak	204	185	222	279	298	378	273	253
Magánlaksértés	1 744	1 882	1 710	1 738	1 777	1 709	1 507	1 491
Közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény	2 029	2 504	2 086	1 552	1 794	1 821	1 721	2 309
Bántalmazás hivatalos eljárásban	133	92	105	76	46	52	46	170
Kényszervallatás	30	26	30	16	13	13	3	10
Jogellenes fogva tartás	17	14	12	7	13	7	1	8
Hivatalos személy elleni erőszak	527	481	481	505	507	552	484	584
Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak	266	246	301	325	412	389	375	340
Hivatalos személy támogatója elleni erőszak	9	9	10	11	16	9	6	4
Garázdaság	7 817	8 353	9 389	9 858	10 757	10 911	9 680	9 414
Rablás	3 436	3 304	3 385	3 287	3 222	2 982	2 705	3 118
Kifosztás	261	304	341	317	298	356	332	417
Zsarolás	888	830	888	929	906	682	639	643
Önbíraskodás	950	956	949	954	961	871	752	719
Jármű önkényes elvétele								
erőszakkal	69	56	38	42	39	24	21	18
Összesen	26 809	27 376	28 285	28 132	29 772	29 159	26 558	26 943

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

- a kifosztás büntetési tételének alsó határát egy évre emelte a jogalkotó, míg a hivatalos személy elleni erőszak büntetési tételkeretét (három évig terjedő szabadságvesztés) egytől öt éves keretre változtatta.

A vizsgált másfél évtized első évében (2000) mért adatokat bázisnak (száz százaléknak) tekintve, a következők állapíthatók meg:

- a regisztrált bűncselekményekkel és a regisztrált bűnelkövetőkkel kapcsolatos adatok – az esetenkénti hullámzásuk mellett – egyértelmű csökkenést mutatnak. Bár eltérő éveket illetően, mindössze három-három ízben található a bázisévet meghaladó adat;
- az általam vizsgált húsz kiemelt erőszakos bűncselekmény és azok elkövetői vonatkozásában a helyzet sokkal sötétebb. A bázisévben mért adatot az

1/b számú táblázat
Regisztrált erőszakos bűncselekmények számának alakulása (2008–2014)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szándékos emberölés	292	275	276	275	221	243	235
Szándékos súlyos testi sértés	7 631	7 322	7 603	6 608	6 486	6 811	6 283
Emberrablás	21	14	18	12	9	7	3
Emberkereskedelem	0	9	8	18	22	5	9
Kényszerítés	194	149	180	156	171	170	127
Erőszakos közösülés	214	228	246	196	192	212	125
Szemérem elleni erőszak	275	297	340	266	314	311	337
Magánlaksértés	1 667	1 548	1 616	1 537	1 493	1 697	1 945
Közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény	2 164	1 934	2 498	2 714	2 730	2 625	1 507
Bántalmazás hivatalos eljárásban	24	38	66	52	54	45	49
Kényszervallatás	10	5	11	3	6	6	4
Jogellenes fogva tartás	9	5	4	5	2	5	5
Hivatalos személy elleni erőszak	632	582	631	515	471	486	518
Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak	395	451	562	566	578	596	557
Hivatalos személy támogatója elleni erőszak	6	7	11	14	7	8	10
Garázdaság	10 786	10 384	13 279	12 724	12 871	13 092	13 647
Rablás	3 127	3 159	3 396	3 203	3 036	2 298	1 954
Kifosztás	465	373	1 043	1 484	1 948	2 013	1 935
Zsarolás	686	745	865	729	1 021	645	533
Önbíráskodás	742	698	807	699	641	606	550
Jármű önkényes elvétele							
Összakkal	21	48	30	7	19	8	8
Összesen	29 361	28 271	33 490	31 783	32 292	32 854	29 879

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

2. számú táblázat

Regisztrált bűncselekmények (erőszakos bűncselekmények) és regisztrált elkövetők számának és arányának alakulása (2000–2014)⁴

Év	Bűncselekmények száma	Ha 2000 = 100%	Bűnelkövetők száma	Ha 2000 = 100%	Kiemelt erőszakos bűncselekmények száma	Ha 2000 = 100%	Kiemelt erőszakos bűnelkövetők száma	Ha 2000 = 100%
2000	450 673	100,00	122 860	100,00	26 809	100,00	21 045	100,00
2001	465 694	103,33	120 583	98,15	27 376	102,11	21 101	100,27
2002	420 782	93,37	121 885	99,21	28 285	105,51	22 591	107,35
2003	413 343	91,72	118 145	96,16	28 132	104,93	22 635	107,56
2004	418 883	92,95	130 182	105,96	29 772	108,81	25 026	118,92
2005	436 522	96,86	133 790	108,90	29 159	108,77	23 952	113,81
2006	425 941	94,51	124 171	101,07	26 558	99,06	21 803	103,60
2007	426 914	94,72	116 161	94,55	26 943	100,50	21 183	100,66
2008	408 409	90,62	116 584	94,89	29 361	109,52	22 981	109,20
2009	394 034	87,43	112 831	91,84	28 271	105,45	22 587	107,33
2010	447 186	99,23	122 529	99,73	33 490	124,92	25 630	121,79
2011	451 371	100,15	112 895	91,89	31 783	118,55	23 818	113,18
2012	472 236	104,78	100 239	81,59	32 292	120,45	23 196	110,22
2013	377 829	83,84	103 672	84,38	32 854	122,55	24 517	116,50
2014	329 575	73,13	105 623	85,97	29 879	111,45	23 782	113,01

erőszakos bűncselekmények – egyetlen évtől eltekintve – minden évben, az elkövetők száma valamennyi vizsgált évben, többségében jelentős mértékben meghaladta;

- az erőszakos bűnözés az elmúlt tizenöt évben nem követte lineárisan az össz-bűnözés alakulását. Ellenkezőleg, az elmozdulás fordított irányú volt. Míg általában a regisztrált bűncselekmények számadatai – a hivatkozott hullámzó mozgástól függetlenül – csökkenést mutattak, addig a regisztrált erőszakos bűncselekményeké és bűnelkövetőké – a szintén érzékelhető hullámzás mellett – emelkedtek. E megállapítással mutat korrelációt az a körülmény, hogy a kiemelt erőszakos bűncselekményeknek az összes bűncselekmény százalékában számított értéke a 2000-ben mért 5,95 százalékról – folyamatos emelkedés mellett – 2014-re 9,07 százalékra növekedett. Hasonlóan, az e bűncselekményi körben regisztrált bűnelkövetőknek az összes

⁴ Forrás: <http://www.mklu.hu/repository/mkudok2992.pdf>; <http://www.mklu.hu/repository/mkudok7918.pdf>; https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evk; ERÜBS, ENYÜBS; Nagy László Tibor: Az erőszakos bűnözés trendjei az ERÜBS-adatok alapján: bűncselekmények és elkövetők 1995–2005. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 45. OKRI, Budapest, 2008, 13–42. o.; Barabás A. Tünde: Az erőszakos bűncselekmények sértettjei (1995–2005). In: Virág György (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 45. OKRI, Budapest, 2008, 43–71. o.

regisztrált bűnelkövető százalékában mért aránya a 2000-ben mért 17,13 százalékról – szintén folyamatos emelkedés mellett – 22,52-ra növekedett. A bűnözés e különös szintű jelenségcsoportját utóbbi tényező – a továbbiakban tárgyalt minőségi ismérvek változásától függetlenül – önmagában is ijesztőbbé, fenyegetőbbé tette.

3. számú táblázat

Regisztrált erőszakos bűncselekmények az elkövetők neme szerint (2000–2014)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
férfi	18 763	18 798	20 031	20 018	21 975	20 976	19 120	18 591
nő	2 282	2 303	2 560	2 617	3 051	2 976	2 683	2 592
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
férfi	19 901	19 574	22 143	20 513	19 709	21 156	20 417	
nő	3 080	3 013	3 487	3 305	3 387	3 361	3 365	

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

Az elkövetők számával kapcsolatos adatok az elmúlt tizenöt évben – amint arra már utaltam – növekedést mutattak. Az 1990–1999-ig terjedő tíz évben az erőszakos bűncselekményeket évi átlagban 19 856 személy követte el. A 2000–2014-ig terjedő tizenöt év alatt ez a mutató 23 056-ra növekedett, ami 16 százalékos emelkedés, s utal arra, hogy az *1. számú táblázatban* kimutatott jelentős bűncselekményszám-emelkedéstől az elkövetők számának emelkedése – a növekedés ellenére – elmaradt. Ebből következik, hogy növekedett a több erőszakos bűncselekményt megvalósító elkövetők száma.

Megállapítható, hogy mindössze három évben maradt tizenkilencezren belül a férfi elkövetők száma. Négy éven át nem érte el a húszezret. A további nyolc év alatt ez utóbbi mutatót is meghaladta az adat, sőt 2010-ben a huszonkétezres határt is jelentősen túllépte. Tizenöt év alatt 301 685 férfi követett el erőszakos bűncselekményt, azaz évi átlagban 20 112. (Természetesen a több ilyen bűncselekményt elkövetők többször szerepelnek.)

A 2000-ben a nők körében mért adatot a következő tizennégy év mutatói kivétel nélkül felülmúlták. Az elemzett másfél évtized második felében, 2008-tól kezdődően az erőszakos bűncselekményeket megvalósító nők száma jelentősen – háromezret meghaladóan – emelkedett. 2010-ben ez a mutató megközelítette a háromezer-ötszázat. A másfél évtized során e bűncselekményi körben 44 062 nő vált elkövetővé, évi átlagban: 2937. A férfi elkövetők körében mért mutatók ezt közel hétszeres mértékben meghaladták (*3. számú táblázat*).

4. számú táblázat

Regisztrált bűncselekményeket és regisztrált erőszakos bűncselekményeket elkövető külföldiek száma és aránya (2000–2014)⁵

	Regisztrált külföldi bűnelkövetők száma	Ha 2000 = 100%	Regisztrált külföldi erőszakos bűnelkövetők száma	Ha 2000 = 100%
2000	5767	100,00	459	100,00
2001	5620	97,45	369	80,39
2002	4887	84,74	417	90,85
2003	5301	91,92	414	90,20
2004	6513	112,94	408	88,89
2005	7366	127,73	459	100,00
2006	5626	97,56	397	86,49
2007	4420	76,64	464	101,09
2008	4046	70,16	560	122,00
2009	3985	69,10	539	117,43
2010	4170	72,31	601	130,94
2011	4857	84,22	679	147,93
2012	4756	82,47	532	115,90
2013	n. a.	n. a.	606	132,03
2014	n. a.	n. a.	482	105,01

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

A regisztrált külföldi erőszakos bűnelkövetőknek a regisztrált összes külföldi bűnelkövető százalékában számított értéke a 2000-ben mért 7,96 százalékról – jelentős hullámválás után – 2009-re számottevően növekedett (13,53 százalék).

A 3. számú táblázatban foglaltak alapján megállapítható, hogy a regisztrált külföldi bűnelkövetők

- 6,2–8,5 százaléka a 2000-től 2006-ig tartó évek során; míg
- 7,0-14,4 százaléka a 2007-től 2012-ig tartó évek alatt erőszakos bűnelkövető volt.

Erőszakos bűncselekményt 1990-től 1999-ig évi átlagban 359 külföldi követett el. A kilencvenes évek elején számuk még nem érte el a háromezret. Az évtized közepén már lehetett több ízben találkozni négyszáz feletti adattal is.⁶ Az utóbbi tizenöt évben – bár hullámválás mellett – számuk jelentősen emelkedett. Több ízben volt mérhető hatszáz fő feletti (egy alkalommal a hétszázat is megközelítő) adat.

⁵ További forrás: <http://www.mklu.hu/repository/mkudok8099.pdf>;

<http://www.mklu.hu/repository/mkudok3994.pdf>; <http://www.mklu.hu/repository/mkudok8338.pdf>

6 Bakóczy Antal – Sárkány István: i. m. 100. o.

A vizsgált időszakban 7386 külföldi (6850 férfi, 536 nő), évi átlagban 492 személy (457 férfi, 35 nő) követett el erőszakos bűncselekményt. Utóbbi adatok a 3. számú táblázatban foglaltakon belül értendők!

A hivatkozott mutatókkal kapcsolatban figyelembe veendő körülmény, hogy

- 2014-ben több mint tizenhárommillió-kétszázézer turista tartózkodott több-kevesebb ideig hazánkban⁷;
- száznegyvenhatezer külföldi él Magyarországon.⁸

5. számú táblázat
Regisztrált erőszakos bűncselekmények az elkövető kora szerint (2000–2014)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Gyermekkorú (–13)	–	–	–	–	–	–	–	–
Fiatalkorú (14–17)	2 107	2 467	2 669	2 529	2 960	2 745	2 801	2 983
Felnőtt korú (18–64)	18 369	18 254	19 527	19 724	21 643	20 837	18 650	17 874
Időskorú (65–)	342	384	401	394	434	383	366	335
Összesen	20 818	21 105	22 597	22 647	25 037	23 965	21 817	21 192

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gyermekkorú (–13)	–	–	–	–	–	1	19
Fiatalkorú (14–17)	3 467	3 221	3 654	3 607	3 397	3 405	3 077
Felnőtt korú (18–64)	19 183	18 983	21 574	19 805	19 277	20 691	20 269
Időskorú (65–)	337	417	402	407	422	420	461
Összesen	22 987	22 621	25 630	23 819	23 096	24 517	23 826

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

Az új Btk. hatálybalépése óta – a törvény által meghatározott keretek között – gyermekkorú is válhat büntető jogviszony alanyává. Ennek megfelelően az 5. számú táblázat 2013-tól kezdve tartalmaz adatokat. A korábban megvalósított tényállászerű elkövetési magatartások száma nincs feltüntetve!

Az erőszakos deliktumokat megvalósító fiatalkorúak körében mért 2000. évi adatot a következő 14 év mutatói mind meghaladták. Az első hét évben 18 278, évi átlagban 2611, a további nyolc évben 26 811, évi átlagban 3351 fiatalkorú követett el erőszakos bűncselekményt. A növekedés – a hullámozó adatok mellett – lényegében folyamatos volt, s az elemzett időszak második felében az erőszakos bűncselekményt elkövető fiatalkorúak évi átlagszáma mintegy harminc százalékkal emelkedett. A másfél évtized viszonylatában évi átlag mintegy háromezer fiatalkorú követett el erőszakos bűncselekményt.

⁷ http://itthon.hu/documents/28123/8118959/StatElo_21

⁸ http://index.hu/belfold/2015/07/07/146_ezer_kulfoldi_

Természetesen mind a gyermek-, mind a fiatalokéak kapcsán mért adatok tekintetében nem mellőzhető annak figyelembevétele, hogy e két korosztály népességen belüli száma (aránya) folyamatosan csökken. Ez tehát azt jelenti, hogy kevesebb fiatalok több erőszakos bűncselekményt valósít meg.

Az időskorú elkövetők száma is hullámzó képet mutatott: folyamatos növekedése szintén a vizsgált időszak második felében volt tapasztalható. A másfél évtized viszonylatában az erőszakos bűncselekményt elkövető időskorúak száma 5905, évi átlagban 394 volt.⁹

Fontos információhoz juthatunk, ha összehasonlítjuk az egyes korcsoportok népességen belül 1999-ben és 2014-ben mért arányát, s ezt összevetjük az 1999-ben, illetve 2014-ben mért korcsoportokon belüli erőszakos bűncselekményeket elkövetők százalékával.¹⁰

6. számú táblázat

A népesség életkor szerinti megoszlása és az erőszakos bűncselekményt elkövetők aránya (1999; %)¹¹

	Népességen belüli arány	Erőszakos bűncselekményt elkövetők aránya
Gyermekkorú (-13)	14,87	1,88
Fiatalok (14-17)	5,06	10,50
Felnőtt korú (18-60)	61,51	84,84
Időskorú (60-)	18,54	2,78

7. számú táblázat

A népesség életkor szerinti megoszlása és az erőszakos bűncselekményt elkövetők aránya (2014; %)¹²

	Népességen belüli arány	Erőszakos bűncselekményt elkövetők aránya
Gyermekkorú (-13)	13,48	0,08
Fiatalok (14-17)	4,10	12,92
Felnőtt korú (18-60)	64,90	85,07
Időskorú (60-)	17,52	1,93

9 A rendelkezésre bocsátott adatok tekintetében az időskorúság a jogi értelemben vett munkaképességhez kapcsolódott, aminek felső határa az öregségi nyugdíj elérésének korhatára, vagyis jelenleg 65 év. Demográfiai értelemben az időskor kezdete a betöltött hatvanadik évvel kezdődik.

10 KSH-adat; Bakóczy Antal – Sárkány István: i. m. 202. o.

11 Bakóczy Antal – Sárkány István: i. m. 202-203. o. A gyermekkorúakra vonatkozó adat a tényállászerklükövetési magatartások megvalósításának számát tartalmazza! Az időskorúság kezdete a demográfusok által meghatározott határvonalhoz igazodik.

12 ENYÜBS-adatok alapján számolva. A gyermekkorú elkövetők a Btk. 16. §-ának megfelelően vannak szerepeltetve. Az időskorúságra vonatkozó adatok a 65. év betöltéséhez kötődnek. E két korcsoportra vonatkozóan a 7. sz. táblázatban feltüntetett adatokat e körülmények figyelembevételével kell értékelni.

A büntető jogalanyiságú három korosztályt illetően csak az időskorúak voltak a népességen belüli arányukhoz képest – az erőszakos bűncselekményt elkövetők között – alulreprezentálva.

Bár a 7. számú táblázatban (a kapott adatoknak megfelelően) az időskorúság a 65. életév betöltésekor kezdődik, de ez lényegileg nem változtat ennek a korosztálynak az erőszakos bűnözésben való részvételi arányán.

A Btk. által rendkívül szűk körben biztosított gyermek jogalanyiságtól eltekintve a további három korosztályban – a népességen belüli arányukhoz képest – az erőszakos bűnelkövetők között változatlanul az időskorúak alulreprezentáltak.

8. számú táblázat
Százezer lakosra jutó regisztrált erőszakos bűncselekmények száma (2000–2014)

	Népességszám	Erőszakos bűncselekmények száma	Százezer lakosra jutó erőszakos bűncselekmények száma
2000	10 043 224	26 809	267
2001	10 200 298	27 376	268
2002	10 174 853	28 285	278
2003	10 142 362	28 132	277
2004	10 116 742	29 772	294
2005	10 097 549	29 159	289
2006	10 076 581	26 558	264
2007	10 066 158	26 943	268
2008	10 045 401	29 361	292
2009	10 030 975	28 271	282
2010	10 014 324	33 490	334
2011	9 985 722	31 783	318
2012	9 931 925	32 292	325
2013	9 908 798	32 854	332
2014	9 877 365	29 879	302

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS, KSH

A százezer lakosra jutó erőszakos bűncselekmények számának alakulására (8. számú táblázat) a hazai népességszám mélyrepülésének meghatározó befolyása van. Ha az erőszakos bűncselekmények körében bekövetkezett esetleges csökkenés arányát meghaladja a lakosságcsökkenés aránya, akkor az erőszakos bűncselekmények számának csökkenése mellett is növekszik a százezer lakosra jutó erőszakos bűncselekmények száma! Ez tehát egy fordított irányú, trendszerűen érvényesülő állapotot tart fenn, amelynek lényege, hogy mindaddig, amíg a népességszám a jelenlegi – számottevő – mértékben csökken, az erőszakos bűnözés mérsékelt csökkenése is az arányszám növekedésével jár.

Az utóbbi tizenöt évben a női sértettek számának (104 363) két-két és félésszeresét érte el a férfi sértetteké (249 927). Utóbbi adatoknak megfelelően, az erőszakos bűncselekmények zömét férfi követi el férfi ellen. A 9. számú táblázatban található évekre bontott összegzés alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszak második felében a sértettek számával kapcsolatos mutatók jelentősen meghaladták a korábbi évek adatait.

Megállapítható, hogy

- a gyermekkorú sértettek száma a 2000–2007-ig terjedő nyolc évben 7566 volt. Ez a mutató a 2008–2014-ig tartó hét év alatt rendkívüli mértékben, több mint ötvenöt százalékkal emelkedett (11 890). A tizennégy év alatt e korosztályban nagyjából 19 500-en váltak erőszakos bűncselekmények sértettjévé. Vagyis évi átlagban mintegy ezerháromszázan;

9. számú táblázat

Regisztrált erőszakos bűncselekmények a sértett neme szerint (2000–2014)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
férfi	15 297	15 244	16 214	16 166	17 080	16 657	15 613	15 458
nő	6 124	6 142	6 537	6 858	7 273	7 164	6 199	6 064
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
férfi	17 286	15 998	18 988	17 169	17 536	17 785	17 436	
nő	6 864	6 711	7 875	7 240	7 661	7 779	7 872	

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

10. számú táblázat

Regisztrált erőszakos bűncselekmények a sértett kora szerint (2000–2014)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Gyermekkorú (–13)	769	667	900	971	1 188	1 104	978	989
Fiatalkorú (14–17)	1 482	1 795	1 981	2 029	2 280	1 978	2 072	2 272
Felnőtt korú (18–64)	17 867	17 718	18 615	18 743	19 616	19 459	17 547	17 099
Időskorú (65–)	1 303	1 206	1 255	1 281	1 264	1 276	1 206	1 149
Összesen	21 421	21 386	22 751	23 024	24 348	23 817	21 803	21 509
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Gyermekkorú (–13)	1 850	1 172	2 559	2 061	1 554	1 157	1 537	
Fiatalkorú (14–17)	2 534	2 161	2 937	2 442	2 510	2 358	2 135	
Felnőtt korú (18–64)	18 494	18 037	19 942	18 361	19 599	20 445	20 041	
Időskorú (65–)	1 264	1 328	1 412	1 536	1 517	1 606	1 613	
Összesen	24 142	22 698	26 850	24 400	25 180	25 566	25 326	

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

- a fiatalokú sértettek száma az előző bontásnak megfelelően csekély, tíz százalék alatti emelkedést mutat. A vizsgált időszakban megközelítőleg harminchármezer fiatalokú vált erőszakos bűncselekmény sértettjévé, évi átlagban mintegy kétezer-kétszáz. Az adatok azt mutatják, hogy a fiatalokú sértettek számát e bűncselekménycsoportban bő harmincöt százalékkal haladja meg a fiatalokú elkövetőké;
- a felnőttokú sértettek száma csekély eltérésekkel némi hullámzást mutatott: 281 583 felnőttokú vált erőszakos bűncselekmények áldozatává. Évi átlagban ez mintegy 18 770 személy;
- az időskorú sértettek száma a 2000–2007-ig terjedő időszakhoz képest a 2008–2014-ig tartó időben emelkedett. A másfél évtized alatt számuk 20 216 volt. Ez évi átlagban nagyjából ezerháromszázötven fő. Az adatok azt mutatják, hogy idős korban bő három és félszer annyian válnak erőszakos bűncselekmények sértettjévé, mint azok elkövetőjévé. Noha az időskorúak veszélyeztetettsége a teljes népességre vetített sértetté váláshoz képest csökkent¹³, a már hivatkozott esetenkénti brutalitásra, a cél eléréséhez indokolatlanul súlyos, elrettentő, félelemkeltő, akár a sértett halálával is járó erőszakra tekintettel erősödött az idősök áldozattá válástól való félelme. Az indokoltnál súlyosabb erőszak alkalmazására a sértettek egyéb korosztályában is sor kerül. Ettől csak eszköztárában, az elkövetés módjában különbözik az idősök bizonyos fokú tapasztalatlanságát, naivitását, hiszékenységét kihasználó lakásmaffia, a pszichés presszionálásra épülő termékbemutatók, vagy a szorult helyzetet kihasználó, a hitelesség látszatát keltő, regisztrációs díj ellenében történő hitelnyújtás hamis ígérete, és a terjedőben lévő uzsora.

A sértettek koruktól és nemüktől függetlenül a vizsgált időszakban változatlanul az elkövetés előre, illetve aktuálisan meghatározott célszemélyei vagy véletlen áldozatai lehettek.

Minőségi aktualítások

Változatlanul megállapítható, hogy a hazai erőszakos bűnözés – különösen a kiemelkedően magas társadalomra veszélyességű bűncselekményeket illetően – alapvetően konfliktusfeloldó, s csak kisebb részben szükségletkielégítő

¹³ Sárkány István: Még egyszer az időskor viktimológiájáról. *Belügyi Szemle*, 2014/12., 5–26. o.

jellegű. Az áldozatok többsége a közeli (esetleg távolabbi) családi, szomszéd-sági, ismeretségi körből kerül ki.

A bűnözés e jelenségcsoportjára vonatkozóan tett korábbi megállapítás, miszerint az erőszakosabbá, durvábbá, kegyetlenebbé vált¹⁴, nem átmeneti, hanem tartós jelenségnek bizonyult. Utóbbi megállapítás valós voltát dokumentálják az erőszakos bűnözés körében is rendkívülinek tekinthető, hírhedt – csak utalás jelleggel és példaszzerűen bemutatott, s csak az utóbbi évek során elkövetett – bűncselekmények:

- 2010 nyarán egy huszonöt éves battonyai lány sérelmére – több éven át tartó folyamatos, emberileg felfoghatatlan brutalitással, büntetőjogi minősítést illetően – különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés;
- 2012 nyarán a pécsi pszichológusnő sérelmére – ittas állapotban, szintetikus drog hatása alatt, aljas indokból – elkövetett emberölés;
- 2012 őszén Somogy megyében egy tizenegy éves kisfiú sérelmére – tizen-negyedik életévét még be nem töltött személy ellen, előre kitervelten, nyereségvágyból, különös kegyetlenséggel – elkövetett emberölés;
- 2014 nyarán közfelháborodást váltott ki egy idős nő sérelmére elkövetett szándékos emberölés, az úgynevezett kombinós gyilkosság. A részeg, közvetlenül az eset előtt még pszichiátrián kezelt férfi a villamosmegállóban várakozó idős nőt úgy rúgta meg, hogy az éppen a közeledő jármű alá esett, és meghalt;
- 2015 tavaszán Kaposvárott egy húszéves dohánybolti eladónő sérelmére – aljas indokból, különös kegyetlenséggel – elkövetett emberölés és felfegyverkezve elkövetett rablás.

E körben nem az erőszak új minőségének van jelentősége, hiszen annak lényege ősi, sokkal inkább a megvalósítás körülményeinek, jellemzőinek újszerűsége kerül előtérbe.

Az erőszak világjelenség mivolta közhely, tehát függetlenül az esetenként a társadalom egészét foglalkoztató, a közvéleményt felkavaró, kiemelkedő társadalomra veszélyességű erőszakos bűncselekményektől, nincs okunk feltételezni, hogy ez a bűnözési jelenségcsoport fénykorát éli.

A már korábban, a tárgyban megvalósított bűncselekmények általában, de különösen a bérgyilkosságok, a leszámolások vagy például a védelmi zsarolások a lőfegyverek használatára (az azzal fenyegetésre) tekintettel veszélyesebbé váltak. Mellettük olyan új jelenségekkel találkozhattunk, amelyek – jelentőségüknél fogva – már korábban is kiváltották a jogalkotói figyelmet.

¹⁴ Bakóczy Antal – Sárkány István: i. m. 170. o.

Ilyenként emelhető ki a munkavégzésre kényszerítés, amely más kiszolgáltatottságának kihasználásával valósul meg.

E körben említhető a sportrendezvények (főként a labdarúgó-mérkőzések) alatt, illetve után tanúsított erőszak. Itt említhető a mérkőzések utáni tomboló randalírozás, amikor is az elkövetők belekötnek a békés járókelőkbe, gépkocsikat vagy tömegközlekedési eszközöket rongálnak meg.

Idesorolható a motorizáció körében a közúti közlekedésben tapasztalható, a verbális erőszaktól a kisebb jelentőségű tettelegességen át a gyalogos, sőt a rendőr szándékos elütéséig terjedő erőszakhullám.

E tanulmány keretében nem végeztem nemzetközi kitekintést. A jelen évszázadnak csak az első éveire kiterjedő kutatás¹⁵ anyagából megalapozott következtetések nem vonhatók le az elmúlt másfél évtizedre.

Bár ez büszkeséggel nem tölthet el bennünket, de a honi adatok ismeretében – még ha ez legkevésbé sem kizárólag hazai jelenség – az iskolai és a családi erőszakot egyfajta és folyamatosan terjedő kriminológiai hungarikumnak is lehet tekinteni. Az előbbi – a tanártól a diákra irányuló – közismerten nem új keletű. Fajsúlyos újdonság a „szereposztás” újszerűsége, a diáktól tanárra, a szülőltől tanárra tevődő erőszak.

Az iskolai erőszak hátterében sokan makro- (például oktatási rendszer, média) és mikrokozmoszi (például család, baráti kör) hatásokat lenyomatát látják. A hagyományos, a tettelegességgel megvalósított erőszak büntetőjogi kezelhetősége – ellentétben a verbális erőszakkal, illetve a lelki terrorral – problémamentes.¹⁶ Az utóbbiak elleni fellépést a bizonyítás gyakori nehézsége, illetve a rejtettség is nehezíti. Az iskolai erőszak új dimenziójára irányította a figyelmet a gólyatáborokban előforduló – jellemzően szexuális természetű – erőszak.

Sajátságosan illeszkedik a képbe a kisgyermekkortól a fiatalkorig bezárólag, tehát a szocializációs időszak zömét lefedően a mesék és a játékok világa. A kezdeti, jelentéktelennek tűnő, a könyvek lapjain megjelenő csínytevésektől a vizuális formát öltő, a korszerű technikai, informatikai lehetőségek felhasználásával megvalósított – a brutális öldöklést is magában foglaló – erőszakig minden megtalálható, s akkor még szó sem esett a számtalan tévécsatorna korlátlan erőszakkinálatáról. A mikrokozmoszi hatások és a média erőszaklenyomata tükröződik a gyermek- és fiatalkorúak által, többnyire a

¹⁵ Bakóczy Antal – Ritecz György – Sárkány István: Az élet elleni bűnözés nemzetközi kis tükre (1950-2003). Rendőrtisztviselői Főiskola, Budapest, 2008

¹⁶ Gyurkó Szilvia: Az iskolai erőszak megjelenési formái, okai, a jelenség megelőzésére szolgáló javaslatok. A kutatási zárótanulmány főbb megállapításainak összefoglalója. OKRI, Budapest, 2009, 7. o.

mástól, máshol látott esetek lényeges elemeinek lemásolásával, utánzásával történő erőszakos elkövetések körében.

Az iskolai erőszak egyes változatai erősítik azt a nem új keletű megállapítást, miszerint generációk nőnek fel olyan szocializációs viszonyok között, ahol a képzeletbeli üzenőfalra az van felírva, hogy az életben előforduló nehézségek és problémák kezelésének az egyetlen, igazi, bevált, hatékony módszere az erőszak. Ezt dokumentálja a 2005-ben az OKRI és az ELTE kriminológiai tanszéke által 103 általános és középiskolában, 2219 diák körében végzett közös felmérés.¹⁷ Sajnos be kell látnunk, hogy ezt az életvezetési elvet a környezet passzivitása, közömbössége gyakran erősíti, igazolja. Fontos megállapításnak tartom, hogy olyan fiatalok nőnek fel, akik nem ismerik a lelkiismeret-furdalást, a bűntudatot, akiknek kevésbé érzelmeik, sokkal inkább indulataik vannak, s akiknek az erőszak csak unaloműző időtöltés.¹⁸

Már korábban is ismeretes volt, hogy a felnővőben lévő korosztály számos tagja, különösen a tizennégy évesnél idősebbek testi erejük, kiteljesedésük tudatában az erőszakmentes, zömében nagyon elleni bűncselekmények megvalósításáról mindig „átváltak” az erőszakos elkövetési módra. A szocializációs folyamat legérzékenyebb szakaszában az esetenkénti magára hagyatottság, illetve kontrollnélküliség, a környezetben érzékelhető szociális feszültség, a mikrokapcsolatokból történő kiközösítés, s e tényezőkkel is korrelációt mutató személyiségjegyek ezt a populációt szubkulturális közegbe, esetleg a bűnözés irányába hajthatja, ennek következtében vélt vagy valós okokra épülő konfliktusaikat, esetenkénti szükségleteiket erőszakos úton elégitik ki. A fiatal elkövetők erőszakos cselekményeinek célszemélyei részben hasonló korú társaik lesznek, s az e körben megvalósuló bűncselekmények zöme a testi sértés egyes változatai, a garázdaság, illetve a rablás.

Családi erőszak az elmúlt másfél évtized előtt is létezett, de hazai viszonyaink között a 2000-es évekbeli számszerű bővülése új minőséget teremtett. Bővülési sebessége, gyakorisága, ijesztő. E megállapítás annak ellenére helytálló, hogy az európai 33 százalékkal szemben a magyar nőknek „csak” 28 százalékat érte erőszak.¹⁹ E riasztó jelenség kezelhetőségének nehézségét tovább növeli az a közismert tényező, hogy – a rendkívüli méretű és számos

¹⁷ <http://albar.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=252778>

¹⁸ Domokos Andrea: Az erőszakos bűnözés differenciálódása és a büntetőpolitika Magyarországon. Jog – Állam – Politika, 2011/3., 148. o.

¹⁹ Felmérés az Európai Unióban a nők elleni erőszakra. Az EU Alapjogi Ügynökségének jelentése. fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_hu.pdf

okkal magyarázható latenciára tekintettel – a ténylegesen megvalósított családi erőszak méreteiről részben csak becsléseink vannak.

E mindenütt gondot okozó társadalmi jelenség globális jellegére kívánt utalni az ENSZ, amikor 1999 decemberében november 25-ét a nők elleni erőszak megszüntetésének napjává nyilvánította. A 2015-ben Budapesten rendezett életnagyságú, arc nélküli női bábukkal történő úgynevezett néma tanúk felvonulásán elhangzott, hogy öt magyar nőből egy él vagy élt élete során olyan kapcsolatban, amelyben testi bántalmazást kell vagy kellett rendszeresen elszenvednie a partnerétől. Hazánkban évente hetven nő hal meg családi erőszak következtében. (Ez az adat különösen annak tükrében riasztó, hogy az évente elkövetett összes befejezett szándékos emberölésnek milyen kimagasló hányadát adja.) A felvonulásról szóló tévéadásban elhangzott, hogy az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének legfrissebb felmérése szerint Magyarországon mintegy egymillió nő szenvedett, illetve szenved el tizenöt éves kora óta testi, illetve szexuális erőszakot. Csaknem kétfélmillió nő számolt be arról, hogy lelki erőszakot élt át, az erőszak egyéb formáiról nem is szólva. A tárgyban az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2011 tavaszán, Isztambulban egyezményt fogadott el, ezt Magyarország 2014 márciusában aláírta, de még nem ratifikálta. A családi erőszaknak a nő-, illetve gyermekbántalmazáson túli letragikusabb változata a szeretet vagy bosszú motiválta kiterjesztett öngyilkosság.

Az „egyszerű” lejárató, neveltségessé tevő, ordibáló, vagyis a verbális erőszaktól a szexuális, a testi épséget fenyegető, az életet kioltó, a lelki és az anyagi függőség kihasználásával megvalósított változataig terjedő családi erőszak jellemző célszemélyei a nők és a gyerekek, vagyis többnyire a gyengék és a kiszolgáltatottak. Az e körben tanúsított erőszak lényegében nem változtat a józan vagy ittas állapot, a tanulatlanság vagy a pallérozott szellemiség, az alaptalan, vélt vagy valós háttérű féltékenység, az asszony elzárkózó viselkedése vagy a „tűrhetetlen” gyereksírás.

A *drogfogyasztást* és az ennek következtében elkövetett, illetve kényszerűen elviselt *erőszakot* tekintve szintén a mennyiségi bővülés teremtett új minőséget. Az éjszakai életben angyalpor, illetve randidrog néven ismert Gina csekély mennyiségű túladagolásával a fogyasztójából akarat nélküli báb válik, akivel néhány órán át bármit megtehető, s a memóriavesztésre tekintettel az illető a történekből semmire sem emlékszik majd. Alkohollal történő kombinációja súlyos egészségkárosítással jár. Hasonló következményeket váltanak ki a tömegesen fogyasztott dizájnertdrogok, amelyek egyik legismertebb változata az ecstasy, vagy szerelemtabletta. Ezek közös ismérve, hogy

a tiltott szerek vegyi összetételét – az eredetivel lényegében megegyező hatások megőrzése mellett – módosítják.

A drogfogyasztás méreteit meghaladó, már korábban is tapasztalható, különösen az ifjúság körében terjedő alkoholfogyasztásnak a jelentősége sokkal nagyobb.

Mindkét eset sajtóságos következménye, hogy a használóját kriminalizálhatják, de viktimizálhatják is. Számos esetben hallottunk híreket bedrogozott állapotban lévő, erőszakos, közterületen meztelenül őrjögő, viselkedésükben kiszámíthatatlan személyekről. Ismeretes körülmény az is, hogy a bűnözéshez nemcsak a kábult, alkoholos állapotnak, hanem a józan állapotban történő elkövetéseknek is közük lehet abban az esetben, ha a bűncselekmény megvalósítását a drog, illetve a szeszes ital megszerzése motiválja.

A drogfogyasztással is kapcsolatba hozható, de sajnos e nélkül is gyakran előfordul az erőszak teljesen új megjelenési formája: a *mentőszolgálatot érők nélküli támadások*. Az interneten olvasható tájékoztatás szerint évente száz-százötven esetben éri súlyos, személyi sérüléssel vagy anyagi kárral járó támadás a mentőket. A verbális erőszak sokkal gyakoribb.²⁰

A *trükkös rablások új, leggyakoribb formáira* is indokolt utalni. A vény nélkül kapható nyugtató italba keverésével eszméletvesztéshez közeli állapot idézhető elő, s ezáltal szabaddá válik az út a rablás előtti. Az „öregezés” nevű taktika lényege, hogy fiatal nők szexuális ígérettel idős férfiak bizalmába férkőznek, s a megfelelő körülmények közötti leitatás után a rablás megvalósítható. A még újabb módszer lényege: a gépkocsi megáll a járda mellett, az anyósülésen tartózkodó leengedi az ablakot, megkérdezi az arra járótól, hogy mennyi az idő. A megkérdezett az autó mellett állva előveszi a telefonját a vászadás céljából. Ekkor az utas kikapja a telefont a tulajdonos kezéből, a gépkocsivezető pedig gázt adva elhajt a helyszínről.

Tömegességénél fogva újszerű a *dohányboltokban elkövetett rablás*. A trafikok új arculatának kialakítása után, 2015. május közepéig ötven ilyen esetre került sor. Összehasonlításként: 2013 és 2014 során összesen tíz esetben történt benzinkútrablás.²¹

Nem lehetünk büszkék az egyes fővárosi *éjszakai szórakozóhelyeken történő – rablás, illetve emberrablás* kíséretében megvalósított sokszoros – túlszámlázásokra sem, amelyeket itt-tartózkodó turisták ellen követtek el.

²⁰ <http://metropol.hu/itthon/cikk/1298635-a-mentosoke>

²¹ http://hvg.hu/itthon/20150515_Rendorseg_adatok_dohanyboltok_rablasok

Bár elvéve korábban is lehetett találkozni úgynevezett *álrendőri erőszak*-kal, mégis e bűnözésjelenség-csoport kiemelkedően társadalomra veszélyes, az utóbbi másfél évtized folyamán elterjedően lévő megnyilvánulásai között említhető.

Nem az alkalmazott erőszak, nem az elkövetés körülményei, hanem az áldozat kiléte teszi a „szokványos” esetektől különbözővé a zömében fiatal randalírozók útjába kerülő *hajléktalanok elleni erőszakos támadásokat*.

Noha nem személy elleni – sőt személyre át sem tevődő – erőszak valósul meg az ok nélküli, határtalan brutalitással megvalósított állatkínzások esetében, veszélyessége mégis nyilvánvaló, nemcsak a kegyetlenkedést állatokon gyakorló személyekre, de arra is tekintettel, hogy az erőszaktevés – s ezt a tapasztalat igazolja – nem áll meg az állatoknál.

Az erőszakos bűnözés helye, ideje, eszköze és módja

A hazai erőszakos bűncselekményeket zömében változatlanul *nyílt, közterületi*, forgalmas, illetve ehhez kapcsolódó helyen, újabban – mint már utaltam rá – például dohányboltokban követik el. 2014 tavasza óta a nemzeti dohánybolt elkövetési helyszíneként került be az ENYÜBS-be.

A *zárt helyes elkövetések* szokásos helyszínei, például az erőszakos szexuális bűncselekményeket tekintve, a lakások, a kapualjak, a lépcsőházak. A családi erőszak is zömében magánlakásokban valósul meg.

A zárt helyes elkövetések másik leágazásai a pénzügyterekben történő erőszaktevések. Az elmúlt másfél évtized legelrettentőbb esete a móri gyilkosságsorozat volt.

Zárt helyszíneként említhetők – már hivatkozottan – az iskolák, a mentő gépkocsik, de az éjszakai szórakozóhelyek is.

Az erőszak zárt helyes elkövetésének helyszíne lehet a büntetés-végrehajtási intézet is. Itt említhetők egyes pszichiátriai intézetekben előforduló – a kényszerkezeléstől a fizikai, illetve szexuális erőszakig bezárólag megvalósuló – erőszaktevések. Az utóbbi helyeken történő erőszakról – a magas latenciára tekintettel – a valóságosnál kevesebb eset jut a hatóság tudomására.²²

²² Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20120214-a-bortonok-telitetsegenek-hatasa-az-elitellekre-tobb-az-eroszakos-konfliktus.html>; www.civilhirugynokseg.hu/osszefugges-a-pszichiatrai-kezelesek-es-az-eroszak-kozott

Az említett kétféle helyszín közötti átmenet a stadionokban, majd a rendezvény befejeztével, annak környékén folytatott erőszakba torkolló randalírozás. De ebben a körben említhető a diszkóban vagy onnan távozóban elkövetett, jellemzően szexuális erőszak is.

A városi tömegközlekedési eszközök az erőszakos bűncselekmények elkövetésének legjellemzőbb mozgó helyszínei.

Fontos megállapítások tehetők, ha figyelembe vesszük az erőszakos bűncselekmények – földrajzi értelemben vett – elkövetési helyét (*11. számú táblázat*).

A *11. számú táblázatban* foglalt közigazgatási egységeket tekintve – az erőszakos bűncselekmények elkövetési számát illetően – két jelentős törésvonal húzódik:

- Budapest és Borsod-Abaúj-Zemplén megye; valamint
- Pest és Fejér megye között.

Az erőszakos bűncselekmények elkövetésének évi átlaga Budapesten 6110. A külön kiemelt megyéket tekintve: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2515,

11. számú táblázat

Regisztrált erőszakos bűncselekmények az elkövetés helye szerinti sorrendben (2000–2014)

Elkövetés helye	Erőszakos bűncselekmények száma
1. Budapest	91 663
2. Borsod-Abaúj-Zemplén	37 733
3. Szabolcs-Szatmár-Bereg	36 481
4. Hajdú-Bihar	34 476
5. Pest	32 799
6. Fejér	21 111
7. Jász-Nagykun-Szolnok	20 726
8. Bács-Kiskun	17 260
9. Baranya	15 607
10. Győr-Moson-Sopron	15 252
11. Heves	14 921
12. Csongrád	14 496
13. Veszprém	12 610
14. Komárom-Esztergom	12 464
15. Somogy	12 360
16. Békés	11 103
17. Vas	10 056
18. Nógrád	9 937
19. Tolna	9 578
20. Zala	9 414

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

12. számú táblázat
Regisztrált erőszakos bűncselekmények száma 2014²³
(a főváros és a megyék sorrendjében a helyi népességszám viszonylatában²⁴)

Elkövetés helye és sorszáma	Erőszakos bűncselekmények száma	Népességszám	Viszonylatszám	Sorszám
1. Budapest	7084	1 744 665	246	3.
2. Borsod-Abaúj-Zemplén	2782	674 999	243	2.
3. Szabolcs-Szatmár-Bereg	2595	561 379	216	1.
4. Pest	2196	1 220 748	556	20.
5. Hajdú-Bihar	2089	539 507	258	5.
6. Jász-Nagykun-Szolnok	1466	383 489	262	6.
7. Fejér	1282	419 506	327	8.
8. Bács-Kiskun	1263	516 892	409	12.
9. Heves	1046	303 503	290	7.
10. Győr-Moson-Sopron	965	450 318	467	16.
11. Csongrád	956	407 389	426	14.
12. Somogy	895	315 512	353	10.
13. Baranya	886	373 984	422	13.
14. Nógrád	777	198 392	255	4.
15. Veszprém	747	349 007	467	17.
16. Vas	740	254 580	344	9.
17. Komárom-Esztergom	687	300 677	438	15.
18. Békés	677	355 199	525	19.
19. Tolna	612	227 996	373	11.
20. Zala	550	279 623	508	18.

Szabolcs-Szatmár-Beregben 2432, Zalában 628, Tolna megyében 639 és Nógrádban 662.

A fővárosban és a megyékben az egyes erőszakos deliktumokat természetesen nem kizárólag csak helyi illetőségűek követhették el. Ezt önmagában a *13. számú táblázatban* foglalt, az elkövető lakóhelyével kapcsolatos adatok sem igazolják, hiszen abból adódóan, hogy valaki helyi illetőségű, nem következik, hogy helyben követett el erőszakos bűncselekményt. Mégis és vélhetően a helyben megvalósuló erőszakos deliktumok elkövetői zömében helyi lakosok lehetnek.

²³ Forrás: ERÜBS és ENYÜBS.

²⁴ Viszonylatszám: népességszám és az erőszakos bűncselekmények számának hányadosa, amely mutatja, hogy hány lakosra jut egy erőszakos deliktum. A népességszám forrása: <http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk/hnk2014.pdf>. Megjegyzem, hogy a húsz közigazgatási egységben együttesen a KSH által hivatalosan közölt népességszámnál kisebb szám szerepel, ezért a lehetséges hibahatára is figyelemmel országos viszonylatban 2014-ben 315-325 főre jutott egy erőszakos bűncselekmény.

13. számú táblázat

Regisztrált erőszakos bűncselekmények az elkövető lakóhelye szerint (2000–2014)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Budapest	2801	2450	2866	3311	3770	3486	3313	3088
Baranya	840	890	1093	1115	983	898	766	722
Bács-Kiskun	764	715	873	775	936	927	1073	1060
Békés	620	727	743	799	837	761	463	469
Borsod-Abaúj-Zemplén	2318	2241	2344	2249	2545	2744	2399	2464
Csongrád	693	738	629	691	746	690	716	720
Fejér	664	778	780	757	873	932	733	677
Győr-Moson-Sopron	869	886	880	709	829	691	689	647
Hajdú-Bihar	1634	1684	1875	1747	1944	1784	1804	1862
Heves	910	1195	1045	1063	1150	1058	766	753
Komárom-Esztergom	627	548	739	716	766	645	633	530
Nógrád	452	499	474	611	595	619	516	521
Pest	1570	1780	1838	1889	2262	2030	1780	1548
Somogy	559	542	643	654	702	718	378	365
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1800	1782	1877	1966	2150	2294	2159	2159
Jász-Nagykun-Szolnok	1127	1050	1227	1079	1378	1339	1252	1225
Tolna	501	603	586	473	612	472	568	462
Vas	373	428	500	439	521	455	504	539
Veszprém	687	764	712	677	607	660	618	676
Zala	633	492	534	593	563	452	431	427

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Budapest	3096	2854	3277	2850	2598	2977	3070
Baranya	755	755	1061	998	960	933	816
Bács-Kiskun	967	862	990	954	1058	1076	1162
Békés	538	572	659	629	624	645	680
Borsod-Abaúj-Zemplén	2615	2639	2711	2539	2747	2865	2902
Csongrád	783	904	937	1.031	898	912	745
Fejér	701	680	766	754	654	555	518
Győr-Moson-Sopron	823	929	863	799	812	735	597
Hajdú-Bihar	2087	1954	2103	2006	1741	2085	2112
Heves	793	855	997	941	770	871	1015
Komárom-Esztergom	606	522	607	597	589	528	483
Nógrád	675	651	744	740	701	651	707
Pest	1665	1621	2057	1752	1622	2054	2079
Somogy	462	559	669	640	795	678	731
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2642	2518	2675	2422	2585	2878	2446
Jász-Nagykun-Szolnok	1304	1236	1384	1437	1268	1356	1209
Tolna	568	514	747	482	517	541	541
Vas	552	560	742	648	644	638	599
Veszprém	620	658	739	700	727	639	627
Zala	401	481	597	566	526	604	477

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

A fővárosnak, illetve a megyéknek az elkövetett erőszakos bűncselekmények szerinti besorolási száma és a viszonylatszám sorszáma között gyakori az egybe-, illetve közel esés, de kimutatható jelentős eltérés is. Pest megye az erőszakos deliktumok számát tekintve 4. a sorban, de – a hazai viszonyok közötti – magas népességszámára tekintettel, a legkedvezőbb helyzetben van (556 lakosra jut egy erőszakos bűncselekmény).

A viszonylatszám sorszámaival természetesen összhangban van – a fővárosban és az egyes megyékben – a százezer lakosra jutó erőszakos bűncselekmények számának sorrendje.

A fővárosi mutatót (406) megelőzi a Szabolcs-Szatmár-Bereg (462) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (412) mért adat.

A továbbiakban a százezer lakosra jutó erőszaktevések száma az egyes megyékben a következőképpen alakul: Nógrád: 392, Hajdú-Bihar: 387, Jász-Nagykun-Szolnok: 382, Heves: 344, Fejér: 306, Vas: 291, Somogy: 283, Tolna: 268, Bács-Kiskun: 244, Baranya: 237, Csongrád: 234, Komárom-Esztergom: 228, Győr-Moson-Sopron: 214, Veszprém: 214, Zala: 197, Békés: 191, Pest: 179.

Fontos lehet az is, ha a *11. számú táblázat*ban felsorolt közigazgatási egységekben az erőszakos bűncselekmények elkövetési helyét összehasonlítjuk az elkövető lakóhelyével (*13. számú táblázat*).

Az adatok alapján megállapítható, hogy mindössze hat megyében (Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Heves, Nógrád és Jász-Nagykun-Szolnok) fordult elő a vizsgált időszakban, hogy a regisztrált erőszakos bűncselekményeket elkövetők lakóhelyének száma megelőzte az elkövetési hely számát. Erre Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kimagasló, az elmúlt tizenöt év több mint kétharmadában, vagyis megszakításokkal tizenegy éven át került sor. Bár ebből egzakt következtetés nem vonható le, mégis valószínűsíthető, hogy az ebben a megyében elkövetett erőszakos bűncselekmények zömét helyi lakosok követték el. A másik öt megyében ez megyénként legfeljebb csak két év során fordult elő.

Mindez nem mondható el a *fővárosban* elkövetett erőszakos bűncselekményekről. *A másfél évtized alatt elkövetett 91 663 erőszakos deliktumra mindössze 46 807 fővárosi illetőségű elkövető jutott. Ez vagy azt jelenti, hogy a fővárosban lakó elkövetők több erőszakos bűncselekményért is felelősek, vagy Budapest „importálja” ezeket a személyeket más megyékből vagy az országhatáron túlról. Természetesen e két eset egymás mellett is működhet.*

Figyelemmel a fővárosban elkövetett jelentős számú erőszakos bűncselekményre, nem mellékes az a körülmény, hogy a hivatkozott deliktumok milyen megoszlást mutatnak a Budapest 23 kerületében (*14. számú táblázat*).

14. számú táblázat
**Regisztrált erőszakos bűncselekmények az elkövetés – fővárosi kerületeknek megfelelő –
helye szerint (2000–2014)**

Elkövetés helye	Erőszakos bűncselekmények száma
1. VIII.	9340
2. XIII.	6546
3. X.	6237
4. IV.	5827
5. XI.	5739
6. XIV.	5502
7. IX.	5021
8. III.	4858
9. VI.	4629
10. VII.	4551
11. XIX.	3821
12. XVIII.	3559
13. V.	3541
14. XXI.	3431
15. II.	3154
16. XV.	3121
17. XVII.	2622
18. XX.	2505
19. XXII.	1792
20. XVI.	1749
21. I.	1602
22. XII.	1541
23. XXIII.	974

Forrás: ERÜBS, ENYÜBS

A vizsgált időszakban a legtöbb erőszakos bűncselekményt a főváros VIII. kerületében (9340), a legkevesebbet a XXIII. kerületben (974) követték el.

A 2014-ben az V. kerületben elkövetett erőszakos deliktumok száma e közigazgatási egységet a középmezőnybe sorolta, de az alacsony népességszámból következően itt jutott a legkevesebb lakosra (69) egy erőszakos bűncselekmény, így e tekintetben a kerületek között az utolsó helyen állt.

A vizsgált bűncselekményi kört tekintve a XII. kerület helyzete volt a legkedvezőbb. Alacsony volt az erőszakos bűncselekmények száma, s kiemelkedően magas volt az e körbe tartozó deliktumok által érintett lakosság szám.

Ami e bűnözési jelenségcsoport megvalósításának idejét illeti, eltérő megállapítások tehetők attól függően, milyen motiváció áll az erőszak hátterében.

²⁵ Forrás: ERÜBS, ENYÜBS. A KSH-adatok kelte: 2015. január 1.
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Budapest>

15. számú táblázat
Regisztrált erőszakos bűncselekmények (2014)
a fővárosi kerületek sorrendjében a helyi népességszám viszonylatában²⁶

Elkövetés helye	Erőszakos bűncselekmények száma	Népességszám	Viszonylatszám	Sorszám
1. VIII.	840	76 957	92	2.
2. XIV.	450	124 956	278	10.
3. XI.	449	152 620	340	16.
4. XIII.	443	120 199	271	8.
5. III.	423	128 535	304	13.
6. VI.	414	38 757	94	3.
7. VII.	413	54 129	131	4.
8. X.	395	78 703	199	6.
9. V.	376	26 277	69	1.
10. IX.	373	59 121	159	5.
11. IV.	353	101 182	287	12.
12. II.	328	89 598	273	9.
13. XV.	245	80 327	328	14.
14. XVIII.	217	101 613	468	22.
15. XXI.	200	76 824	384	18.
16. XVII.	197	87 569	445	21.
17. XXII.	194	54 504	281	11.
18. XX.	186	65 851	354	17.
19. XVI.	182	72 904	401	20.
20. XIX.	180	60 904	338	15.
21. I.	98	24 993	254	7.
22. XII.	69	58 322	845	23.
23. XXIII.	59	22 833	387	19.

A konfliktusból fakadó, annak feloldására irányuló ilyen magatartás jobbra helyezethet, alkalomhoz kötött, kevésbé jellemző rá a tervezettség, az időzített-ség. A szükségletkielégítő erőszakra viszont inkább előre tervezett keretek között, változatlanul inkább az esti órákban vagy éjszaka kerül sor. Más megközelítésben az elkövetési idő ünnepekhez, családi eseményekhez is köthet.

A lőfegyver vagy robbanószerkezet, más vonatkozásban a gépkocsik, motorkerékpárok eszközként felhasználása nem új. A kábulatot, de az eszméletvesztést előidéző szerek felhasználásával is lehetett már korábban találkozni. Újszerűnek inkább a jelentősebb számú előfordulás tekinthető.

Az erőszakos bűncselekmények elkövetési módjára korábban tett megállapítások változatlanul irányadók, azzal a megjegyzéssel, hogy *jellemzővé*

²⁶ Bakóczy Antal – Sárkány István. i. m. 189–200. o.

váltak a már hivatkozott, az esetenkénti különös kegyetlen, a célszemély és környezete számára az esetleges ellenállást vagy a menekülést is kizáró elkövetési módok, az erőszaktevések.

Az erőszak eszközeit illetően az újdonság kevésbé az új, korábban nem ismert eszközök használatában, inkább elterjedt mértékében fedezhető fel. Ez főként a lőfegyverekkel megvalósított erőszakra vonatkozik.

A legsúlyosabb minősítésű testi sértések körében az élet kioltására alkalmas eszközzel történő megvalósítás gyakori. E bűncselekmény egyéb változataira inkább az „eszköztelenség” a jellemző. Az emberölés többnyire az erre alkalmas eszköz felhasználásával valósul meg, amit az elkövető, előkészítettségétől, tervezettségétől függően állandóan vagy célzottan magánál tart, vagy a helyszínen talál (például erős felindulásban elkövetett emberölés esetén).

Az eszköztárban a motorizációnak is nagy jelentősége van. Utalok e tekintetben az adott esetben forgalmi rendszám nélküli motorkerékpárral elkövetett rablásokra.²⁶

Összegezve, megállapítható, hogy az elemzésben vizsgált időszakban a hazai erőszakos bűnözés

- túlnyomó többségében férfiak által férfiak ellen elkövetve;
- sértettjeit illetően, nem, kor, foglalkozásbeli jelleg, szenvedélybetegségek stb. által veszélyeztetett körben célszemélyek, illetve véletlen áldozatok terhére;
- mind a nyílt, közterületi, mind a zárt helyeken, továbbá álló, illetve mozgó helyszíneken;
- motivációs háttere által meghatározott időben;
- az esetleges védekezés leküzdéséhez szükséges mértéket gyakran indokolatlanul meghaladva;
- félelemkeltő és rettegésben tartó módszerek alkalmazásával;
- egyre veszélyesebbé váló, akár az élet kioltására is alkalmas eszközök felhasználásával, hullámzó, de a vizsgált időszak második felében emelkedő értékeket mutatva valósult meg.

TIMSINA ISTVÁN

Az önkéntes eredményelhárítás érvényesülése egy életellenes bűncselekmény elkövetésekor

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 10. § (4) bekezdés b) pontja szerint nem büntethető kísérlet miatt, aki az eredmény bekövetkezését önként elhárítja. A kísérlet lehet befejezett vagy befejezetlen. A befejezetlen kísérlet esetében a büntetlenség két feltételhez kötött: egyrészről el kell maradnia a bűncselekmény befejezésének, másrészről ennek az elmaradásnak az elkövető önkéntes elállására kell visszavezethetőnek lennie. Befejezett kísérlet esetében nem önkéntes elállás, hanem az eredmény bekövetkezésének önkéntes elhárítása garانتál büntetlenséget. Elhárításnak csak aktív magatartás minősülhet, amely megszakítja az eredmény bekövetkezéséhez vezető okfolyamatot. Az elhárító cselekmény indoka éppen úgy közömbös, mint az elállásé a befejezetlen kísérlet esetében; itt is az önkéntesség a büntetlenségnek.¹

Az előbbieket alapján a halál mint eredmény bekövetkezéséhez vezető folyamat történéseinek releváns mozzanatait és a köztük megjelenő ok-okozati kapcsolatot célszerű górcső alá venni. Az okfolyamat mint minden esemény sor térben és időben keletkezik – ami a külvilág számára is észlelhető, azaz rögzíthető és rekonstruálható –, „mozgási energiáját” a cselekvő ember tudata által vezérelt szándék indítja el.

Az okozati összefüggés keretében csak arra a kérdésre kell választ adni, hogy egy adott magatartás és egy meghatározott eredmény között áll-e fenn olyan objektív jellegű kapcsolat, amely a magatartásnak az eredmény bekövetkezésében játszott szerepét bizonyítja. Ha tehát valakinek a magatartása gondolatban nem hagyható el anélkül, hogy az eredményen változás ne állna be, az a magatartás az eredménnyel okozati összefüggésben van.²

¹ Földvári József: Magyar Büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2002

² Uo.

Az önkéntes eredményelhárítás objektív feltétele

Az önkéntes eredményelhárítás érvényesülését valóságos élethelyzetekből kifejlődő bírói joggyakorlat vázolásával kísérlem meg bemutatni. Egy esetben az irányadó tényállás szerint az igen ittas állapotú, kitartóan tolakodó, garázda, agresszív magatartást tanúsító, majd tettegességet kezdeményező terhelt 95 mm pengehosszúságú, élesre köszörült késsel a sértett arca-nyaka irányába szúrt. Ez után újabb szúrást adott le ugyancsak a sértett nyakára. A sértett elhárító mozdulata ellenére a felülről lefelé irányuló kis-közepes erejű, hat és három centiméter mélységű szúrások a sértett nyakát a közös fejverőértől és nyaki gyűjtőértől néhány milliméterre érték, ennek következtében nyolc napon túl, illetve nyolc napon belül gyógyuló sebzések keletkeztek. A megismételt szúrásokkal okozott sérülések életfontosságú érképleteket takaró testtájékra irányuló célzott mozdulat nyomán jöttek létre. A szúrások közvetlen közelében lévő nyaki gyűjtőér és közös fejverőér sérülése – köztudottan – életveszélyes vagy akár halálos következménnyel is járhatott volna. A sértett által elszenvedett sérülések azonban életveszélyesek nem voltak, így nem indítottak el halálos eredményhez vezető folyamatot.

Az önkéntes eredményelhárítás alapvető feltétele, hogy az elkövető olyan helyzetben legyen, hogy módja legyen a halálhoz vezető okfolyamat megszakítására, lehetősége legyen az eredmény elhárítására.³

A bírói gyakorlat egy másik esetben is megerősítette az említett körülmény fennállásának szükségességét, amikor is az irányadó tényállás szerint a terhelt a sértett támadó fellépését feltételezve lőfegyvert vett magához, amelyet betárazás után csőre töltött. A kezében tartott fegyverrel azt akarta elérni, hogy a sértett menjen haza. A sértett erre akként reagált, hogy ruhátlan mellkasát mutatva azt kiabálta: Gyere és lőj! A pisztoly csövének kimeneti nyílása és a sértett közötti távolság legfeljebb 192 cm lehetett, amikor a terhelt a sértett bal mellkasfelére célzottan egy lövést adott le. A lövedék a bal kulcscsont harmada felett hatolt a sértett testébe és a szegycsont felett, a jobb oldali kulcscsont harmada magasságában rekedt meg úgy, hogy a mellüreg nem nyílt meg.

Az önkéntes eredményelhárítás mint büntethetőséget megszüntető ok alkalmazhatóságának pedig az az akadálya, hogy a lövés folytán – mivel a lövedék a kulcscsont magasságában úgy akadt el, hogy a mellüreg nem nyitotta meg – a halálhoz vezető okfolyamat nem indult meg. Ebből következően

³ EBH, 2008/1756.

– életveszélyes állapot hiányában – a terhelt nem került abba a helyzetbe, hogy az eredményt elhárítsa.⁴

Az eredményt elhárító cselekmény

A bírói gyakorlat egységes álláspontját tükrözi az az eseti döntés, amikor az irányadó tényállás szerint a terheltben ölési szándék alakult ki, amire az elkövetés eszközeként használt kés méretéből, a támadott testtájékból, valamint a vádlott által a cselekmény megkezdésekor tett kijelentésből lehetett okszerű következtetést vonni. Amikor a vádlott észlelte, hogy a sértett nagyon vérzik, elszaladt, és a közeli nyilvános telefonfülkéből értesítette a mentőket, arra is megkérve őket, hogy szóljanak a rendőröknek. Ez után visszament a helyszínrre, és a mentő telefonon adott utasítása szerint kötést tett a sértett nyakára. A kiérkező mentőt és rendőröket a helyszínen várta meg.

Mivel a vádlott az ölési cselekményt követően mindent megtett a sértett életének megmentésért, ami eredményre vezetett, ezért magatartása önkéntes eredményelhárításnak tekintendő. Ha ugyanis a mentőktől nem kér segítséget telefonon, illetve a sértett nyakára nem tett volna kötést, akkor a sértett nem marad életben. A terhelt elkövetés után tanúsított magatartása tehát azt mutatja, hogy a szándéka irányt váltott, ekkor már a sértett életben maradását kívánta.

A vádlott magatartása tehát meghatározó és nélkülözhetetlen volt a sértett életben maradása tekintetében, mert az ölési cselekménnyel elindított okfolyamatot – amely egyébként szükségszerűen a sértett halálához vezetett volna – döntő mértékben az időközben megváltozott szándéka és nem a véletlen szakította meg.⁵

Egységes az igazságszolgáltató hatalmi ág joggyakorlata a tekintetben is, hogy a közreműködő bevonásával megvalósuló eredményelhárítás is kiváltja a büntethetőség megszűnését, amit a következő eset is igazol. Az ítéleti tényállás szerint a sértett és a terhelt az utcán dulakodott, majd a vádlott a házába bemenve egy nyolc centiméter pengehosszúságú rugós kést vett magához. Késsel a kezében visszament az utcára, ahol a sértett megindult a vádlott irányába. Amikor odaért hozzá, a terhelt a jobb kezében tartott rugós késsel egy alkalommal, közepes-nagy erővel, fentről lefelé irányuló mozdulattal a vele

⁴ BH, 2010/57.

⁵ BH, 2008/79.

szemben lévő sértett mellkasába szúrt. A kés az V. bordaközben hatolt be a sértett testébe, ahol egy két centiméteres szúrt metszett jellegű sérülés keletkezett. A szúracsatorna a VI. bordaköz irányába haladt, öt centiméter hosszú volt, a mellüregbe hatolt, a szív környéki zsírszövetig. A mellüreg megnyílása közvetett életveszélyes állapotot idézett elő.

A szúrás után a sértett eltávolodott a helyszíntől, a vádlott pedig bement a házba, és szólt az élettársnak és egy másik jelenlévőnek, hogy hívják a mentőt és a rendőrséget. A kikerkező mentők a sértettet kórházba szállították, ott megműtötték; a szakszerű orvosi ellátás hiányában a sértett meghalt volna.

Az emberölés büntetének kísérlete esetén egyenértékű a vádlott részéről az önkéntes eredményelhárítás, ha azt akár maga, akár más személy közreműködésének felhasználásával teszi.⁶

Az önkéntes eredményelhárító cselekmény kifejtőjével szemben a következő jogeset kapcsán született döntés további feltételt határozott meg. A tényállás szerint a terhelt már előzőleg is kijelentette, hogy a sértettet „kinyirja”, „megdögleszti”, „tök mindegy, hogy öllek meg”. Cellatársai előtt kijelentette, hogy „fel kellene akasztani a sértettet, hátha amnesztiát kapnának”. „Az öngyilkosság látszatát kellene kelteni, írassanak előtte vele búcsúlevelet.” A terhelt által készített eszköz az általa használt módon alkalmas volt az élet kioltására. Közismert, hogy az akasztáskor a nyakon keletkezett szorító-nyomó erőbehatás következményeként a halál azonnal bekövetkezhet. Az ágyról lelékött sértett nyakán a hurok megfeszült, lábai ötven centiméterre voltak a földtől, és néhány másodpercig ebben a helyzetben lógott a levegőben. Ennek következtében a nyakon akasztásos zúródást szenvedett, rövid ideig öntudatlan állapotban volt. Az igazságügyi orvos szakértő szerint a nyak elülső felszínét ért szorító-nyomó erőbehatás a hirtelen beálló szív- és légzésbénulás folytán halálhoz is vezethetett volna. A terhelt, amikor a sértettet a nyakába tett megszorított hurokkal az emeletes ágyról lelökte, a halálos eredmény bekövetkezése lehetőségét előre látta, és a következményekbe belenyugodva cselekedett. Mivel az eredmény nem következett be, a terhelt cselekménye kísérleti szakban megrekedett. Jelen esetben a sértett ágyról lelékésével az ölési kísérlet befejezetté vált. A terhelt e cselekménnyel a maga részéről mindent megtett annak érdekében, hogy a halálos eredmény bekövetkezzék. Ezzel indította el ugyanis azt az okfolyamatot, amely az ő további magatartása nélkül is alkalmas volt arra, hogy a cselekmény befejezetté váljék. A terhelt javára az önkéntes eredményelhárítás nem alkalmazható, mivel az olyan aktív és si-

⁶ BH, 2005/271.

keres magatartást kíván az elkövetőtől, amely nem külső körülmények hatására, hanem döntően a terhelt belső indítatásából, önálló akaratelhatározásából fakad.

A bírói gyakorlat nem kívánja meg, hogy az elkövető az eredményt egyedül és kizárólag maga hárítsa el, ezt az általa hívott más személy közreműködésével is megteheti. Szükséges azonban, hogy az elkövető tevőleges magatartása indítsa el azt az okfolyamatot, ami végül az eredmény elmaradásához vezet. Az imént említett esetben a vádlott kezdeményezőleg semmit nem tett. A sértett életének megmentése érdekében más személyt sem vett igénybe, a zárkatársak segítségét nem kérte. Az eredmény elmaradásához vezető okfolyamatot az egyik zárkatársnak a terhelttől független fellépése indította el. A biztosan bekövetkező halált a zárkatárs azon tevékenysége hárította el, hogy az emeletes ágyra felugorva elvágta a sértett nyakán a kötelet, ennek során kapcsolódott be végül a terhelt, aki a sértett testének megemelésében segítkezett. A vádlottnak ez a magatartása azonban önkéntes eredményelhárításként nem értékelhető.⁷

A konkrét esetben érvényesülő önkéntes eredményelhárítás

Az irányadó tényállás szerint a terhelt a testvérével és az édesanyjával él együtt az egyik nyugat-magyarországi település társasházi lakásában. A gyanúsított és a testvére rendszeresen fogyasztanak alkoholt, és ittas állapotban gyakran összevesznek. Ez történt az inkriminált cselekmény bekövetkezésének napján is. A sértett és a gyanúsított a szobában az ágyon ültek egymás mellett, a gyanúsított vacsorázni akart, kezében egy tizenkilenc centi hosszú és nyolc centi pengehosszúságú svájci bicskát tartott, az ölében az ételt tartalmazó tálca feküdt, miközben veszekedtek. Ennek során a gyanúsított a jobb kezében lévő bicskával a sértett nyaka bal oldalába szúrt. A sértett vérzett, ezt észlelve a gyanúsított azonnal átfutott a szomszéd lakáshoz, dörömbölt, és amikor a szomszéd ajtót nyitott, kérte, azonnal hívjon mentőt, mert megszurta a testvérét, gyorsan intézkedjen, Kérésének eleget tett a szomszéd, így a mentők rövidesen kórházba szállították a sértettet.

A gyanúsított cselekménye következtében a 46 éves sértett nyaka bal oldalának szúrt-metszett jellegű sérülését szenvedte el. A sérülés csekély, kis

⁷ BH, 2005/2.

erejű él- és hegyhatásra keletkezett, kialakulhatott késsel történő szúrás következményeként, a tényleges gyógytartam nyolc napon belüli.

Mindamellet az elkövetés módját, jellegét, a sérülés anatómiai helyét, a használt eszközt figyelembe véve, reálisan fennállt az elszenvedettnél súlyosabb, nyolc napon túl gyógyuló sérülés lehetősége. Nyaki nagy erek, verővagy visszér átmetszése, sértése révén életveszély reális lehetősége felvetődik.

Az említett tényállásban az életveszély mint eredmény reális lehetőségének felvetődésével az eredményhez vezető okfolyamat megindult, tehát a terhelt objektíve olyan helyzetbe került, hogy az eredményt elháríthassa.

Azzal, hogy a gyanúsított minden külső körülménytől függetlenül, belső indítatásból a saját akaratelhatározása alapján lépett fel kezdeményezően, érzékelhető a szándéka az irányú változása, hogy – a szomszédoktól történő segítségkéréssel – megakadályozza az életveszélyes állapot kialakulását.

Összegzés

Befejezett kísérlet esetén az eredmény bekövetkeztéhez vezető eseménysort a terhelt már csak akkor tudja az önkéntes eredményelhárítás mint büntethetőséget megszüntető ok alkalmazhatósága szempontjából értékelhető módon megszakítani, ha az eredményhez vezető okfolyamat ténylegesen megindult, és azt saját belső indítatásából maga vagy az általa hívott közreműködő szakítja meg.

Jól látható tehát, hogy az élet elleni bűncselekmények nyomozásakor fokozott figyelmet kell fordítani minden olyan körülményre, amely releváns lehet a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapíthatósága szempontjából. Kiemelve, hogy az ilyen jellegű ügyekben a szemlének döntő jelentősége van, továbbá – a tényállás tisztázása érdekében – az észlelő személyek vallomásának felvétele nem tűr halasztást.

KRISKÓ EDINA

Rendészet és közösségi média: mindent előlről, avagy a sosem látott szigor

Miközben a tengerentúlon a rendőri szervek igyekeznek kihasználni a közösségi média nyújtotta kapcsolat- és imázsépítő lehetőségeket¹, addig Magyarországon az országos rendőrfőkapitány megtiltotta a rendőröknek, hogy rendőrként nyilvánítsanak véleményt a különféle internetes közösségekben és fórumokon. Nem posztolhatnak, nem kommentelhetnek².

Az említett intézkedés fontos dilemmákat helyez újra reflektorfénybe a rendőrség kommunikációja, reputációja és imázsépítésének sarokkövei tekintetében. Kommunikációkutatóként ezek áttekintésére vállalkozom a következőkben. Felteszem a kérdést, mire és hogyan használta eddig az internetet és különösen a közösségi médiát (új médiát) a rendészeti szakma, s milyen lehetőségekről mond le, ha (hivatalos és nem hivatalos) kommunikációs eszközhasználatában³ „visszalép”.

Mit művelnek a rendőrök a Facebookon?

Immár öt esztendeje, hogy az újságírószakma ezt a kérdést szegezte a rendvédelmi szervezeteknek. Akkor a válasz igen kézenfekvő volt: beépített „ügynökökkel” dolgoznak a világhálón, hogy kapcsolatba lépjenek gyanúsítottakkal, célpontokkal, hogy nem publikus információkhoz jussanak hozzá, s hogy feltérképezzék a felhasználók (s elsősorban a potenciális elkövetők) társas kapcsolatait. Legalábbis ezt válaszolta a kérdésre az FBI. A magyar internetesújságíró-szakma ekkor még arról számolt be, hogy a magyar rendőrség titkolózik, „nem árulja el, hogy használja-e a nyomozások során a közösségi szíjtokat”⁴.

¹ Például www.pressofatlanticcity.com.

² Rendőrként nem posztolhat, kommentelhet a neten az állomány tagja. Népszava.hu, 2015. július 10. <http://nepszava.hu/cikk/1063160-rendorkent-nem-posztolhat-kommentelhet-a-neten-az-allomany-tagja>

³ Szándékosan beszélek kommunikációs és nem szakmai eszközhasználatról, hiszen a rendőrség a közösségi oldalakat a bűnmegelőzés, -felderítés eszközeként nyilvánvalóan használni továbbra is használni fogja.

⁴ Anarki [Vajda Gábor]: Mit művelnek a rendőrök a Facebookon? Index.hu, 2010. március 30. http://index.hu/tech/2010/03/30/mit_muvelnek_a_rendorok_a_facebookon/

Az eljárásba bevont személyek adatainak megszerzését illetően 2010-ben a magyar rendőrség hivatalos nyilatkozata úgy fogalmazott, hogy „Az egyes, az eljárásba bevonásra kerülő felhasználók adatait a nyomozó hatóságok a közösségi honlapot üzemeltető gazdasági társaság megkeresése útján szerezheti be, betartva a Be. 71. §-ban foglaltakat”.⁵ Hivatalos utasítás ekkor nem volt a közösségi oldalak használatáról.

A Hivatalos Értesítő 35. számában 2015. július 10-én megjelenő 11/2015. (VII. 10.) ORFK utasítás⁶ azért is érdekes, mert fél évtizeddel ezelőtt, bár ajánlásként, egy belső vezetői körlevél felhívta az állomány figyelmét a közösségi oldalakon való (rendőri) megjelenés veszélyeire⁷, tiltásról nem volt szó. Az érvelés akkor úgy hangzott, hogy az az információs önrendelkezési jogtól való megfosztás volna a rendőri állomány számára.⁸

A mostani indoklás pedig az, hogy „az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv működésébe vetett közbizalom csorbitására, eredményes működésének hátráltatására, továbbá a hivatásos állomány tagjának befolyásolására⁹ alkalmas internetes tartalmak megjelentetésének megakadályozása érdekében” van szükség a tiltásra. A másik fontos érv a rendőr hozzátartozóinak védelme az illetéktelen befolyásolástól, amely a kapcsolati háló ismeretében könnyen megtörténhet.

Ennek értelmében tilos a hivatásos rendőri mivolt, a beosztás, a rendfokozat nyilvánosságra hozatala, illetve erre vonatkozó kép vagy hangfelvétel közzététele¹⁰. A Papp Károly altábornagy által kiadott utasítás természetesen kivételként említi a rendőrök szolgálati időn kívül végzett, tudományos oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, a jogi oltalom alá eső szellemi tevékenységét, kiemelve azonban, hogy a rendőr ekkor sem mehet szembe a rendőri hivatás etikai elveivel. Engedélyezett továbbá a rendőrség gondozásában megjelentetett kiadványokban történő publikálás, véleményalkotás.

Érdekes pont számunkra, hogy ha a rendőr valamely internetes regisztrációjakor közölte az ímént felsorolt adatait, akkor ezeket utólag törölnie kell, illetve elérhetetlenné kell tennie. Mintha az utasítás megfelelne a digitális lábnyomok (*digital footprint*) lényegi vonásáról (a tárolt adatok visszakereshetőségéről).

⁵ Uo.

⁶ 11/2015. (VII. 10.) ORFK utasítás a hivatásos állomány tagjának az internetes felületen a hivatásos állományba tartozására vonatkozó adatok nyilvánosságra hozatalának szabályozásáról.

⁷ A rendőr ne iWiW-ezzen! Zsinka András, a Belügyminisztérium humán erőforrás-vezetőjének körlevele.

⁸ Anarki [Vajda Gábor]: i. m.

⁹ Hivatali kötelezettségével összefüggésben.

¹⁰ 11/2015. (VII. 10.) ORFK utasítás 3. a), b), c), d) pont.

A digitális lábnyom

Ahogy internethasználóvá válunk, szinte észrevétlen, de örök, kitörölhetetlen lábnyomokat hagyunk magunk után a virtuális térben (szervereken). Adatokat arról, milyen webhelyeket látogatunk, milyen IP-címeinkről, hol regisztrálunk, milyen alkalmazásokat futtatunk, s milyen adatokat osztunk meg kisebb vagy nagyobb nyilvánossággal. Ezek a „lábnyomok” pedig másolhatók.¹¹ A közösségi oldalak megjelenésével még több és még szenzitívebb adat megosztóivá válunk, hiszen kapcsolataink fenntarthatóságát épp a személyesség, a korábbinál közvetlenebb és mélyebb információmegosztások adják. Nem meglepő hát, hogy „*Ma már a nyugati országokban a kétévesnél fiatalabb gyerekek többségének van digitális lábnyoma – tehát már babákról is találhatóak információk az interneten, többnyire fényképek formájában*”¹². Digitális lábnyoma tehát van minden internetfelhasználónak, az első online lépéseitől kezdve.

A digitális identitás

Valójában azonban nemcsak az utánunk maradó lábnyomokról van szó, személyes identitásunkról is. Ahogy megtesszük az első lépéseinket az interneten, úgy alakul ki fokozatosan digitális identitásunk is. A legegyszerűbben fogalmazva egy adatkészlet kezd felhalmozódni, amely a személyes én kivételése, és amely identifikál.¹³ A felhasználók online és offline identitása ráadásul egymásról le nem választható, egymással kölcsönhatásban alakul az idők folyamán. Batorság volna tehát pusztán adatokról, kitörölhetetlen bitekről gondolkodni, amikor valakit korlátoznak az internethasználat bármely formájában.

Az ORFK-utasítás azt jelenti, hogy a rendőri vezetés beavatkozik az egyes rendőr személyes identitásának olyan mélyen gyökerező kérdéseibe, hogy ki ő, mit akar magából megmutatni, milyen reputációt kíván kialakítani magáról, és mely közösségek tagja kíván lenni, hol húzza meg információs határait, s jelöli ki életének mások elől elzárt területeit.

¹¹ Fehér Katalin: Milyen stratégiák mentén épül fel a digitális identitás? Médiakutató, 2014/2., 139–154. o. http://www.mediakutato.hu/cikk/2014_02_nyar/11_digitalis_identitas.pdf

¹² Hogyan lesz a digitális lábnyom „digitális lúdaltal”? Otthonaneten.hu. <http://otthonaneten.hu/kalandozok/hogyan-lesz-a-digitalis-labnyom-digitalis-ludaltal/>

¹³ Fehér Katalin: i. m.

Ugyanakkor látnunk kell e mögött a szervezeti reputáció és szervezeti identitás építésének tudatos mozzanatát is. Hiszen mindaz, ami az egyén perszonalizációjáról elmondható az online térben, igaz a szervezetekre, és a rendőrségre mint önálló entitásra is. Ám míg az egyik oldalról bevett a korlátozó intézkedések alkalmazása (például etikai és/vagy viselkedési kódex a szervezetekben), és munkaidőben tanúsítandó és tanúsítható magatartások szigorú elvek szerinti lefektetése, betartatása, addig más oldalról idáig az egyén szabadságait helyezte középpontba a szabályozás. (Ebbe beletartozott ugyanakkor az utóbbi években az egyén azon kötelem, hogy munkaidején kívül is tartózkodik a munkáltatót rossz fényben feltűntető információk közzétételétől és olyan magatartás tanúsításától, amely a munkáltató hírnevének csorbitására volna alkalmas.)

Elgondolkodtató, ha ez utóbbi – a versenyszférában – régóta bevett eszköz adaptációját látja a belügyi vezetés a jelen ORFK-utasításban. Felveti az intézkedés azt a kérdést is, hogy nem lesz-e bumerángthatása a spontán, nem átgondolt, nem tervszerű és a hivatalossal egybe nem eső információk kiiktatásának a kommunikációs színterekről. Óhatatlanul felvetődik a hitelesség elvesztésének kérdése. Ahol kialakul egy kirakat (egy nem valós, ám annál szebb homlokzat), amelyről a szervezetben dolgozók és a külső közvélemény is tudja, hogy csak a hivatalosan elfogadott, jóváhagyott és teljes mértékben kontroll alatt álló információkból építkezik, s ezért ha nem is hazug, de cenzúrázott és/vagy hiányos és/vagy lényegi dolgokat elleplező.

A digitális identitás mérése

Ma már mind több munkavállaló és szervezet életében kulcskérdéssé válik a digitális identitás, a megjelenés minősége és hitelessége. A személyes és szervezeti online márkáépítés (*online branding*) egyre inkább felértékelődik. Megszülettek azok az internetes alkalmazások (<http://www.onlineidcalculator.com/>), amelyek alapján a felhasználó visszajelzést kaphat saját internetes megjelenése minőségéről a katasztrofálistól a jól megkülönböztethetőig bezárólag.

Az említett alkalmazás értékelése például részben annak alapján készül el, hogy amikor a felhasználó a saját nevét beírja valamely keresőbe, hány találatot, azok között mennyi releváns találatot kap, azok tartalma a személyes céljai szempontjából – jelenlegi munkakörét és tevékenységének területét tekintve – releváns-e. A megjelenő információk pozitív vagy negatív színben tüntetik-e fel.

A rendőrség társadalmi kapcsolatai, avagy a rendőri szerepértelmezés

E körben arról kell szólnunk, hogy a rendőri eredményesség és az állampolgári biztonságérzet nem feltétlenül esik egybe, s ez olyan próbák – s nagyrészt kommunikációs próbák – elé állítja a hazai (és külföldi) rendészeti szervezetet, amelyre a hatvanas évek óta igen különböző válaszok születtek. A különféle rendészeti modellek közös pontja azonban, hogy alapja azon igény felismerése, hogy a rendőrséget nem tovább szeparálni kell, hanem visszavezetni a társadalomba. A rend őreinek kapcsolatot kell teremteniük az állampolgárokkal.¹⁴

Így született meg a közösségi rendőrség filozófiája, amely a bizalomra és partnerségre helyezte a hangsúlyt. Megjelent a civil kontroll igénye. Magyarország mindössze két-három évig, 1996 és 1998 között égett e modell ígézetében, de a lelkesedést a kormányváltás megtörte. Később újból és újból napirendre került a *community policing* valamilyen szintű megteremtése, az önkormányzati rendszert gondolata.¹⁵ A szükséges szemléletváltozás, az elmozdulás a közösségi kontroll irányába azonban a mai napig nem zajlott le.

A közösségi rendszert veszélyei között pedig elsőként vetődött fel a rendőr magánszférájának védtelenné válása, abban az esetben, ha szorosabb és személyes kapcsolat kialakítására törekszik működése körzetében (személyes adatai óhatatlanul hozzáférhetővé válnak).¹⁶ Az eredeti közösségi rendészeti modell és gondolat számos torzulással került át Európába, és csak igen töredezetten valósult meg, ha egyáltalán. Nem csoda, ha az Egyesült Királyság a bizalomépítésre helyezve a hangsúlyt, új koncepcióval állt elő. Így alakul ki a „bizalomépítő rendőrség” (*reassurance policing*) ideája.¹⁷

Ez az irányzat a helyi lakosokat leginkább izgató bűnügyi problémákra koncentrálna, az állampolgárokkal való együttműködésre épít, és az emberek tudatát akarja befolyásolni a biztonságérzet megteremtése érdekében. *Korinek* szerint a közösségi rendőrség sajátos, brit adaptációja ez. Mi tetőzi

¹⁴ Korinek László: A rendőrség szerepe, funkciói és típusai. In: Hautzinger Zoltán – Verhóczki János (szerk.): Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére. Hanss Seidel Alapítvány–Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2012, 137–156. o.

¹⁵ Pécs megyei jogú város önkormányzata már 2004-ben készített ilyen tervet.

¹⁶ Korinek László: i. m. 148. o.; Mára létrejött a főváros néhány kerületében valamilyen önkormányzati rendszert néven működő alakulat, amelynek funkciója, hatásköre és rendészeti szervezetrendszerben betöltött szerepe nemigen kapott publicitást, legalábbis az állampolgárok irányába.

¹⁷ Korinek László: i. m. 149. o.

hát be ezt a fejlődési folyamatot? A válasz a problémaorientált (emberi viselkedésekre választ kereső) rendészet, és annak napjainkban mindinkább a technológiai fejlődést s az információs kor adatorientált jellegét kihasználni akaró adaptációja, az adatfeldolgozás által vezérelt rendészet. Ez örzi közösségi (partneri) jellegét, ragaszkodik a szisztematikus adatgyűjtéshez, valamint bizonyos funkciók és hatáskörök decentralizálásához.

Az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség

Az információszerzés primátusát 2001. szeptember 11. alapozta meg, amely reflektorfénybe állította a rendvédelmi hiányosságokat. Eljutottunk abba a korba, amikor a biztonság záloga mindinkább a szisztematikus információgyűjtés és -feldolgozás, amelynek eredményeit a rendőrség képes a bünnegelőzés szolgálatában hatékonyan felhasználni. A szemléletbeli változás tehát főként a technológia nyújtotta lehetőségek jobb kihasználására irányítja a figyelmet, és ennyiben a problémaorientált rendészet továbbfejlesztése.¹⁸

A kommunikációs szakember számára a legnyilvánvalóbb hívószavak az előbbi áttekintés alapján: *a társadalomba visszavezetni, kapcsolatot építeni, problémaorientált, közösségi kontroll alatt álló*. A fájó dilemma, hogy ennek legközvetlenebb és legköltséghatékonyabb módját a közösségi média hozta el a szervezeti kommunikáció számára. A szervezeteknek (s ekként a rendőrségnek) ugyanis nem új közösségeket formálniuk, hanem a meglévőkhöz belepniük kell.¹⁹

A közösségi média és a rendészet

Tény, hogy e tárgyban még mindig útkeresés zajlik, főként hazánkban, ahol a külföldi gyakorlatok adaptálásának számos szemléletbeli, finanszírozásban gyökerező és/vagy felkészültségek hiányából eredő, netán kulturális akadály van. Tény az is, hogy nem hagyhatunk figyelmen kívül olyan ismert kez-

¹⁸ Uo.

¹⁹ Erről bővebben lásd még Kriskó Edina: Rendészet 2.0 mint kommunikációs kihívás. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2013, 63–69. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 14.]; Kriskó Edina: Web 2.0-ás alkalmazások a kormányzati és önkormányzati kommunikációban. Médiautató, 2012/1., 21–37. o.

deményezéseket, mint a *Crime Dex*, a *Crimereports.com*, a *My Police* vagy a *Police Pulse*, amelyekről korábban én is írtam.²⁰ Annál is inkább fel kell idéznünk őket, hiszen e kezdeményezések hazai adaptációi az olyan rendőri megjelenések az új médiaszíntereken, mint a BRFK bűnmegelőzési profil a Facebookon.

A közösségi média rendészetben betöltött szerepéről a *LexisNexis*²¹ által 2014-ben készített összefoglaló jelentés²² a következő megállapításokkal él:

- Bár a közösségi média felhasználása a rendészetben mind elterjedtebb, továbbra is kérdés, hogy használata hogyan optimalizálható a nyomozati munkában a legnagyobb hatékonyság elérése érdekében.
- A felmérések azt mutatják, hogy Amerikában a közösségi média használata igen elterjedt, elsősorban a bűnmegelőzésben és -felderítésben, s ez a tendencia várhatóan tovább erősödik a következő időszakban.
- Néhány ügynökség, rendészeti szerv formális képzéseket is indított e téren, vagy szervezetpolitikát dolgozott ki, máshol külön stáb foglalkozik a közösségi médiával. Ez persze annak korlátja is lehet, hogy a közösségimédia-használat széles körben elterjedt, minden rendőr által rendszeresen végzett gyakorlat legyen.
- További korlát, hogy nem minden rendőr számára hozzáférhető a közösségi média munkaidőben.
- 2014-ben a felmérésbe bevont ügynökségek ötvenkét százalékának nem volt formális politikája, szabályozása a közösségi média eszközeinek nyomozásban való felhasználását illetően.
- Minden tíz rendőrből nyolc aktívan használja a közösségi médiát nyomozati munkájához.
- A közösségi médiát naponta használók aránya a 2012-ben mért tizenhatról huszonöt százalékra emelkedett.
- A megkérdezettek hatvanhét százaléka nyilatkozott úgy, hogy a közösségi média értékes eszköz bűncselekmények előrejelzésében.
- A legnépszerűbb közösségimédia-színterek a Facebook (93 százalék) és a YouTube (67). A hazánkban sokkal kevésbé elterjedt Twitter is jelentős előrelépést mutat azonban: a rendőrök fele használja, szemben a két évvel ezelőtti huszonkilenc százalékkal.

²⁰ Lásd még Kriskó Edina: Rendészet 2.0 a kommunikációs szakember szemével. *Belügyi Szemle*, 2012/9., 28–41. o.

²¹ A cég a tartalomalapú munkafolyamat-megoldások vezető nemzetközi szolgáltatója.

²² Social Media Use in Law Enforcement. Crime prevention investigative activities continue to drive usage. LexisNexis, November 2014 <http://www.lexisnexis.com/risk/downloads/whitepaper/2014-social-media-use-in-law-enforcement.pdf>

- Míg 2012-ben a rendőrök alig hat százaléka gondolta, hogy a közösségi médián keresztül beszerezhető információk segítik a büntetőeljárásokat, ma már a rendőrök hetvenhárom százaléka gondolja, hogy meggyorsítja az ügyek lezárását, ha kihasználják a közösségi médiában rejlő lehetőségeket és az ott fellelhető információkat.
- A bűnmegelőzés, -felderítés mellett a harmadik célterület, amely a közösségi médiaaktivitások háttérében áll, az a közösségi kapcsolatok fejlesztésének, a lakossággal való párbeszéd javításának az igénye.
- Az ügynökségek harmincnégy százaléka kihasználja a közösségi médiában rejlő erőt és gyorsaságot, hogy bűncselekményekről tájékoztassa a közvéleményt (ellentétben a korábbi tizenegy százalékkal). Harmincnégy százalékuk használja arra a közösségi médiát, hogy veszélyhelyzet esetén riasztást adjon ki, huszonhét százalék közlekedési hírek terjesztésére, és harminc százalék PR-célból, a szervezet reputációjának építésére.²³

A LexisNexis kutatásának legfőbb célja az volt, hogy tovább mélyítse a 2012-es évben elvégzett hasonló témájú kutatáskor kapott eredményeket, és aktualizálja őket. A főbb területek: értékelni a rendészetben szokásos közösségimédia-használatot a hajlandóság, az eszközökre nyitottság és a tényleges gyakorlat szempontjából; megérteni, milyen forrásokat, milyen értesítéseket hogyan használ fel a rendészet. A vizsgálatot a PoliceOne.com online közösségben végezték. Igyekeztek olyan válaszadókat felkutatni, akik a munkájuk során használják a közösségi médiát. A mintába szövetségi, állami és helyi szinten dolgozó rendészeti szakemberek kerültek be, életkorukat, földrajzi elhelyezkedésüket, szakmai tapasztalatukat és rangjukat tekintve vegyesen.²⁴ Érdekes az előbbi felsorolás mellé tenni a 2011-es Composite-projekt jó gyakorlati által körvonalazott célokat, amelyek elérésében a közösségi média a rendőri szervek hasznára lehet:

- bűnügyi információk forrásaként használni;
- felszólalni, hangot kapni;
- információterítés;
- kihasználni a tömeg (közösség) bölcsességét;
- interakciót folytatni a nyilvánossággal;
- a közösségi rendészetet támogatni;
- megmutatni a rendőrség emberi oldalát;

²³ Social Media Use in... i. m. 2-3. o.

²⁴ www.lexisnexis.com

- támogatni a rendőrség IT infrastruktúráját;
- hatékonyabbá tenni a rendészetet.²⁵

A bostoni maraton tanulságai

A bostoni rendőrség azt tartja, a közösségi média és rendészet közös pontja, hogy mindkettő középpontjában a beszélgetés, kommunikáció áll. Ennyiben tehát a web 2.0 korszak nem hoz új feladatokat, és nem alakítja át a rendészeti működést, hanem hangsúlyozza az állampolgárokkal kialakított szorosabb kapcsolatok fontosságát.

A bostoni rendőrség a bostoni maratonon 2013-ban elkövetett robbantásos merénylet után olyan őszinte és közvetlen párbeszédet folytatott az állampolgárokkal – elsősorban a közösségi médián keresztül –, mint soha korábban. A gyors és közvetlen elérési mód alkalmat adott rá, hogy a rendőrség az eseményekről valós időben adjon tájékoztatást, korrigálja a médiában esetleg tévesen megjelent információkat, lecsillapítsa az indulatokat, és segítséget nyújtson. Mindez ráerősít arra a tételre, hogy a szervezeteknek emberi hangon kell szólniuk, és vállalniuk kell az aggodalmaikat a közvélemény előtt ahhoz, hogy egy közösség tagjaivá váljanak.²⁶

Az amerikai szerzők is elismerik ugyanakkor, hogy a közösségi média a benne rejlő pozitív lehetőségek mellett veszélyes is lehet, rombolhatja az állampolgárok egyszer már kiérdemelt bizalmát, ha használata ügyetlen vagy felelőtlen.²⁷ A három halálos áldozatot követelő, s mintegy 280 sérültet maga után hagyó merénylet tanulságai a közösségi média vonatkozásában igen figyelemreméltók.

A lehetséges veszélyek közül a következők kerültek felszínre:

- a közösségi média megkezdi a maga saját nyomozását (párhuzamosan a hivatalos rendőri eljárással);
- elhamarkodottan nevezhet meg a média lehetséges elkövetőt, akit azután stigmatizál, vagy személyiségi jogaiban sért;

²⁵ Sebastian Deneff – Nico Kaptein – Petra S. Bayerl – Leonardo Ramirez: Best Practice in Police Social Media Adaptation. Composite Project, 2012. <https://www.fit.fraunhofer.de/content/dam/fit/de/documents/COMPOSITE-social-media-best-practice.pdf>

²⁶ Edward F. Davis – Alejandro A. Alves – David Alan Sklansky: Social Media and Police Leadership: Lessons From Boston. *New Perspectives in Policing Bulletin*, March 2014. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/244760.pdf>

²⁷ Uo. 2. o.

- szíthat etnikai konfliktust az érintettek és leginkább a megvádolt személy kilététől függően;
- alaptalan információkat is vírusszerűen, hihetetlen gyorsasággal terjeszt.

Az információk azonnali közzétételének eszköze Massachusettsben a Twitter volt, de a bostoni rendőrség emellett párhuzamosan erősítette Facebook-kommunikációját is. Közzétette a körözött járművek rendszámait, fotókat a helyszínekről, a megváltozott közlekedési rend információit, részvétüzeneteket stb. Többezres megosztásokat és több tízezer kedvelést ért el a legnépszerűbb (ám nem mindig a leginformatívabb) bejegyzések (lásd köszönetnyilvánítás vagy jókívánságok).²⁸

A tanulmány elsősorban nem a nyomozati munkában való médiahasználatot, hanem a kapcsolatépítésben, a közösséggel folytatott kommunikáció kérdései szempontjából veszi sorra az eredményeket, és kimondja, a rendőrök a hivatalos posztokat olykor átveszik és saját fiókjukon vagy profiljukon (idővonal) keresztül is közzéteszik. Máskor a hivatalos oldalon megjelentett posztokat kommentálják, az oda érkező kérdéseket és észrevételeket válaszolják meg (nem csoportos, szervezeti, hanem személyes azonosítóval). Mindez az állampolgárok számára azt az üzenetet hordozza, hogy érdekli őket a közösség, ez pedig a közösségi rendészet lelke.²⁹

A közösségi médiában rejlő legfőbb lehetőség tehát a közrendvédelmi partnerség szilárd kommunikációs megalapozása. Ehhez azonban a rendőrségnek meg kell értenie és tisztelnie kell a közösségi média természetét, logikáját, szabályait és sajátos kultúráját.³⁰

Ha a veszélyeket felsoroltuk, ne feledjük a közösségi média használatának előnyeit sem:

- gyorsaság, valós idejűség;
- közvetlenség, egyszerű, kevésbé formális nyelvezet;
- a szerkesztőségi szűrés és az idővesztés kiküszöbölése;
- a hagyományos média forrásként használja a szervezetek hírfolyamait, tehát az információk így is bekerül(het)nek a napi, helyi, regionális, országos vagy akár nemzetközi hírekbe;
- a sztori formálójá, az események keretezője, a kommunikáció irányítója a rendőrség (marad).

28 Uo. 5. o.

29 Uo. 6. o.

30 Uo. 7. o.

Mindennek persze feltétele, hogy a közösségi médiára ne úgy tekintünk, mint csupán PR-gyakorlatra, hanem mint a rendészet (közösségi vagy a közösséggel partnerségre törekvő rendészet) kiterjesztésére.

Hírértékű-e a rendeltetészerű működés?

Be kell látni, hogy az Egyesült Államokban épp kitüntetett figyelem övezi feketék és fehérek találkozását a rendészeti működésben. A közelmúltbeli halálos lövöldözések³¹ (rendőri túlkapasai) igencsak feltűzték a közvéleményt. Nem csoda, ha erősíteni kívánják kommunikációjukban, hogy egy fehér rendőr segíthet, és a napi munkája során segít is a színes bőrű közösség tagjainak, csak az sokszor nem kap akkora figyelmet, mint az elkövetett hibák. A média és kommunikációs szakma törvényszerűsége ez, és valóban, a segítségnyújtás, a rendeltetészerű működés nem hírértékű – vagy ha igen, akkor ott a szervezet igen súlyos válságával állunk szemben. S mégis, mintha ezt érnénk tetten azokban a médiaanyagokban, ahol valami olyan történik, amit a rendészet normál működése közben várnánk. Mert éppígy lett hírértékű az, hogy egy színes bőrű rendőr segítséget nyújtott egy horogkeresztes pólót viselő (neonáci) tüntetőnek, aki napszúrást kapott Dél-Kaliforniában.³²

A közösségi média erejét mégis jól mutatja, hogy az állampolgárok milyen hamar közzéteszik élményeiket, s azok milyen hamar terjednek el. Így történt ez Atlantában is, amikor a szombati műszakjuk idején a rendőrök felfigyeltek egy tizenkilenc-húsz év körüli férfira azt utcán. Az egy dollárt kért, mire a rendőrök megkérdezték, éhes-e, s igenlő válasza után ennielőt vettek neki. Az eset szentjánoskor azonnal megosztotta történetét a legnépszerűbb közösségi oldalon, ahol a bejegyzésnek rövid idő alatt tizenkilencezer kedvelője, három-ezer-hatszáz megosztója lett, s több mint ezeröttszázan szoltak hozzá.³³

31 Hátbálotta a rendőr a fegyvertelen férfit. Mandiner.hu, 2015. április 8.

http://mandiner.hu/cikk/20150408_hatbalotte_a_rendor_a_menekulo_fegyvertelen_ferfit.

Az esetről készült vágatlan videó elérhető: https://www.youtube.com/watch?v=XKQqVlk0NQ&utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201507 ; Joób Sándor: Újabb rendőri túlkapas az USA-ban: földön fekvő embert löttek le. Index.hu, 2015. április 13. http://index.hu/kulfold/2015/04/13/ujabb_rendori_tulkapas_az_usa-ban_foldon_fekvo_embert_lottek_le/

32 Photo: Black SC officer helps heat-stricken white supremacist during rally. PoliceOne.com, July 20, 2015. <http://www.policeone.com/community-policing/articles/8685463-Photo-Black-SC-officer-helps-heat-stricken-white-supremacist-during-rally>

33 Lynda Cohen: Community events, social media help cops build support. PressofAtlanticCity.com, July 6, 2015. http://www.pressofatlanticcity.com/news/community-events-social-media-help-cops-build-support/article_e8b31f2a-23f8-11e5-8da9-0f03152cbbd2.html

A pleasantville-i rendőrség³⁴ fotóversenyt hirdetett, arra kérve az állampolgárokat, hogy fényképezkedjenek, szelfizzenek rendőrökkel és tűzoltókkal (extrapontok járnak a vicces és a gyerekeket ábrázoló fotókért). Céljuk a társadalmi tudatosság növelése a közösségi média eszközei útján.

A de facto imázsrombolás

„Férges, migráns tetvek” – így posztolgat egy rendőr Rószkén – olvashattuk a Magyarországot elérő „migránskrizis” kellős közepén.³⁵ A híroldal beszámolója szerint a Készenléti Rendőrség állományába tartozó hivatásos rendőr írta e szavakat a Facebook-profilján. Az újságíró maga is hivatkozik a 2011. évi CXCV. törvényre. 10. § (2) bekezdése szerint: A közszolgálati tisztviselő a munkaidején kívül sem tanúsíthat olyan magatartást, amely – különösen munkakörének jellege, a munkáltató szervezetében elfoglalt helye alapján – közvetlenül és ténylegesen alkalmas munkáltatója helytelen megítélésére, az általa betöltött beosztás tekintélyének, a munkáltató jó hírnevének, a jó közigazgatásba vetett társadalmi bizalomnak, valamint a közszolgálat céljának veszélyeztetésére.

Ez után a cikk írója az olvasók emlékezetébe idézi a rendőri hivatás etikai kódexének olyan elvárásait, mint a hátrányos megkülönböztetés tilalma, az emberség és a segítségnyújtás. Augusztus 30-án a sajtó pedig már arról számolt be, hogy eljárás indult a rendőr ellen.³⁶

Mindennek ellenpólusa Kína, ahol bármely állampolgár felelősségre vonható közösségi oldalakon közzétett, az államot rossz színben feltüntető, becsmérlő bejegyzéseiért.

„165 közösségi médiafiókot függesztett fel a kínai rendőrség, amiért azok tulajdonosai szerv szerint államellenes, rosszindulatú pletykákat terjesztettek a világhálón. A hatóságok többek között Kína gazdasági helyzetét érintő kritikus írásokat, valamint a tiencsini robbanásról szóló, negatív hangvételű anyagokat nehezményeztek. Nem csak az internetezők jártak rosszul: az állami média jelentése szerint egy újságíró is letartóztattak egy »szubjektív stílusú« cikkére hivatkozva, mely a kínai tőzsde nehézségeit taglalta.”³⁷

³⁴ <https://www.facebook.com/pages/Pleasantville-Police-Department/1383656308523416?fref=ts>

³⁵ „Férges, migráns tetvek” – így posztolgat egy rendőr Rószkén. NOL.hu, 2015. augusztus 28. <http://nol.hu/belfold/fergek-migrans-tetvek-igy-posztolgat-egy-rendor-roszken-1559805>

³⁶ Vizsgálat indult a menekülteket férgező rendőr ellen. 24.hu, 2015. augusztus 30.

<http://www.hir24.hu/belfold/2015/08/30/vizsgalat-indult-a-menekulteket-fergezo-rendor-ellen/>

³⁷ Internetes kommentek miatt büntet a kínai rendőrség. Origo.hu, 2015. augusztus 31. <http://www.origo.hu/techbazis/20150831-internet-komment-kina-rendorseg-online-buntetes-cenzura.html>

Eddig összesen százkilencvenhét kerültek a hatóságok látóterébe ilyen típusú – az államot kritizáló – online viselkedésük miatt.³⁸

Összegzés

A közösségi média – mint bármely technológiai vagy társadalmi innováció a történelemben – csupán egy eszköz, amely használható jóra is, rosszra is. Építhető és rombolható általa a hírnév, a brand, a szervezetekbe vetett közbizalom. Mivel nálunk a szigor erősödik, ezért a lehetőségek kerülnek a kommunikációs szakember érdeklődésének homlokterébe (és nem, illetve nem kizárólag a veszélyek). A tanulságok e szemszögből pedig a következők:

- A rendőrség lemond arról a lehetőségről, hogy a rendőrök egyéni rátermettségük személyes bizonyítékai által építsék a szervezet hírnevét, alapozzák meg az elkötelezett, áldozatkész rendőr személyes imázsát az online térben.
- A rendőrség szembemegy azzal az amerikai és nyugat-európai trenddel, amely azt mutatja, hogy a hivatásos közegek igyekeznek „emberi arcot” adni a rendészeti szervezeteknek. Ezért vezetnek blogot, mikroblogot, kérnek weboldalukon keresztül közvetlen állampolgári visszajelzéseket.
- A rendőrség lemond arról a lehetőségről, hogy a rendőrök (hivatalos/hivatásos) szakértőként nyilatkozzanak meg informális közösségekben (például érdeklődési kör, lakhely, kor stb. alapján szerveződő csoportok fórumaiban), amelyek legfőbb előnye, hogy jól szegmentálható célcsoportokat nyújtanak a célcsoport-specifikus üzenetek számára.
- Csorbul a közbiztonsággal, rendőri működéssel, bűnözéssel és megelőzéssel kapcsolatos információk civilekhez való visszajutásának lehetősége és/vagy hitelességének percepciója.
- A digitális lábnyom nem tüntethető el, az adatok visszamenőleges törlése a közösségi média oldalairól esetünkben nem megoldás, és nem reális célkitűzés. Ahogy az egyik internetes kommentelő írta, egy rendőrrel akár a szomszédja is elárulhatja, hogy mi a hivatása. Egy személyes bejegyzés bármely kommentje leleplezheti az illetőt, akár rejtett (és vagy nem szándékos) utalások által. Nem valószínű, hogy a rendőrségnek lesz kapacitása rendszeresen ellenőrizni, hogy nincs-e az állomány valamely tagjáról bárkitől származó nem helyénvaló információ az online térben.

³⁸ Edward F. Davis – Alejandro A. Alves – David Alan Sklansky: i. m.

- Szükség van szakmai, társadalmi vitára, amelyben a magyar rendőrség felvetheti a közösségi média színtereken történő megjelenésének kihívásait, áttekintheti az elérhető és elérendő célokat, saját működési modelljét alkothat, kiérlelheti és továbbadhatja saját jó gyakorlatait.

IRODALOM

- Anarki [Vajda Gábor]:** Mit művelnek a rendőrök a Facebookon? *Index.hu*, 2010. március 30.
- Cohen, Lynda:** Community events, social media help cops build support. *PressofAtlanticCity.com*, July 6, 2015.
- Davis, Edward F. – Alves, Alejandro A. – Sklansky, David Alan:** Social Media and Police Leadership: Lessons From Boston. *New Perspectives in Policing Bulletin*, March 2014.
- Denef, Sebastian – Kaptein, Nico – Bayerl, Petra S. – Ramirez, Leonardo:** Best Practice in Police Social Media Adaptation. Composite Project, 2012
- Dezső András:** Megtiltják a rendőröknek, hogy rendőrként kommenteljenek. *Index.hu*, 2015. július 10.
- Fehér Katalin:** Milyen stratégiák mentén épül fel a digitális identitás? *Médiakutató*, 2014/2.
- Joób Sándor:** Újabb rendőri túlkapás az USA-ban: földön fekvő embert löttek le. *Index.hu*, 2015. április 13.
- Korinek László:** A rendőrség szerepe, funkciói és típusai. In: **Hautzinger Zoltán – Verhóczki János (szerk.):** Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére. Hanss Seidel Alapítvány–Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2012, 137–156. o.
- Kriskó Edina:** Web 2.0-ás alkalmazások a kormányzati és önkormányzati kommunikációban. *Médiakutató*, 2012/1.
- Kriskó Edina:** Rendészet 2.0 a kommunikációs szakember szemével. *Belügyi Szemle*, 2012/9.
- Kriskó Edina:** Rendészet 2.0 mint kommunikációs kihívás. In: **Gaal Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2013, 63–69. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 14.]

KIRÁLY RICHÁRD

A 2015-ös siófoki idegenforgalmi szezon rendészeti tapasztalatai

A 2015-ös esztendő a szállodák és a vendéglátóságok által vágyott nyarat hozott a Balatonra, ez azonban a helyi rendőri szerveknek igazi próbatétel.

2015 nyarán sorra dőltek meg a hőségrekordok, az országos tisztí főorvos által elrendelt hőségriadó-terminusok hossza (hatszor rendelték el hőségriadót, és még szeptemberre is áthúzódott), ezzel együtt nyolc-tíz éves rekordot döntött az idelátogatók és a szálláshelyeken értékesített vendégéjszakák száma.

2014-ben egész évben Siófokon és a kapcsolódó partszakaszokon majd egymillió volt az eladott vendégéjszakák száma, míg 2015-ben már az első nyolc hónapban meghaladta a kilencszázezret.

A következőkben összefoglalom a 2015. nyári idegenforgalmi szezon főbb rendészeti feladatait és tapasztalatait.*

Az ORFK vonatkozó 46/2013. utasítása az idegenforgalmi főszezon a június 1. és augusztus 31. közötti időszakra jelöli.

2015-ben is a májusi *pünkösdi hétvégével kezdődött egy olyan időszak*, amikor a hétvégék már igen nagy forgalmúak, megtelnek a strandok és szórakozóhelyek, így ezek a hétvégi napok már több feladatot adnak a rendészetnek. *Az iskolai vakáció kezdetén pedig* – június közepétől – valóban megtelt a Balaton.

2015-ben is már a szezon kezdete előtt felvettük a kapcsolatot a Siófokon működő jelentősebb szállodák és vendéglátóegységek vezetőivel. A cél az volt, hogy megosszuk egymással az előző években szerzett tapasztalatainkat a turisták számáról, jellemző szálláshelyeiről, és az általuk tanúsított magatartásokról. A vendégek kárára és általuk elkövetett szabályellenes magatartások megelőzése, valamint a már elkövetett jogellenes cselekmények tettesinek mind hatékonyabb felderítése, az eljárás gyors befejezése érdekében megoldási lehetőségeket sikerült kidolgozni, ennek rugalmas és gyors alkalmazása érdekében hatóságunk több nyomozóját vendéglátó/szállodai kapcsolattartóként jelöltük ki.

* Ezúton köszönöm Aszalós György alezredesnek az elkészítésben nyújtott segítségét.

A szezon kezdete előtt már felmértük a keményebb időszakokat, a nyitóbullikkal tarkított hétvégeket, a nyári hónapokban lebonyolítandó, nagy tömegeket vonzó rendezvényeket, ily módon ezekre idejében felkészülhettünk.

A megyei rendőrfőkapitány döntése alapján a feladatok végrehajtására a Siófoki Rendőrkapitányság a következő vezényelt erőkkel egészült ki:

- Június 1-jétől megyei erő-, eszközcsoportosítás történt a turisztikailag érintett rendőrkapitányságokra Siófokra, Fonyódra és Marcaliba. A Siófoki Rendőrkapitányságot húsz rendészeti tiszthelyettessel és tíz büntügyes munkatárssal erősítették meg.
- Június 12-től már rendelkezésünkre állt a Készenléti Rendőrség tizenöt fős egysége, majd júliustól teljes létszámban, megközelítőleg hatvan fővel nyújtott támogatást a Készenléti Rendőrség Siófok részére. A legnagyobb létszámú gyalogos járőrszolgálatot és emellett a kerékpáros-szolgalatot adta városunknak a leginkább kiemelt helyeken és időszakokban.
- A teljes szezont lefedve jelen volt a Készenléti Rendőrség helikopteres szolgálata, jelentősen segítve közlekedési és közbiztonsági tevékenységünket, valamint a balatoni vízi rendészeti kapitányság munkáját.
- Július 1. és augusztus 31. között a büntügyi-vizsgálati osztályok huszonnégy fős megerősítést kaptak. A büntügyi megerősítő erőket elsősorban a Kaposvári Rendőrkapitányság és a Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság Büntügyi Igazgatóságának büntügyes állományából jelölték ki és rendelték át váltásban. Elsősorban a büntügyi helyszínelő tevékenységben és a forrónyomos cselekmények végrehajtásában nyújtottak támogatást. Siófokon július 1. és augusztus 31. között két büntügyi helyszíniszemle-bizottság dolgozik 24 órában. Végig gondoltuk, hogy a megerősítő büntügyes munkatársak mi-
ben tudnak a leghatékonyabban segíteni, és végül amellelt döntöttünk, a legnagyobb tehermentesítést a gyors reakciókban, az azonnali feladatok végrehajtásában nyújthatják.
- Ugyancsak július 1. és augusztus 31. között a nap 24 órájában szolgálatban volt egy-egy legalább alosztályvezető beosztású büntügyes és rendészeti tisztparancsnok. Erre a gyors döntéshozatal, az események megfelelő szintű kontrollálása és irányítása, továbbá a felvetődő rendkívüli események, például parancsnoki kivizsgálások végrehajtása érdekében van szükség.

A korábbi években a megerősítő erők nyújtotta segítség több típusát is kipróbáltuk.

2015-ben is folyamatosan értékeltük a megerősítő erők szükségességét, és a kellő helyzetekre reagálva további rendőröket csoportosítottunk Siófokra a Készenléti Rendőrség, valamint a többi kapitányság állományából.

Nappali időszakban a legtöbb bűncselekményt a kimutatásaink szerint a siófoki Beszédes sétányon, a Deák Ferenc sétányon lévő szabad strandokon, valamint a környező utcákban követték el (alkalmi lopások, strandlopások, a parkoló gépkocsik feltörése, illetve gépjármű-eltulajdonítások).

Az éjszakai időszakban a legtöbb bűncselekményt Siófokon az úgynevezett vigalmi negyedben, a Petőfi sétányon és környékén, valamint a nyaralóövezetekben követték el. A jogsértések jellemzően besurranásos, betöréses, zseb-, valamint alkalmi (strand-) lopások, továbbá erőszakos, garázda jellegű cselekmények, illetve kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények. Az ilyen-fajta bűncselekmények megelőzése, kezelése érdekében megerősítettük a folyamatos rendőri jelenléteket a Petőfi sétányon.

A havi ügyforgalmi statisztika adatai szerint a vizsgált időszakban 1197 nyomozáselrendelésre került sor, ez kevesebb a 2014-es adatnál, 1463-nál.

Az elrendelt nyomozásokon belül az elmúlt éveknek megfelelően most is a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak.

A rablások és kifosztások száma kismértékben növekedett, az előző évi szezonban elrendelt huszonnégyhez képest 2015 nyarán huszonnyolc esetben történt elrendelés (2013-ben harminckét eset történt).

A közrend és közbiztonság elleni bűncselekmények körébe tartozó garázdaságok száma csökkent, a 2015-ös szezonban huszonnégy esetben kezdeményeztünk eljárást e bűncselekmény miatt, ellentétben a 2014-es negyven esettel (2013: 49).

A gépkocsiból történő lopások száma nőtt, 2013-ban 93, 2014-ben 77, 2015-ben 95 eset volt. A gépkocsilopások száma 2014-ben jelentősen csökkent (19-ről 6-ra), 2015-ben pedig ismét emelkedett (16), de a kísérletekkel együtt 25.

A köznyugalmat súlyosan megzavaró bűncselekmény a 2015-ös idegenforgalmi szezonban egy történt, a Mártírok útja egyik éttermében egyik szakács életveszélyesen megkéselte a munkatársát. Ezen kívül a területünkhöz tartozó Pusztaszemesen követték el emberölést. Mindkét ügyben órákon belül elfogták az elkövetőket, akik később előzetes letartóztatásba kerültek. Ellenük a büntetőeljárást a Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság Büntügyi Igazgatósága folytatta le.

A szezon során a kapitányság 99 (2014-ben 75) nyomozást fejezett be bíróság elé állítási javaslattal. Az értékelt időszakban 32 (2014-ben 28) esetben került sor bűnügyi őrizetbe vételre.

A bűnügyi tapasztalatok feldolgozásánál szembeötlő a nagy tömegeket vonzó rendezvényekhez köthető bűnügyi események és nyomozáselrendelések száma. Kiemelendő, hogy kábítószerrel kapcsolatos esemény leggyakrabban a Balaton Sound, illetve a B My Lake idején történt. Ugyancsak ki kell emelni, hogy a legtöbb rablást és garázdaságot a siófoki Petőfi sétányon és a környékén követték el.

Az egyenruhás és civil ruhás erőket mindig a bűnügyi fertőzöttségi jellemzőkhöz igazítva irányítottuk a megfelelő időszakokban a megfelelő területekre.

A városi élet dinamikája a következő:

- nagyjából reggel nyolckor a város már csöndes, a mentőszolgálat munkatársai összeszedik a magatehetetlenül ittas személyeket, ellátják, és elszállítják őket a városi kórházba;
- nagyjából tizenegy órától–délután éledezik minden, késői reggeli után megtelnek a strandok. A siófoki Aranypart és Ezüstpart összefüggő, tizenkét kilométer hosszú strandjain légi felvételek alapján úgy hetven-nyolcvanezer ember strandol egyszerre. Ebben az időszakban aratnak a „strandszarkák”, illetve a strandok előtt megtelő parkolóknak a kis késéssel felbukkanó gépkocsifeltörők. Az üresen maradó szálláshelyeken is ez idő tájt történik a legtöbb lopás, betöréses lopás;
- a strandok legkésőbb este hét-nyolc óra körül kiürülnek, a nyaralók vacsorázni mennek, és készülnek az estére, amely Siófokon mindig izgalmas;
- este kilenc, de legkésőbb tíz óra után megtelnek a szórakozóhelyek, a legnagyobb diszkók és a Petőfi sétány. Nyaranta Siófokon öt olyan nagy szórakozóhely üzemel szinte éjjel-nappal, amelyek működése a zenés-táncos rendezvényekről, helyekről rendelkező 2011/23. számú kormányrendelet hatálya alá tartozik. Ezek telt házasként éjjelente, ahogyan a sétány is, ahol legkevesebb tíz-tizenkét ezer ember zsúfolódik össze a leghúzóssabb hét végi éjszakákon;
- péntek és szombat éjjelente éjfél előtt a siófoki vasútállomásra begördülnek a „bulivonatok”. Harsány utazóközönségének érkezését és az állomásról, valamint az Indóház utcai szakaszról történő távozását mindig nagy erővel kell biztosítani, egyrészt a közlekedés, másrészt a közlekedők biztonsága érdekében. Ez a jellemzően nagyon fiatalokból álló tömeg pár száz, de akár háromezer fős is lehet. A legforróbb nyári hét végi éjszakákon ez a

- „műsorszám” bő félórás, mozgalmas, színes, a leginkább egy futballmeccs utáni stadion kiürítéséhez lehetne hasonlítani;
- a szórakozóhelyeken az esti órákban a zsebelések és az őrizetlenül hagyott értéktárgyak (pénztárcák, retikulók, telefonok stb.) eltulajdonítása a legjellemzőbb. És persze egyik-másik szórakozónál felbukkan a drog is, vagy valamilyen, a „pörgést” fokozó ismeretlen, ellenőrizetlen szer;
 - megfigyeltük, hogy az alkohol (és egyebek) mértéktelen fogyasztásának, valamint a kifáradás következtében a féktelen szórakozás városszerte úgy hajnali fél három után csap át sokaknál botrányos részegségbe, és ekkor kezdődnek a verekedések, ekkor van a legtöbb hívásunk garázdaságokhoz, testi sértésekhez, motiválatlan rongálásokhoz, gátlástalan törésekhez-zúzásokhoz;
 - ekkor bukkannak fel a részegek körül a „virágáros” lányok, leginkább azok körül a külföldiek körül, akiknél már jó előre kifigyelték, hogy vastag a pénztárcájuk. Persze e hölgyek nincsenek ám kíséret nélkül, tisztes közelségből védelmezik őket az „élettársaik”. Ezek a külföldiek (persze vannak hazaiak is) a rablások potenciális áldozatai;
 - sokan kapatos állapotban lemennek a sétány mögötti nyitott partszakaszokra, ledobálják a ruháikat és az értékeiket, majd irány az éjszakai fürdőzés! Az éjszakai strandtolvajok csak ezt várják;
 - a szórakozók közül sokan lefekszenek a parti fövényre, a padokra, amikor már mélyen alszanak, a fosztogatók megszabadítják őket az értéktárgyaiktól.

2015 nyarát emlékeztetéssé tették a fővárosból és máshonnan érkező gépkocsitolvajok: kísérletekkel együtt huszonöt gépjárműlopást regisztráltunk, ezekből kiemelkedett az ellopott tizenöt BMW.

A BRFK-val közös akció keretében a helyi rendőrök elfogták a csapat központi alakjait, a házkutatásokon sok bizonyítékot sikerült lefoglalniuk. Kapitányságunk előterjesztésére – mivel az előzetes letartóztatás Be. szerinti feltételei fennálltak – a bíróság a lakhely-elhagyási tilalom mellett döntött. A tolvajok – a kirótt, de súlytalan korlátozó intézkedés szabályait gátlástalanul megszegve – már a következő hétvégén újabb autót lovasítottak meg.

A kifosztások visszaszorítása, a megelőzés, illetve az elkövetők gyors elfogása érdekében a legzsúfoltabb, legfertőzöttebb öt nyári hétvégén többfős megfigyelő csoportot alkalmaztunk este tíz és hajnali öt óra között. Ez az intézkedés szinte minden hétvégén eredményre vezetett, hiszen négy ügyben négy gyanúsított kapcsán tettünk javaslatot vádemelésre.

A korábban a régi 7-es út elsősorban gamászapusztai, illetve sóstói szakaszára jellemző és jelentős problémát okozó prostitúciós tevékenység a hatékony rendészeti fellépés következtében jelentősen mérséklődött, most már inkább csak alkalmi jelleggel fordul elő.

A közterületen elkövetett bűncselekmények okán (elsősorban a garázdaságok és testi sértések miatt) a turisztikai idényben jelentősen növekszik a rendőri intézkedések száma, a rendészeti értékmérőnek számító személyes szabadságot korlátozó intézkedések közül az elfogások nagyjából harminc százalékkal emelkednek az átlagos időszakhoz képest.

A Petőfi sétányon folyamatosan háromfős rendőri egység mozgott, míg a Porecs téri (nyugati bejárat) és a Tátra utca felőli (keleti bejárat) kapuknál, illetve a Karinthy utcai torkolatnál beavatkozásra kész három-négy fős egységek, általában készenléti rendőrök helyezkedtek el, lehetőség szerint kutyás rendőrrel együtt.

Siófok vigalmi negyede gyakorlatilag egyetlen sétányon helyezkedik el. A mintegy ezerkétszáz-ezerháromszáz méternyi, mindössze negyed négyzetkilométernyi területen hét szálloda és 149 szórakozóhely található. Szinte hihetetlen, de ennek a területnek a kriminalitása döntően meghatározza munkánkat és megítélésünket. E terület biztonságának javításában döntő jelentőségű a helyes rendőr-tömeg arány, azaz az optimális rendőri létszám megtalálása és az elhelyezés helyessége, valamint a gyors reagálás garantálása, az intézkedésbe lépő rendőri erők kiegészítése a felállítási posztokon.

E módon határoztuk meg a szezon minden napján, minden napszakban – ha kellett, óráról órára – a közterületi rendőri jelenléteket.

Mindenképpen el kell mondani, hogy a sétányon a jelenleg alkalmazott magánbiztonság gyenge minőségű.

A baleseti helyzetet elemezve megállapítható, hogy az értékelés időszakában a személyi sérüléssel járó közlekedési balesetek száma a 2014-es negyvenegyhez képest ötvenháromra emelkedett, ezen belül a halálos balesetek száma nulláról kettőre, a súlyos sérüléssel járók száma nem változott, ezúttal is tizenhárom, a könnyű sérüléssel végződők száma huszonnyolcra harmincnyolcra emelkedett.

A balesetek okát vizsgálva megállapítható, hogy a balesetek több mint ötven százaléka továbbra is az elsőbbségi jog megsértése és a gyorshajítás miatt következett be.

A balesetet okozó járművezetők közül tízen voltak ittasak, megyei viszonylatban ez az arány meghaladja az átlagot.

A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányságnak érvényes együttműködési megállapodása van a Siófok Közbiztonságáért Polgárőr Egyesülettel.

A siófoki polgárőrök az idegenforgalmi szezonban *önállóan* 28 esetben 265 órában teljesítettek szolgálatot 73 fő bevonásával.

A Siófoki Polgárőr Egyesülettel nyolc alkalommal teljesítettünk *közös szolgálatot* 108 óra időtartamban. A közös járőrszolgálaton kívül bevontuk őket fokozott ellenőrzésekbe is, továbbá az augusztus 20-i rendezvénybiztosításba. A fokozott ellenőrzés során alkalmaztuk a polgárőrség kezelésében lévő Mátrix rendszámfelismerő rendszert is.

A polgárőr egyesület vezetője minden hónap elején eljuttatta a rendőrkapitányságra a szolgálattervezetét, mindez lényegesen megkönnyíti a közös szolgálatszervezést.

Más polgárőr egyesületekkel is szoros az együttműködés, a nyári idegenforgalmi szezonban a közbiztonság fenntartásában minden egyesület jelentős szerepet vállalt.

Itt kell megemlíteni, hogy a Siófoki Polgárőr Egyesület bizony elbírna még több tagot is, a városban jelenleg elég passzívak vagy bátortalanok a segítők. Mindezt *Túrós András* egykori országos főkapitány, az Országos Polgárőr Szövetség jelenlegi elnöke is felrótta a 2015-ös balatonföldvári polgárőrrendezvényen.

Ennek több oka van. Siófokon létezik városőrség, és a város vezetése elsősorban e szervezet munkáját finanszírozza. A polgárőr tevékenység önkéntes és nonprofit.

Azt is hallottam már, hogy az ebben az időszakban tapasztalható erős-zakos garázda jellegű cselekmény és agresszív elkövetők bátortalaná teszik és eltérítik azokat, akik az önkéntes tevékenységre jelentkeznének.

A siófoki városőrség vezetőjével a kapcsolattartás példaértékű és folyamatos volt. Több esetben kaptunk jelzést tőlük gyanús gépjárművekről, személyekről. A szolgálatszervezéskor előre tervezetten, szükség esetén ad hoc jelleggel közös szolgálatot láttunk el a városőrökkel.

Nagy előrelépés volt a térfigyelő kamerák monitorjainak kapitányságra való áttelepítése a városőrség irodájából. A figyelésük, kezelésük, illetve egy-egy konkrét cselekménnyel kapcsolatos felvétel archiválása, mentése eleinte nem ment zökkenőmentesen, de a városőrség minden hívásunkra soron kívül személyes segítséget nyújtott.

A kamerák segítségével sikerült megcáfolni több bűncselekmény megtörténtét, illetve a felvételek sikeresen hozzájárultak több ténylegesen elkövetett bűncselekmény (lopás, garázdaság) felderítéséhez, bizonyításához.

Az idegenforgalmi szezonban a tervezetten elrendelt fokozott ellenőrzésekkor, de eseti jelleggel is együttműködtünk a járási hivatal, az adóhatóság, Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság, az ÁNTSZ, valamint a polgármesteri hivatal munkatársaival. A társhatóságokkal való együttműködés kiemelkedően jól működött például a zenés-táncos rendezvények, szórakozóhelyek közös ellenőrzéseinél.

Bűnmegelőzési munkánk, a diákcentrumok tevékenysége

Az elkövetett bűncselekmények további csökkentéséhez elengedhetetlen volt a preventív tevékenység.

Bűnmegelőzési feladatainkat, kötelezettségeinket az alaptörvény rögzíti.

Magyarország Alaptörvényének 46. cikk (1) bekezdése mondja ki, hogy „*A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése...*”

2015-ben a bűnmegelőzési centrum július 6. és augusztus 24. között üzemelt Siófokon. A program keretében tevékenykedő hetvenhat diák a kaposvári Eötvös Loránd Műszaki Szakközépiskolából és a dombóvári Apáczai Csere János Szakközépiskola és Kollégiumból érkezett hét turnusban.

A bűnügyi osztály erre kijelölt bűnmegelőzési előadójának vezetésével, heti turnusonként az aktuális bűnügyi-közbiztonsági helyzetnek megfelelően végezték feladataikat. Klasszikus bűnmegelőzési tevékenységet folytattak magyar és idegen nyelvű szórólapok terjesztésével, részt vettek strandlopásokra szervezett figyelésekben, valamint *Bűnmegelőzés* feliratú pólóban gyalog és kerékpárral demonstrációs jelleggel tartózkodtak a strandokon és a bűnügyiileg kiemelt területeken.

Az előbbieken túl sok esetben segítettek állampolgárok jelzése alapján eltűnt személyek, főként gyermekek felkutatásában.

Előfordult, hogy észlelték a strandolni érkezők nyitva felejtett vagy lehúzott ablakkal hátrahagyott gépjárművét (két esetben még az indítókulcsot is benne hagyták), megvárták a tulajdonost, és felhívták a figyelmét, milyen könnyen bűncselekmény áldozatává válhatott volna.

A diákok több esetben lopási szándékkal érkező, „portyázó” személyeket riasztottak el az őrizetlenül hagyott értékek (kerékpárok, telefonok, pénztárcák, indítókulcsok stb.) közeléből, valamint a rendőrök az ő jelzésük alapján fogtak el egy bűnelkövetőt is.

A diákok valódi partnerek voltak. A közvetlen irányítás, szakmai útmutatás alapján nagyon lelkesen végezték megelőző és már-már felderítő feladataikat. Igaz a tétel, hogy a gyerekek roppant gyorsan tanulnak, mert nem kellett sokat magyarázni, megértették a feladatot, és remekül teljesítettek.

E program méltán volt sikeres, sok volt az érdeklődő, így például szeptemberben tanulmányúton volt városunkban a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium egyik osztálya, amely a nyári szezonban felvetődő bűnügyi-rendészeti problémák kezelése iránt érdeklődve ellátogatott a Siófoki Rendőrkapitányságra. A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság büntmegelőzési osztályának vezetőjével, *dr. Jávorszkiné dr. Molnár Magdolna* rendőr alezredessel közösen tájékoztattuk a diákokat, majd a diákok és a kísérő tanár is az iránt érdeklődtek, hogyan kapcsolódhatnak be a projektbe.

Az eredmények, valamint a fiatalokra gyakorolt kiváló nevelő hatása miatt is érdemes gondolkodni a program bővítésén.

Összegzés

A Balaton Sound öt napja alatt csak a siófoki rendőröknek kétezer-ötszáz túlórájuk keletkezett százszázalékos tiszthelyettesi kategóriában számolva. A másik kétezer-ötszázát a hozzánk érkező, minket erősítő Somogy megyei kollégák használták fel.

Az összképhez hozzátartozik, hogy azok helyett, akik a Soundon teljesítettek szolgálatot, az otthon maradóknak túlszolgálniuk kellett, hogy az alapfeladatok teljesíthetők legyenek.

A tumboló nyár és a rekordméretű turizmus ellenére összetett és a mindenkori helyzethez igazítottan folyamatosan változtatott rendészeti intézkedéseink nyomán a 2014-es évhez képest jelentősen csökkent a bűncselekmények száma.

2012-ben a Siófoki Rendőrkapitányság nyomozáseredményessége még tizenegy-tizenkét százalékon állt, 2015. nyár közepén ez a szám elérte az ötvenhét százaléket.

Ha azt veszem alapul, amim van, és nem azzal foglalkozom, ami nincs, továbbá tudomásul véve, hogy tapasztalt – hely- és személyismerettel felvértezett –, képzett munkaerőt nem tudunk csatasorba állítani, az eredményesség további emelése szempontjából – a jelenlegi humán erőforrás-kapacitások mellett – a legnagyobb valószínűséggel a bűncselekmények számának további drasztikus csökkentése hozhat áttörést.

Persze nagyon sokat kell még tennünk, nekünk, rendőröknek és a civileknek egyaránt, hogy megváltoztassuk a Siófokot „a bűn városaként” bemutató véleményt.

Például javasoltuk

- a közvilágítás javítását meghatározott területeken, városrészeken;
- a térfelügyelőkamera-rendszer további bővítését, a meglévő kamerák minőségére cserélését;
- a problémás, kriminálisan fertőzött szórakozóhelyek nyitva tartásának szabályozását;
- a siófoki városőrség és mellette a polgárőrség további erősítését, fejlesztését;
- a nyári bűnmegelőzési diákcentrum további támogatását, esetleges bővítését.

Külön megemlítem, hogy a Petőfi sétányon lévő vigalmi negyed működésének szabályozása és az ott nyújtott szórakoztatás, vendéglátás európai szintre emelése ügyében stratégiai időszak következik.

2015 végén lejár az előző kilencéves koncesszió, azaz az önkormányzat – ha a képviselő-testület úgy dönt – újraköti a működtetési szerződéseket.

Okos, kompromisszumos gondolkodással, a vendéglátók képviselőivel való konstruktív együttműködéssel olyan feltételek teremthetők, amelyek a 2016-os nyári szezonban sokkal nagyobb biztonságot garantálnak a Siófokra látogató vendégeknek, turistáknak ugyanúgy, mint a szállásadóknak, vendéglátósoknak is. Ennek érdekében már megkezdtük a munkánkat, és örömmel számolhatok be arról, hogy a vendéglátásban tevékenykedő szereplők részéről nyitottságot és aktív partnerséget tapasztalunk. Így – közös gondolkodással, összefogással – valóban nagy eséllyel számolhatunk azzal, hogy városunk tovább tisztul a nemkívánatos kriminális jellemzőktől, jelenségektől. Sokat kell gondolkodni, egyeztetni, szervezni, időt, energiát és anyagiakat ráfordítani mind a nagybetűs RENDÉSZET, mind a civil résztvevők oldaláról, egyre nagyobb mértékben bevonva a magánbiztonsági szektort.

Meggyőződésem, hogy az egyre bővülő, erősödő összefogás városunk rendjének minőségi javulásához vezet.

ILLÉS LÁSZLÓ

Volt egyszer egy program

Az áldozatsegítés Tolna megyei mintamodellje

„Az Áldozatsegítő Szolgálat működtetésének indokai az állami büntetőhatalom monopóliumában, valamint a bűnmegelőzés jogállamiságból levezethető alapjogi céljában és az állam azon kötelezettségében kereshetők, amelyek szerint az alapvető jogok tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelezettsége. Ez azt is jelenti, hogy az állampolgárok – bizonyos szűk köről eltekintve – lemondhatnak az önmaguk által gyakorolt védelem jogáról, ugyanakkor elvárhatják, hogy a bűnmegelőzés és a büntetőigény állami érvényesítése segítségével védelemben részesüljenek a bűncselekményekkel, bűnelkövetőkkel szemben.”¹

A nyomozó hatóságok erőfeszítései ellenére évente több mint kétszáz ezer természetes személy sérelmére elkövetett bűncselekmény esetében nem sikerül az államnak a védelmi funkcióját teljesítenie. Vélelmezhető, hogy a bűncselekmények sértettjeinek száma – figyelemmel a latenciára – a statisztikákban feltüntetett adatoknál jóval magasabb. Felvetődik a kérdés: ha az állam nem képes minden esetben kielégíteni az ember egyik legalapvetőbb szükségletét, a biztonságot, mit tesz annak érdekében, hogy enyhítse vagy megszüntesse a bűncselekmények által keletkezett sérelmek következményeit?

Az áldozatsegítés strukturális és működési zavarai

A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló 115/2003. (X. 28.) OGY határozatban foglalt öt prioritás közül az egyiknek a középpontjában az áldozatok álltak.

Az 1744/2013. (X. 17.) kormányhatározattal kiadott nemzeti bűnmegelőzési stratégiában ugyancsak kiemelt helyet foglal el a bűncselekmények áldozatainak segítése, az áldozattá válás megelőzése.

„A helyreállító igazságszolgáltatás koncepciója azt jelenti, hogy elfogadjuk a bűncselekmény következtében sértetté, áldozattá vált személyek jogos

¹ Zséger Barbara – Bódis Cecília: Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-7599/2012. számú ügyben. <http://www.ajbh.hu/documents/10180/111959/201207599.pdf>

igényét arra, hogy megváltozott élethelyzetükben segítséget kapjanak. Az áldozat inntól kezdve már nemcsak egy speciális, az esetről közvetlen ismeretekkel rendelkező tanú, hanem olyan személy, akinek érzelmi, pszichikai, fizikai, végső soron anyagi rehabilitációja, társadalmi integrálása az egész közösség érdekében áll.”²

A nemzetközi követelményeknek megfelelően 2006. január 1-jén lépett hatályba a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény.

A törvényi előírások gyakorlati megvalósítására az akkori Igazságügyi Hivatalon belül megalakult – a jogi segítségnyújtó és pártfogó felügyelői szolgálattal együtt – az Áldozatsegítő Szolgálat.

„A Szolgálat bűncselekmények áldozatainak nyújt támogatást, nevezetesen tájékoztatást, szolgáltatásokat és állami kárenyhítést. Tájékoztatást bárki – az esetleges bűncselekmény megjelölése nélkül is – kérhet a Szolgáltatól, az állami kárenyhítésre azonban csak a szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatai jogosultak, az Ást-ben meghatározott feltételek esetén. A szolgáltatások körébe az azonnali pénzügyi segély, az érdekérvényesítés elősegítése és ezen belül a jogi segítségnyújtás tartozik. Ezeket bármely bűncselekmény áldozata kérheti a Szolgáltatól akkor, ha az adott bűncselekménnyel összefüggésben büntetőeljárás indult. A kérelmeket a Szolgálat bármelyik területi irodájában be lehet nyújtani, sem a kérelem benyújtása, sem az elbírálása nem kötött a bűncselekmény elkövetési helyéhez, vagy az áldozat lakóhelyéhez. Ez alól kivétel az állami kárenyhítés, amely esetén – az irányelv előírásainak megfelelően – a kérelem szintén bárhol benyújtható, azonban minden kérelmet a Fővárosi Igazságügyi Szolgálat kerelein belül működő hatóság bírál el. A Szolgáltatnak az áldozati státusz megállapításához be kell szereznie az igazolást, a büntetőügyben eljáró hatóság arról szóló nyilatkozatát, hogy az adott cselekmény miatt büntetőeljárás van folyamatban. A Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal tájékoztatása szerint az igazolások nagy részét (98%) a rendőrség állítja ki, tehát többségében nyomatati szakaszban kérnek az áldozatok a Szolgáltatól segítséget.”³

„Az Igazságügyi Hivatal és így a Szolgálat 2006 óta azonban több átalakításon ment keresztül. A fővárosi és megyei kormányhivatalokról szóló 288/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet szerint az igazságügyi szolgálatok a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtási, és áldozatsegítési feladatok ellátására,

² 1744/2013. (X. 17.) kormányhatározat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023).

³ Zséger Barbara – Bódis Cecília: i. m.

a fővárosi és megyei kormányhivatal szervezeti egységeként létrejött ágazati szakigazgatási szervek. Ennek megfelelően a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtási, áldozatsegítési és kárpótlási feladatokat ellátó szervekről szóló 322/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet értelmében 2011. január 1-jétől az áldozatsegítési feladatokat a fővárosi és megyei kormányhivatalok szakigazgatási szerveiként működő fővárosi, megyei igazságügyi szolgálatok és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat (a továbbiakban: KIMISZ) vette át. A területi áldozatsegítő szolgálatok tehát betagozódtak a kormányhivatalokba és azok szakigazgatási szerveiként, a közigazgatás részeként – a módszertani vezetésért felelős KIMISZ-től szervezetileg függetlenül – segítették az áldozatokat. 2012 augusztusától a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatalról szóló 177/2012. (VII. 26.) Korm. rendelet szerint a módszertani vezetésért felelős KIMISZ átalakult, és ezt követően a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatalnak (a továbbiakban: KIH) az áldozatsegítésért felelős szervezeti egysége végzi a szakmai irányítást, gondoskodik az egységes jogalkalmazásról, a képzések szervezéséről és a szakmai ellenőrzések elvégzéséről. Az újabb átalakulás azonban nem változtatott a területi szolgálatok helyzetén, azok továbbra is a kormányhivatalok igazságügyi szolgálatainak részeként működnek, szervezetileg nem kerültek közelebb a szakmai vezetéshez. A KIH szerint a szakmai irányítást jelentősen megnehezítette a korábbi egységes szervezeti rendszer leírt széttagolása. A szakmai irányításnak nincs beszélősi lehetősége sem a területi szolgálatok elhelyezésébe, sem a személyi kérdésekbe, a munkatársak kiválasztásába. Ennek eredményeképpen előfordult, hogy – a módszertani vezetés jelzései ellenére – megfelelő iskolai végzettség nélküli személyt neveztek ki áldozatsegítőnek. A vizsgálatom során megkeresett civil szervezetek és az Országos Kriminológiai Intézet (a továbbiakban: OKRI) arról tájékoztattott, hogy: a szervezeti átalakítás »megtöri a korábbi jó információ áramlást, a módszertan egységességét, illetve a közös, jól felépített képzési rendszert is megszüntette«. Az áldozatsegítés nem illeszkedik a kormányhivatalok szervezetébe, az ott elfogadott, a személyes segítségnyújtás módjához képest túl bürokratikus ügyintézési menetbe.”⁴

A szervezeti struktúra 2015 áprilisában ismét megváltozott. A kormányhivatalok átalakulása nyomán létrejövő gyám- és igazságügyi főosztályokhoz került az áldozatsegítés feladatrendszere úgy, hogy megszűnt a szervezeti önállósága. A változás előtt még áldozatsegítő osztályok működtek, áprilistól az igazságügyi osztály munkatársai intézik a hozzájuk forduló áldozatok

⁴ Uo.

ügyeit. Utóbbi változtatás tovább gyengítette az áldozatsegítés területi szintű pozícióit.

Az áldozatsegítési rendszer hatékonyságát a szervezeti átalakítás előtt rontotta és napjainkban is nehezíti az a körülmény, hogy a *megyeszékhelytől távolabb élő áldozatok sokszor nem képesek az áldozatsegítő szolgálattal személyesen felvenni a kapcsolatot. A gyakorlatban mindennapos problémát okoz, hogy anyagi körülményeik, egészségi állapotuk, koruk, vagy családi helyzetük miatt az érintettek nem tudnak elutazni a területi szolgálatokhoz. Az áldozatsegítő szolgáltatásokhoz történő hozzáférést tovább nehezíti a kötött ügyfélfogadási idő, illetve hétvégén, munkaszüneti napokon annak hiánya.*

Az Igazságügyi Szolgálat több megoldási móddal kísérletezett annak érdekében, hogy az ügyfeleket elérje. Az egyik a kihelyezett ügyfélfogadások meghirdetése (az áldozatsegítő a megye járási székhelyein rendszeres, előre meghirdetett időpontokban az áldozatok rendelkezésére állt). Rövid idő alatt bebizonyosodott, hogy ez a kísérlet alkalmatlan a kitűzött célok elérésére, mert a korábban sértettként kihallgatott áldozatok általában nem vállalták az újabb utazást, a hivatali ügyintézésel járó feszültséget.

Az áldozatok általában csak akkor jelentek meg a fogadóórán, ha már korábban volt valamilyen kapcsolatfelvétel a hivatal munkatársával.

A hatékonyság növelését szolgálta a rendőrség intenzívebb igénybevétele a tájékoztatásban és részben az ügyintézésben (a szemlebizottságok tájékoztatókkal és kérelemnyomtatvánnyal felszerelve érkeztek a helyszínre, és azt szükség esetén továbbították az áldozatsegítő szolgálatnak).

A rendőrök közreműködése az adminisztratív feladatok elvégzése szempontjából nagy segítségnek bizonyult, de nem tudta megoldani a *személyes jelenlét és a folyamatos támogató segítségnyújtás hiányát.*

A kormányablakokban, okmányirodákban és a rendőrség ügyfélváróiban is rendelkezésre állnak a szükséges tájékoztató kiadványok, amelyekhez bárki hozzájuthat. Az áldozatsegítéssel kapcsolatos ismeretek közlése ellenére a szolgáltatásokhoz történő hozzáférés nehézsége miatt az ügyfelek az esetek nagy részében nem kezdeményezték az áldozatsegítési hivatalos eljárás megindítását.⁵

Az áldozatsegítő szolgálat 2006-os megalakulásakor Tolna megyében a közigazgatási hivatal szervezetében egy ember látta el az áldozatsegítési feladatokat. A jogász végzettségű szakember nem volt birtokában azoknak a speciális ismereteknek, alkalmazható gyakorlati tudásnak, amellyel sikeresen oldhatta volna meg az áldozatok traumájának feldolgozását. Az áldozatok

⁵ Uo.

problémáinak eredményes kezeléséhez szükséges kompetenciák hiányát növelte az áldozatsegítés szervezeti rendszerének erősen centralizált struktúrája. Mint ahogy az ország valamennyi megyéjében, Tolnában is a megyeszékhelyen lévő „hivatal” távol került az áldozatoktól, bürokratikus működése a rászorulókat – kevés kivételtől eltekintve – „elrettentette” az ügyintézésről. A törvény hatálybalépésekor már sejteni lehetett, hogy az *áldozatsegítéshez elengedhetetlenül szükséges személyes jelenlét* hiánya gyengíteni fogja a rendszer hatékonyságát.

Az induláskor prognosztizálni lehetett, hogy az „elégtelen” áldozatsegítés miatt (megyénkben több ezer sértett mindössze három-hét százaléka részesült az áldozatsegítésről szóló törvény szerinti valamilyen támogatásban) az áldozatsegítő szolgálat és a rendőrség „egymásra fog mutogatni”. Sajnos ez bekövetkezett. Az áldozatsegítés alacsony esetszámait a kormányhivatal a rendőrségen kérte számon. Folyamatosan érkeztek a levelek a rendőrséghez, ezekben az illetékes kormánytisztviselők az eredménytelenség legfőbb okát abban látták, hogy a rendőrség nem vagy elégtelenül tájékoztatta a sértett tanút (a legtöbb áldozat ebbe a kategóriába tartozik) az áldozatsegítés lehetőségéről, így az érintettek legtöbbször nem kérték az áldozatsegítést.

A rendőrség mindezt cáfolta. Az egyes ügyekben eljáró nyomozók, vizsgálók szerint a kihallgatottak zöme a megfelelő tájékoztatás után sem kért áldozatsegítést, mert amikor megtudták, hogy milyen feltételeknek kell megfelelni, és mennyi hivatalos dokumentumot kell kitölteni, közölték: nem kéri az igazolást, mert nekik ez a rengeteg utánjárás nem hiányzik.

Nem a törvényben foglalt általános célkitűzéssel volt baj, hiszen a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény bevezető mondata elgázit: *„Annak érdekében, hogy a bűncselekményt elszenvedett és emiatt életminőségükben veszélybe került személyek társadalmi, erkölcsi és anyagi sérelmei enyhüljenek – a társadalmi szolidaritás és méltányosság elvei alapján – az Országgyűlés a következő törvényt alkotja.”*⁶ Ahhoz, hogy a törvényi előírások maradéktalanul teljesüljenek, *minden ügyben személyre szabottan, kellő empátiával kellene* eljárni oly módon, hogy az ügyintézés kezdetétől a támogatás megérkezéséig érezze az ügyfél, hogy az állami apparátus egy része érte dolgozik.

A Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság bűnmegelőzési szolgálata elemezte az áldozatsegítés gyakorlatát, eredményeit, kutatta az eredménytelenséget

⁶ A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500135.TV

okait, és arra a következtetésre jutott, hogy az áldozatsegítést az államigazgatás és a rendvédelem a jelenlegi működési rendben és szervezeti struktúrában nem tudja eredményesebbé tenni, ezért kereste egy új típusú áldozatsegítési rendszer létrehozásának lehetőségét, amelyet egy pályázat megvalósításában látott kiteljesedni.

Tekintettel a témaválasztásra, a Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság a Tolna Megyei Kormányhivatallal közösen konzorciumi partnerségben pályázott⁷ az áldozatsegítés új típusú modelljének megvalósítására; a kormányhivatal volt a fő pályázó és a rendőrség a konzorciumi partner.

Elgondolás és alapvető célkitűzések

Tolna megyében évente négyezernél több a természetes személy sértett. Az áldozatsegítés statisztikai adatai azt mutatták, hogy évente három és hét százalék közötti azoknak a száma, akik valamilyen támogatást, segítséget kaptak megváltozott élethelyzetük rendezésére. Az áldozatsegítés rendőrségi tevékenységének témavizsgálatai arra világítottak rá, hogy munkatársaink a jogszabályokban előírtak szerint teljesítik az áldozatsegítés lehetőségével kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségüket, ennek ellenére legtöbbször nem kéri az igazolást az áldozatsegítési szolgáltatások igénybevételéhez. Akik kérték, azok közül is csak kevesen keresték meg a területileg illetékes áldozatsegítő szolgálatot. Tolna megye az ország legkisebb megyéi közé tartozik, de így is jelentős teher, hogy a sértettek a távolabbi járásokból Szekszárdra utazzanak.

A kistélepüléseken nincs rendszeres tömegközlekedés, sokaknak nincs gépkocsijuk, így meg sem kísérelték a hivatal felkeresését. Mindezekre figyelemmel a megoldást abban láttuk, hogy az áldozatsegítést helyi szintre, a rendőrkapitányságokra telepítsük.

Feltételeztük, hogy az áldozatokkal történő közvetlen kapcsolatfelvétel nyomán jelentősen javul az áldozatsegítés aránya. Mindezekon túl lehetőségünk lesz a jelenlegi tevékenységünk széles körű kiterjesztésére, az áldozattá válás megelőzését szolgáló tájékoztatás fokozására, illetve a munkaerő-állomány növelésével tágabb, potenciális és létező sértetti kör elérésére is.

Olyan bűnmegelőzési és áldozatvédelmi feladatokat is ellátó, interdiszciplináris ismereteket felhasználni képes munkatársak foglalkoztatását tervez-

⁷ A TAMOP-5.6.1.C-11/2-2011-0009 jelű, *Ne váljon áldozattá (Áldozattá válás megelőzése, áldozatsegítés komplex megközelítésű minta modellje Tolna megyében)* című pályázatot finanszírozásra érdekesnek találták.

tük, akik képesek megfelelni e kettős kívánalomnak. Megyénkben jelentős a roma származású sértettek aránya, ezért fontosnak tartottuk cigány származású áldozatsegítők foglalkoztatását.

A munkatársak kiválasztása

A jogszabályi előírások szűkítették a lehetőségeinket a leendő munkatársak kiválasztásakor, ugyanis jogász, pszichológus, illetve szociális munkás végzettségük körében kellett keresnünk megfelelő szakembereket.

Az áldozatsegítés jelenlegi rendszerében tevékenykedő munkatársak nagyobb része jogász végzettségű, ezért szükségünk volt olyan áldozatsegítőkre, akik otthonosan mozognak a „terepen”, ismerik a településeken élők gondolkodását, napi problémáit, értenek a nyelvükön. A projekt munkatársainak kiválasztásánál ezért kiemelten figyeltünk a jelöltek problémaérzékenységére, együttműködési készségére.

A pályázati rendszer sajátosságai miatt csak nagyon rövid idő volt a kiválasztásra. A Tolna Megyei Kormányhivatal és a Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság munkatársaiból alakított bizottság hallgatta meg a jelölteket, vizsgálva alkalmasságukat.

Az interjúkon csak felületes ismereteket tudtunk szerezni a jelöltekről, ezért az egyes személyek kiválasztásánál gyakran a pillanatnyi benyomások alapján döntöttünk. Elgondolkodtató, hogy a megyében nagyon nehezen sikerült felkutatnunk öt roma származású egyént, aki megfelel az iskolai végzettséggel kapcsolatos előírásoknak.

Áldozatsegítés helyben, gyorsan, szakszerűen

A kiválasztás után 2012. december 1-jén kezdődhetett a munka. Megalakult a projekt munkaszervezete, az áldozatsegítők elfoglalták helyüket a rendőrkapitányságokon. A kezdet nem volt könnyű. Az új típusú munkavégzést hozzá kellett illeszteni az évtizedek alatt kialakult rendőrségi működési rendhez. A tíz új munkatárs – köztük öt roma származású, képzettségüket tekintve szociális munkás, pedagógus, jogász – hozta magával a jó értelemben vett „civil gondolkodást”. A rendőrkapitányságok vezetői és a kapitányságok dolgozói nyitottak voltak a *kormányhivatal állományába tartozó*, de a rendőrség épületében tevékenykedő új kollégák befogadására. Rövid idő alatt megteremtették

a munkavégzés tárgyi feltételeit, gondoskodtak irodáról, telefont és számítógépes kapcsolatot létesítettek. A napi koordinációt szolgáló „eligazításokon” a vezetők bemutatták az áldozatsegítőket a kapitányság dolgozóinak.

Az áldozatsegítők néhány hét alatt integrálódtak a helyi rendőri szerv állományába, rövid idő alatt személyes kapcsolatrendszer alakítottak ki. A rendőri vezetők gondoskodtak róla, hogy az áldozatsegítéshez szükséges információk naponta eljussanak hozzájuk. A program kezdetétől számítva néhány hónap alatt jelentősen megemelkedtek az áldozatsegítés esetszámai. Természetessé vált, hogy a sértett tanú a kihallgatása után megjelent az áldozatsegítő munkatársunknál, és beszámolt neki az őt ért sérelemről, a negatívan megváltozott élethelyzetéről, a problémájának lehetséges orvoslásáról, a támogatás lehetőségeiről.

Az áldozatsegítők napi munkájuk során

- kapcsolatot tartottak a rendőrség munkatársaival (körzeti megbízottak, vizsgálók, érintett vezetők). Felhívták a figyelmüket az áldozatok tájékoztatásának fontosságára és az igazolások kiállításának szükségességére;
- személyes találkozón (segítő beszélgetésen) tájékoztatták az áldozatokat az elérhető áldozatsegítési szolgáltatásokról;
- beszerezték a döntéshozatalhoz szükséges iratokat, segítettek az ügyfeleknek kitölteni a nyomtatványokat;
- adekvát szolgáltatást nyújtottak, szükség esetén önkéntes segítőt ajánlottak;
- az áldozatot kérésének megfelelően segítették, az egyéb szolgáltatásokhoz (pszichológiai-életvezetési tanácsadás, rehabilitációs tanácsadás, bűnismétlést megakadályozó ismeretek átadása, krízishelyezés, iratpótlás, szociális, egészségügyi, nyugdíjellátások) való hozzájutásban;
- kapcsolatot tartottak a kistérségben működő önkéntes áldozatsegítő munkatársakkal, a polgárőrség tagjaival, a helyi szervezetekkel (így például a szociális intézmények, a nagyobb települések családsegítő és gyermekjóléti szolgálatai, megyei anyaothonok, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Magyar Vöröskereszt, egészségügyi intézmények);
- részt vettek a kistérségbeli bűnmegelőzési programokon;
- terjesztették az áldozatsegítéssel és bűnmegelőzéssel kapcsolatos ismeretközlő anyagokat;
- előadásokat tartottak az áldozatsegítési szolgáltatásokról.

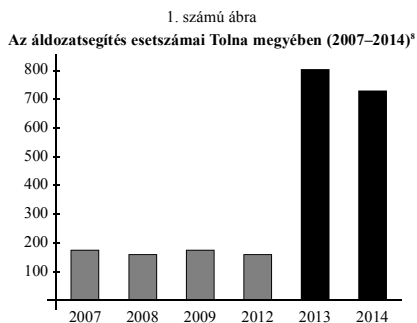
A sértett tanúként kihallgatott áldozat nem hagyta el úgy a rendőrség épületét, hogy ne találkozott volna áldozatsegítővel. Azonnal felvehetette a kapcsot

latot azzal, aki *problémája kezelésében megértő, a támogatások elérésében hatékony segítő.*

A kötelezően előírt adminisztrációt és kapcsolatfelvételt gyorsra és eredményessé tettük azzal, hogy az igazságügyi szolgálat online kapcsolatban állt az áldozatsegítőkkel, így az egyes ügytípusokban korábban hosszsan elnyúló ügyintézési idők esetenként egy-két órára rövidültek.

Programunk legfőbb értékét az a körülmény adta, hogy az áldozatsegítők a rendőrkapitányságokon dolgoznak, ott, ahol a bűncselekmények sértettjei az őket ért sérelem után rövid időn belül megjelennek.

Az 1. számú ábra jól mutatja, hogy a program idején az áldozatsegítési ügyek száma – a korábbi évekhez viszonyítva – jelentősen emelkedett.

Kétszer ad, ki gyorsan ad

Köztudott, hogy roma származásúak nagy számban érintettek sértettként a büntetőeljárásokban, valamint az is, hogy könnyebben elmondják a gondjait, ha az ügyükben eljáró szintén roma.

Az identitásukat vállaló roma munkatársak új irányokat nyitottak a kapitányságok kapcsolatrendszerében, számos új lehetőséget teremtettek a roma sértettek problémáinak kezelésében, bevonásuk az áldozatsegítésbe elősegítette a diszkrimináció enyhítését, jelentősen csökkentette az előítéletességet.

A témával foglalkozó szakemberek közül többen vitatták és vitatják az áldozatsegítők kapitánysági elhelyezését, de a két év alatt elért eredmények és

⁸ A 2014-es adatok csak az első háromnegyed év számait mutatják.

a sértettek visszajelzései a rendőrségi épületbe történő elhelyezés szükségességét erősítik.

Legfontosabb a sértett

Az áldozatsegítési törvény szerinti egyes szolgáltatások elérésének útja a jogszabályi előírások maradéktalan betartása mellett meglehetősen hosszadalmas és bürokratikus. Bizonyos szempontból érthető, hogy a jogalkotó számos garanciális elemet telepített a törvénybe, ugyanakkor egyes esetekben teljesíthetetlen a krízishelyzetbe kerülő áldozatok problémájának rendezése. Tolna megyében gyakran történtek olyan bűncselekmények, amelyek következtében a sértetteknek pénzügyi támogatásra volt szükségük a megváltozott élethelyzetük rendezésére. Az ilyen helyzetek orvoslását szolgálja (szolgálná) az azonnali pénzügyi segély mint törvény szerint járó szolgáltatás.

A jogszabály öt napot szab a pénzügyi támogatás folyósítására, teljesítésére azonban az esetek nagy részében lehetetlen volt, mert a megyeszékhelytől távoli településen élők csak postai úton kaphatták meg az élelmezésükhöz, lakhatásukhoz létfontosságú összeget. A kormányhivatal áldozatsegítő szolgálata a problémát viszonylag rövid idő alatt megoldotta azzal, hogy bizonyos összeget kihelyezett a járási hivatalok pénztáraiba, hogy abból helyben kifizethető legyen az azonnali pénzügyi segély, így lehetővé vált, hogy a krízishelyzet kialakulása után akár két órával az áldozatok támogatáshoz jussanak.

Programunkban a bűncselekmény okozta trauma feldolgozásában, a hátrányosan megváltozott élethelyzet normalizálásában kiemelt szerepet kapott a *segítő beszélgetés*. Az áldozatsegítők megértése, türelme, embersége jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az áldozatok megnyiljanak, őszintén beszéljenek féleleimről, gondjaikról. Ez a találkozás fontos volt azért is, mert ez után pontosan lehetett tudni, hogy a szakember milyen szolgáltatást tud ajánlani a sértettnek. A segítő beszélgetések tapasztalatai is azt erősítik, hogy az áldozatsegítés csak akkor lehet igazán eredményes, ha *személyessé* válik. A sértettek nagyobb része személyes támogatás hiányában rendszerint nem érez erőt ügyének további intézéséhez. Az áldozatsegítés mint „szolgáltatás” beépült a helyi rendőri szervek feladatellátásába. Természetessé vált, hogy a nyomozók, vizsgálók a kihallgatás után az áldozatvédelmi irodába irányítják a sértettet.

Így látták az áldozatsegítők

„A rendőrkapitányságon végzett munka, véleményem szerint, azért tudott hatékonyan működni, mert a bűncselekmények, szabálysértések közvetlen áldozatait első kézből tudtuk a jogaikról és lehetőségeikről tájékoztatni, valamint krízishelyzet esetén azonnal a rendelkezésükre állni, ami egy lelki, érzelmi megrázkódtatás során nagyon fontos. A városok rendőrkapitányságain dolgozó kollégákkal egy olyan csapatot tudtunk létrehozni, ahol – a távolságok ellenére – egy gördülékenyen működő egységet alkottunk” (Hufnágel-Csányi Szilvia, Bonyhádi Rendőrkapitányság).

„Ez a munka csak akkor hatékony, ha valóban a feljelentés megtétele után a sértett azonnal tájékozódhat a lehetőségeiről és ennek megvalósításához segítséget kap. A krízishelyzetek feldolgozásában lelkileg is a segítségükre tudunk lenni, mert a tapasztalatok azt mutatják, hogy az is sokat jelent, ha kibeszélik problémájukat és valaki meghallgatja őket” (Hosszú Ernő Istvánné, Dombóvári Rendőrkapitányság).

„Sok tapasztalatot szereztem. Számomra mindig az ügyfél érdekei voltak a legfontosabbak akár roma, akár nem roma sértettéről volt szó. Ebben a programban kidolgozott munkaszemlélet és esélyegyenlőségi lehetőség a roma integráció szempontjából mérőföldkőnek számít és példaként szolgálhat a többi szakigazgatási szerv, közigazgatási intézmény számára is” (Szancsik Mária, Bonyhádi Rendőrkapitányság).

„Szakmai tevékenységünket többen többféleképpen megköszönték és elismerték, de egy áldozat mondata volt számomra a legnagyobb dicséret, egyúttal ez ébresztett rá munkám igazi lényegére is, amely egy rendőri közegben többről szól, mint amit első hallásra a mondatból kihallunk. A mondat így szól: »köszönöm a segítségüket, és azt, hogy itt nem kihallgattak, hanem meghallgattak«” (Lakatos Lajos, Szekszárdi Rendőrkapitányság).

Több mint áldozatsegítés

Nem lehet sikeres az áldozatsegítési tevékenység, ha nem figyel az ismételt áldozattá válás elkerülésének fontosságára, a sértettek, áldozatok önvédelmi képességének erősítésére. A projekt megvalósítása folyamán kiemelten kezeltük a bűnmegelőzési feladatok sokrétű ellátását.

Figyelemmel a bűnügyi statisztikai mutatókra, illetve veszélyeztetett csoportokra, kiemelt célcsoportként kezeltük az ifjúsági korosztályt (14–29 éve-

sek), különös tekintettel a gyermekvédelmi intézményekben nevelkedőkre, az időseket (hatvanévesnél idősebbek), a halmozottan hátrányos helyzetűeket (aluliskolázottak, romák), a nőket (családon belüli erőszak áldozatai) és a romákat (uzsora, prostitúció tekintetében különösen veszélyeztetettek), hiszen a bűnügyi statisztikák szerint, speciális adottságaik miatt, ők különösen veszélyeztetettek. A szociológiai, kriminológiai, társadalompolitikai kutatások, felmérések alapján az utóbbi öt-tíz évre vonatkozóan alátámasztható a különösen veszélyeztetett helyzetük. Ennek okai különböző tényezőkre vezethetők vissza:

- A gyermekvédelmi intézményrendszer, illetve az ezt szabályozó jogszabályok hiányosságai, a jelzőrendszer nem mindig megfelelő működése, illetve számos esetben akár a jelzőrendszer tagjainak nem megfelelő részvétele. A családban nevelkedő gyermekek esetében a család sokszor sajnos diszfunkcionálisan működik, gyakoriak azok az élethelyzetek, amelyek odavezetnek, hogy egyre több gyermek-, fiatalkorú válik bűncselekmény elkövetőjévé, sértettjévé, áldozatává.
- Az idősebb korosztály szintén a sajátos helyzetéből adódóan válik gyakrabban veszélyeztetetté. Ennek okai egyebek között az elmagányosodás, az egészséges bizalmatlanság hiánya, a fokozottan kiszolgáltatott élethelyzet, utóbbi a megváltozott, megromlott egészségi állapotukkal is magyarázható.
- A halmozottan hátrányos helyzetűek veszélyeztetettsége a megélhetés nehézségeiből, az emberi kapcsolataik átlagostól eltérő voltából adódik. Így ők nagyon gyakran válnak bűncselekmények sértettjeivé.
- A nők esetében sokszor a férjnek (élettársnak) vagy egyáltalán az élethelyzetnek való kiszolgáltatottság a fokozott veszélyeztetettség oka. Minden évben számos nő válik családon belüli erőszakos bűncselekmény sértettjévé, áldozatává.
- A roma populáció sajátos helyzetéből adódóan (a többségi társadalomtól való elszigeteltség, aluliskolázottság, nagyarányú munkanélküliség, családi kapcsolatok diszfunkcionális működése, alapvető szükségletek hiányos kiértékelése stb.) szintén a fokozottan veszélyeztetett kategóriába tartozik.

A potenciális áldozatokat úgy tudtuk bevonni a programjainkba, hogy „házhoz mentünk” kihelyezett programjainkkal (iskolai és nyugdíjasklubbeli előadások, szülői értekezletek, nyilvános rendezvények, roadshow, személyes találkozás), valamint ismeretterjesztést végeztünk a projekt internetes felületén és a tömegkommunikáció egyéb eszközeivel, csatornáin.

A bűnmegelőzési-áldozatsegítő munkatárs városi rendőr-kapitányságonként legalább negyedévente szakmai kerekasztal-megbeszélést szervezett a kistérségben működő, a bűnmegelőzéssel és az áldozatokkal kapcsolatba kerülő szervezetek munkatársainak. E rendezvényekről a munkatárs emlékeztetőt készített, és minden érintett szervezetnek elküldte.

A találkozásokon lehetőség volt nehezen megoldható, nagyobb próbatételt jelentő, vagy több szervezet hatékony együttműködését igénylő esetek megbeszélésére is. Ezáltal az esetkezelés fejlődött, a sértettek egyre személyre szabottabb segítséget kaphattak.

Az áldozatsegítő feladati ellátása körében

1. állampolgári igény alapján áldozatvédelmi, kisebbségi és vagyonvédelmi tanácsadást teljesített;
2. az áldozatvédelem terén figyelemmel kísérte az áldozatok jogainak érvényesülését a büntetőeljárás során, segítette az eljáró kollégák ez irányú munkáját, igyekezett megelőzni a másodlagos áldozattá válást;
3. munkájában kiemelt figyelmet szentelt
 - a gyermekkorú, időskorú, kisebbséghez tartozó, hátrányos helyzetű vagy szellemi fogyatékos áldozatok ügyeinek,
 - a házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni, valamint az élet, testi épség és az egészség elleni, továbbá a szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények sértettjei ügyeinek,
 - az egyszerre több bűncselekményt elszenvedő sértettek ügyeinek,
 - a rövid időn belül többször bűncselekményt elszenvedő sértettek ügyeinek;
4. tudatosan kereste a latens bűncselekmények sértettjeit, és arra törekedett, hogy ezek a hatóság tudomására jussanak;
5. kapcsolatot tartott az illetékességi területén áldozatvédelemmel foglalkozó állami, egyházi, önkormányzati és civilszervezetekkel. A hozzá forduló áldozatok problémáinak megoldásába szükség szerint bevonta ezen szervezetek képviselőit;
6. együttműködött a városi rendőrkapitányságokon bűnmegelőzési feladatok ellátó kollégákkal, segítette munkájukat;
7. munkájában hasznosította a vagyonvédelem, az áldozatvédelem, valamint a kisebbségekkel kapcsolatos bűnmegelőzés témaköréhez kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmat, ajánlásokat, tanulmányokat;
8. folyamatosan kapcsolatot tartott a médiával a bűnmegelőzési célok elérése érdekében, lehetőség szerint felhasználta annak eszközeit a kisebbséget

- érintő, vagyonvédelmi, áldozatvédelmi és egyéb bűnmegelőzéssel kapcsolatos propagandamunka erősítésére;
9. aktívan részt vett a rendőrség által szervezett vagy támogatott rendezvényeken, táborokban;
 10. figyelemmel kísérte a bűnügyi helyzet alakulását, a jellemző elkövetői és sértetti magatartásokat. Kapcsolatot tartott a nyomozati, a vizsgálati, a bűnmegelőzési, továbbá az értékelő-elemző tevékenységet végző rendőri egységekkel;
 11. figyelemmel kísérte a kisebbségekkel kapcsolatos eseményeket, azokról vezetői részére összefoglalót, elemzést készített, a potenciális konfliktusokról, azok rendészeti kezeléséről tájékozódott, és törekedett leghatékonyabb megoldásokra;
 12. elősegítette a középiskolás roma fiatalok rendőrré válását, a pályázatokat népszerűsítette. A jelentkező fiatalok tevékenységét, előmenetelét figyelemmel kísérte;
 13. kapcsolatot tartott a kisebbségi önkormányzatokkal, civilszervezetek képviselőivel, és aktívan együttműködött a kisebbségi bűnmegelőzési közös programokban. Részt vett a közös rendezvényeken, segítséget nyújtott a pályázatok elkészítésében, kivitelezésében;
 14. a kisebbségekkel kapcsolatos eseteknél, legyen szó akár a sértettéről, akár az elkövetőről – megelőzési céllal –, tájékozódott a körülményekről, az érvényben lévő megállapodások alapján konzultált a kisebbségi szervezetek vezetőivel, törekedett a pártatlan, korrekt tájékoztatásra;
 15. önképzés formájában a vagyonvédelem területén jelentkező új technikai megoldásokról, módszerekről tájékozódott;
 16. kapcsolatot tartott a vagyonvédelemben érintett szolgáltató cégekkel. Számukra a bűnügyi helyzet értékeléséből következő kezdeményezésekre tett javaslatot;
 17. részt vett a különböző – a pályázat megvalósítását elősegítő – rendőrségi feladatok végrehajtásában.

Eredmények, elismerések

A program megítélése rendkívül kedvező, eredményeiről elismerő szavakat kaptunk a Belügyminisztériumtól, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácstól, az Országos Roma Önkormányzattól.

Folyamatosan érkeztek köszönőlevelek, visszajelzések az állampolgároktól is. Mivel a kollégák az áldozatsegítésen túl bűnmegelőzési feladatokat is

elláttak, így rendszeresen meghívást kaptak rendezvényekre, előadásokra, értekezletekre. A szervezők kizárólag elismeréssel szóltak munkájukról.

Hangsúlyozni kell, hogy az intenzív bűnmegelőzési, áldozatsegítési munka eredményeként is, Tolna megyében 2013-ban és 2014-ben is *jelentősen csökkent az elkövetett bűncselekmények száma*, ezt az ENYÜBS-adatok is jól mutatják. Ezzel együtt érezhetően javult a lakosság biztonságérzete.

Szólni kell a projekt *etnikai vonatkozásairól* is. 2006-tól Tolna megye sem volt mentes az etnikai jellegű konfliktusoktól. Mivel a roma kollégák és a roma bűnmegelőzési koordinátor minden eseményt figyelemmel kísért, megelőzési céllal minden esetben felvették a kapcsolatot az érintettekkel, így a program kezdete óta nem történt etnikai jellegű erőszakos cselekmény a megyében.

Ajánlás az áldozatsegítés szervezeti és működési modelljére

Az áldozatsegítés Tolna megyei mintamodellje két év alatt bizonyított. A jelenlegi áldozatsegítő rendszert megszabadította a felesleges bürokratikus elemektől. A centralizáltan szervezett hatósági tevékenységet decentralizálta, megkímélte az áldozatokat az ügyintézés terheitől, átválalta az adminisztrációt, egyszerűsítette a hatósági ügyintézkést. A Tolna Megyei Kormányhivatal áldozatsegítő szolgálata gyorsan, rugalmasan és nem utolsósorban eredményesen teljesítette feladatait, ezt az országosan is egyedülálló eredmények bizonyítják. Az áldozatsegítők rendőrkapitánysági elhelyezése és helyben történő munkavégzése nyomán az áldozatsegítés „beépült” az első fokú rendőri szervek napi tevékenységébe, jelentős támogatást nyújtott a bűnügyi nyomozási tevékenységhez.

Az áldozatsegítést az Európai Unióban kiemeltként kezelik, 2015. november 16-ig a *2012/29/EU* direktíva előírásait a tagállamoknak kötelező volt végrehajtaniuk.

Az irányelv implementációja után az áldozatsegítési szolgáltatások szervezete jelentősen megváltozik, előtérbe kerülnek a közvetlen támogatási formák, így az általunk működtetett rendszer mintául szolgálhat az áldozatsegítés szervezeti struktúrájának kialakításához.

FÁZSI LÁSZLÓ

Bűnjelkezelésünk anomáliái a bíróság szemszögéből

A büntetőeljárás lényege a bűncselekmények felderítése és elkövetőjük felelősségre vonása. Ennek legmegnyugtatóbb végeredménye alapvetően azáltal érhető el, ha az elkövető bűnösségének kimondása objektív adatokon alapul, ez pedig – ilyenek létezése esetén – a tárgyi bizonyítási eszközök megszerzésével történik. Ezért a bűncselekmény következtében létrejövő vagy az elkövetője személyéhez vezető nyomokat hordozó tárgyak felkutatása és megőrzése a nyomozás legalapvetőbb feladatai közé tartozik, különösen a XXI. század kriminalisztikai lehetőségeinek tükrében. Ebből következően a *bűnjelkezelés* nem marginális, hanem *kardinális kérdés* a büntetőeljárásnak. Bűnjelkezelésünk jelenlegi rendszerének anomáliái azonban nem ezt tükrözik, amire tekintettel e nem túl izgalmasnak tűnő kérdés is figyelmet érdemelhet, hiszen csak az első lépése a bűnjel lefoglalása.

Alapvetés

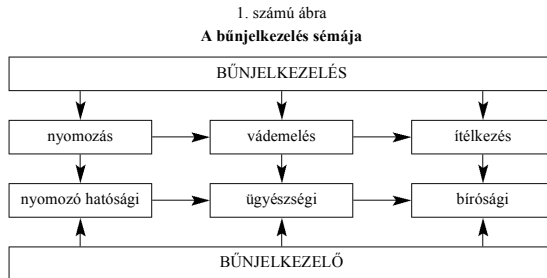
A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 151–153. §-ában szabályozott lefoglalás az egyik leggyakrabban alkalmazott kényszerintézkedés. Ennek oka *a)* az alkalmazhatóság bűncselekményi specifikációjának hiánya; *b)* az elrendelhetőség többféle célja. Lefoglalás elrendelésére ugyanis *a)* a bizonyítás; vagy *b)* az elkobzás vagy vagyonelkobzás biztosítása céljából kerülhet sor. Az előbbi az eljárás eredményességét, míg az utóbbi az eljárás eredményeként elrendelt speciális büntetőjogi szankció végrehajthatóságát hivatott szavatolni. Ebből következően a *lefoglalás* tradicionálisan a *büntetőeljárás egyik legjelentősebb kényszerintézkedése*, és nyilván a jövőben is az marad.

A lefoglalás alkalmazásának azonban nemcsak önmagában véve, vagyis a büntetőeljárás eredményessége, hanem az eljárást lefolytató hatóságok/bíróságok részéről a kényszerintézkedés végrehajtásához biztosítandó logisztikai háttér megteremtése szempontjából is jelentősége van. A lefoglalt dolgokat ugyanis kezelni kell, aminek a megoldása a konkrét ügyben részt vevők számára garanciális, a hatósági/bírósági szervezet szempontjából viszont logisz-

tikai és költségvetési kérdés, amelynek jelentőségét felértékeli az a körülmény, hogy a bűnjelkezelés során a hatályos szabályozás mellett a bűnjelek *a) szállítása; b) nyilvántartása; c) tárolása; és d) értékesítése* egyaránt a folyamat neuralgikus pontjának tekinthető.

A bűnjelkezelés rendszere

A bűnjelkezelés hatályos rendszerét – a Be. 604. § (2) bekezdésének *j*) pontján alapulóan – a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól szóló 11/2003. (V. 8.) IM–BM–PM együttes rendelet (Bjr.) szabályozza. A bűnjelkezelés lényege a lefoglalt dolgok biztonságos megőrzése, ami fő szabályként a bűnjelkezelő feladatköre. A bűnjelkezelést a Bjr. 5. §-a szerint jelenleg a nyomozóhatóság, valamint az ügyészség és a bíróság végzi, illetve végezheti. A hatályos szabályozás a büntetőeljárás stádiumait követi. A Bjr. 8. §-ának (1) bekezdése szerint ugyanis a bűnjelet – a (2) bekezdés kivételével – az eljárás adott szakaszának megfelelő hatóság/bíróság kezeli (őrzi), és megelölezi az ezzel kapcsolatos költségeket (*1. számú ábra*).

A hatályos szabályozás tehát azt a hagyományos elvet követi, amely szerint: *„A lefoglalt dolgok feletti rendelkezési jog mindig azt a hatóságot illeti, amely előtt az eljárás folyik, ezért, ha a nyomozást a rendőrség befejezte, az iratokkal együtt a lefoglalt dolgokat (bűnjeleket) is át kell adnia az ügyésznek, illetve a bíróságnak.”*¹ Ez az elgondolás a büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. tör-

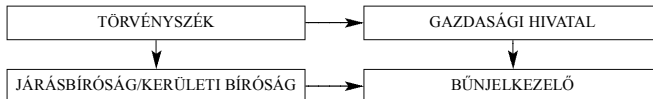
¹ Jászai Jenő (szerk.): A büntetőeljárás kommentárja. KJK, Budapest, 1967, 613. o.

vényerejű rendelet hatálya idején vélhetően megfelelt a kor követelményeinek egészen a Be. hatálybalépéséig, amely – legalábbis elvileg – nyilvánvalóvá tette azt, hogy *a nyomozás célja nem a bizonyítás*, hanem a vádemelés kérdésében való ügyészi állásfoglalás megalapozása a bizonyítási eszközök összegyűjtése révén, ami a meglehetősen óvatosan megfogalmazott rendelkezéseiből is kiolvasható (lenne).

A Be. 28. §-ának (3) bekezdése szerint ugyanis az ügyész a vádemelés feltételeinek megállapítása céljából nyomozást végeztet, vagy maga nyomoz. A Be. 4. §-ának (1) bekezdése pedig alapvető rendelkezésként írja elő azt, hogy a vád bizonyítása a vádlót terheli. E rendelkezések összetevése mellett tehát nem nehéz belátni, hogy a Be. rendszerében nem a nyomozó hatóságnak, hanem az ügyésznek van bizonyítási kötelezettsége.

A törvényrontó gyakorlat ténye azonban semmiképpen nem befolyásolhatja a jelenlegi jogi helyzet megítélését abban, hogy a bűnjelek bírósági szervezeten belüli kezelése ellentétben áll a Be. 1. §-ában megfogalmazott funkciómegosztás elvével. Ehhez képest a bírósági szervezeten belül a járásbíróságokon és a törvényszékeken még ma is szükségképpen egyfajta *járvékos igazságszolgáltatási tevékenységként* folyik a bűnjelkezelés (2. számú ábra). Ennek a rendszernek a fenntartása nem csekély terhet jelent a bírósági szervezet számára, miután a 2014. első félévi állapotok szerint összesen 119 bírósági dolgozó látott el bűnjelkezeléssel kapcsolatos feladatokat, részben osztott munkakörben.

2. számú ábra
A bírósági bűnjelkezelés sémája

A tárolással összefüggő költségekkel együtt a bírósági bűnjelkezelés jelenlegi rendszerének fenntartása tehát éves szinten több száz milliós kiadást jelent a bírósági szervezet számára, amellett hogy közismertek a hatályos szabályozásból következő kockázatok.

A bűnjelkezelés problémái

Ma már nyilvánvaló az, hogy a múlt század jogi kultúrájának megfelelően kialakult tradicionális *bűnjelkezelési rendszer alapjaiban átgondolásra szorul*,

ennek az indokoltsága egyébként azzal is alátámasztható, hogy az ügyészi szerveknél gyakorlatilag semmilyen bűnjelkezelési tevékenység nem folyik, vagyis valójában már ma sem érvényesül maradéktalanul az a már idézett elv, hogy a büntetőeljárás adott szakaszában éppen eljáró szerv kezeli a lefoglalt dolgokat.

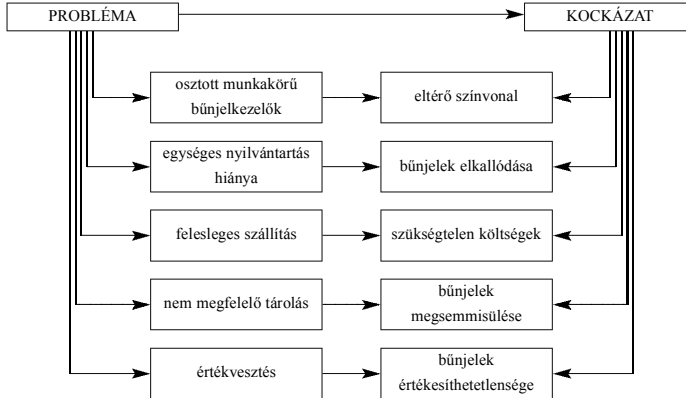
Megjegyzendő, hogy a bűnjeleknek az ügyészség részére történő átadása nem is lenne indokolt, amivel kapcsolatban egyetérthetünk *Palásti Márta* és *Ibolya Tibor* álláspontjával, amely szerint: „*Azt már csak mint egzotikus érdekességet jegyezzük meg, hogy a rendelet, szerencsére csak elvi szinten a bűnjelkezélést, mint ügyészségi feladatot predesztinálja az eljárás vádemelési szakaszában. A rendelet szerint az ügyészségeken bűnjelkamrát kell kijelölni és meg kell bízni egy bűnjelkezelőt is. A jogszabály megalkotója azonban számot vetve a reális lehetőségekkel, a rendelet 8. §-ának (2) bekezdésében úgy rendelkezett, hogy az ügyész erre vonatkozó döntése alapján a bűnjelet a nyomozóhatóság kezeli, őrzi.*”² A bűnjelkezézés jelenlegi gyakorlata tehát nem emiatt kifogásolható, hanem azért, mert a bűnjeleknek a bíróság részére történő átadásának indokoltsága sem támasztható alá ésszerű érvekkel. Mindemellert az is megállapítható, hogy a bűnjelek bíróság részére történő átadása sem valósul meg maradéktalanul a gyakorlatban. A bűnjelkezézés jelenlegi rendszerének kockázatait tehát nyilvánvalóan megállapíthatók, amelyeknek a lényege is egyszerűen átlátható (3. számú ábra).

A jelenlegi bűnjelkezézés kockázatára mutat rá a következő konkrét eset is: „*Az ügyben nyomozást folytató Ügyészségi Nyomozó Hivatal [...] a 2005. október 25-én kelt határozatával az Sz. J. és társai ellen indult ügytől elkülönítette a család miatti büntetőügyet, és elrendelte a vonatkozó iratoknak a bűnjelekkel együtt a Nemzeti Nyomozó Iroda Pénzügyi Nyomozó Főosztály Közép-magyarországi régióhoz történő megküldését. Itt az iratokat és a bűnjeleket 2005. november 4-én iktatószám nélkül bevételezték a bűnjelnyilvántartó könyvbe. Ez után 2007. január 16-ig semmilyen intézkedés nem történt, amikor a kartondobozban levő iratokat átadták a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnokságának (VPOP), ez azonban csak 2007 nyarán hozott előrelépést az ügyben, amikor a VPOP Közép-magyarországi Hivatalának bűnjelkezelője rovacstot tartott. Ennek során előkerültek a 2006. január 3-ig meghosszabbított nyomozás iratai.*”³

² Palásti Márta – Ibolya Tibor: A puding próbája... 9. o. Forrás: ibolyatibor.atw.hu/sajat/2.pdf
³ Fázsi László: A jogászkodás csapdájában. *Belügyi Szemle*, 2014/9., 141–142. o.

3. számú ábra

A bűnjelkezelés jelenlegi rendszerének problémái és kockázatai

A bűnjelkezelés racionalizálásának kilátásai

Magyarország kormánya 2015. február 11-én elfogadta az új büntetőeljárás törvény koncepcióját, amelynek 11. pontja szerint olyan szabályozást kell kialakítani, amely hatékonyabban elősegíti a bűncselekményekből származó vagyon felderítését és biztosítását. Ennek megvalósulása érdekében a koncepcionális cél indokolása szerint „nem megkerülhető a lefoglalt, illetve zár alá vett vagyontömeg kezelésének részben büntetőeljárás jogi, részben más jogágakhoz tartozó szabályozást érintő kérdése. Szorosan kapcsolódik a büntetőeljárás joghoz a kérdés annyiban, hogy a szóban forgó vagyonelemeket büntetőeljárásban foglalják le, veszik zár alá. Azonban túlmutat a büntetőeljárás azon annyiban, hogy ez már vagyonkezelési, szervezeti, logisztikai kérdés. Nem odázható el tehát annak a felvetésnek a vizsgálata, hogy mennyiben feladata a nyomozó hatóságnak, ügyésznek vagy a bíróságnak a lefoglalt vagyon kezelése, hasznosítása, visszafordítása a legális gazdaságba. Meg kell találni tehát azt az optimális közigazgatási szervezeti megoldást, amelyik ezt a feladatot hatékonyan el tudja látni.”⁴

Ez a megoldás pedig értelemszerűen csak az egységes bűnjelkezelő szervezet létrehozása lehet, amely költséghatékony működés mellett megteremt

⁴ Az új büntetőeljárás törvény szabályozásának elvei. 26–27. o.

heti *a*) a törvényes bizonyítás feltételeit; *b*) a bűnjelek egységes elektronizált nyilvántartását; *c*) a bizonyítási eszközök biztonságos megőrzését; és *d*) a lefoglalt dolgok hatékony értékesítését.

A továbbblépés lehetősége

Az új büntetőeljárás törvény⁵ elfogadásáig azonban még sok víz lefolyik a Dunán, és sok millió forint elfolyhat a *felesleges bűnjelkezelés* következtében, ha addig semmilyen lépés nem történik a bűnjelkezelés jelenlegi rendszerének további racionalizálása érdekében. Ennek legnagyobb haszonnal kecsegtető lehetőségét a Be. módosítása jelenthetné a következők miatt.

A Be. 155. §-a előírja a lefoglalás megszüntetését, ha arra az eljárás érdekében már nincs szükség. A lefoglalás megszüntetése után pedig lehetőség van megsemmisítés elrendelésére, ha a lefoglalt dolog értéktelen, és arra senki nem tart igényt. A Be. 156. §-a meghatározott esetekben a lefoglalt dolog előzetes értékesítését és elkobzását is lehetővé teszi.

A hatályos szabályozás lényegében megfelel az 1896. évi XXXIII. törvénnyel elfogadott *bűnvádi perrendtartás* (Bp.) 187. §-ában foglalt rendelkezéseknek, amelyek szerint:

„187. § További eljáráshoz nem szükséges tárgyak, a mennyiben más nem tart rájuk igényt, visszaadandók annak, a kinek birtokából lefoglaltattak: illetőleg az átvételre jogosított egyén elvitelökre, záros határidő kitűzése mellett, végzéssel, vagy ha tartózkodási helye ismeretlen, hirdetmény útján felszólítandó. Ha a záros határidő alatt a jogosult a visszaadandó tárgyat nem viszi el, ez bírói árverésen eladható és befolyt vételára letétileg kezelendő.

A romlás veszélyének kitett vagy csak költség mellett fenntartható tárgyak szükség esetében azonnal eladhatók, de áruknak letétbe helyezéséről az átvételre jogosított haladéék nélkül értesítendő.

A visszaadás tárgyában a vizsgálóbíró, esetleg a vádtanács vagy az ítélőbiróság; a tulajdon iránti igények felett az ítélőbiróság határoz.

A vizsgálóbíró végzése ellen közbevetett felfolyamodásnak felfüggesztő hatása van.

⁵ Szeretném remélni, hogy ennek elnevezése a büntetőeljárás adekvát megjelenítése érdekében végre ismét a bűnvádi eljárásról szóló törvényre módosulhat.

*Olyan igények, melyek rövid uton meg nem állapíthatók, a polgári bíróságához utasítandó. Ennek határozataig a lefoglalt tárgyak bírói őrizet alatt maradnak.*⁶

Az ma már nem ellenőrizhető, hogy az idézett rendelkezések a Bp. alkalmazásának gyakorlatában mennyiben érvényesültek. Azt viszont tapasztalhatjuk, hogy napjainkban a Be. lényegileg azonos előírásai nem kellő hatékonysággal érvényesülnek a gyakorlatban. Ezen a helyzeten kíván változtatni a következő javaslat azáltal, hogy előírja a lefoglalás indoklásának kötelező megvizsgálását a tárgyalás előkészítése során, ami nem jelent többletterhet a bíró számára, mivel a tárgyaláson lefolytatandó bizonyítás előkészítéséhez egyébként is tisztában kell lennie a lefoglalt bűnjelek körével és azok bizonyító jelentőségével. Ugyanakkor a tárgyalás előkészítésére vonatkozó hatályos szabályozás javasolt kiegészítése esetén a bírói munka vizsgálata, illetve értékelése során figyelembe vehetővé válik az is, hogy a bíró megtette-e a lefoglalt dolgokkal kapcsolatban szükséges intézkedéseket. Ez pedig további differenciálást tesz lehetővé a bírói munka értékelésekor.

Javaslat:

A Be. XII. fejezete kiegészül a következőkkel:

Határozat a bűnjelekről

269/A § (1) A bíróság megvizsgálja, hogy eljárása érdekében szükséges-e a nyomozás során lefoglalt dolgok lefoglalásának változatlanul hagyása.

(2) A lefoglalás változatlanul hagyásának indokolatlansága esetén a bíróság rendelkezik a lefoglalás megszüntetése, illetőleg a lefoglalt dolog előzetes értékesítése vagy elkobása (156. §), illetőleg megsemmisítése [155. § (8) bek.] iránt.

Javaslat:

A Be. 275. §-ának (1) bekezdése a következők szerint módosul:

(1) A tárgyalás előkészítésének befejezése, vagy a tárgyalás kitűzése után – ha szükséges – a 267. és a 269. §-ban szabályozott kérdésekben a bíróság tanácsülé- sen, a 264., 265., 266., 268., 269/A, 270., 270/A és 271. §-ban szabályozott kér- désekben a tanács elnöke vagy – ha e törvény lehetővé teszi – bírósági titkár határoz.⁷

⁶ Magyar Törvénytár 1896. évi törvénycikkek. Franklin-Társulat, Budapest, 1897, 173. o.

⁷ A jelzett irányú tovább lépés indoklását jelzi, hogy az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve szerint: „A büntetőeljárás során lefoglalt, visszaszolgáltatható vagyontárgyakat a lehető leg- hamarabb vissza kell szolgáltatni a bűncselekmény áldozatának...”, ha ennek nincs akadálya. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012.11.14., 315/62. (48).

A bűnjelkezelés perspektívája

A jelen helyzet szerint a bűnjelkezelés anomáliái és perspektívája egyaránt látható, amiből következően a kérdés ésszerű megoldása ma már remélhetőleg senkinek semmilyen dilemmát nem okoz, s belátható időn belül megvalósul az *egységes bűnjelkezelés* rendszere, amelynek megteremtése minden jogalkalmazó által üdvözlendő lépése lenne jogalkotásunknak. Különösen akkor, ha a jogalkotó képes lenne kiküszöbölni a tárgyi bizonyítási eszköz–bűnjel–lefoglalt dolog fogalmi bizonytalanságából következő dilemmákat is, amivel az a képtelen helyzet is elkerülhető lenne, hogy a nyomozó hatóság saját magától foglalja le az általa generált tárgyi bizonyítási eszközt, ami amúgy nem tekinthető bűnjelnek.

BERTALDÓ ANDRÁS

Az állatkínzás bűncselekménye

A híres etológus és az Amerikai Pszichológiai Társaság kutatása szerint a kutya egy másfél-két éves gyerek szellemi-értelmi színvonalát képviselik. Átlagosan 165 szót képesek elsajátítani, matematikából viszont akár a hároméves gyerekek szintjét is elérhetik.¹

Ahogy a gyerekekért, úgy az állatokért is *felelősséggel* tartozik az ember. Ez vonatkozik mindazokra a háziállatokra, amelyeket magunk fogadtunk be az otthonunk területére, hogy örömet szerezzenek, és azokra a vadon élő jószágokra is, amelyek önállóságát és létfenntartását veszélyeztetjük.

A büntetőjogi tényállás, annak előzményei

Az állatkínzás szabálysértése

2004. szeptember 3-ig az állatkínzás szabálysértésként volt jelen az *egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) kormányrendelet* közrend elleni szabálysértések fejezetében, a közterület és a nyilvános hely rendje elleni szabálysértések címben.

A 2. § szerint aki

- a) *gerinces* állatot közterületen vagy nyilvános helyen, mások felháborodására alkalmas módon bántalmaz, annak akaratlagosan fizikai fájdalmat okoz, illetőleg természetével ellentétes cselekedetre kényszerít,
- b) *gerinces* állaton szükségtelenül olyan beavatkozást végez, amely alkalmas arra, hogy másokban felháborodást vagy riadalmat keltsen,
- c) *gerinces* állat tartásának minimális feltételeit nem biztosítja, a tartás mód-szereivel az állatnak fizikai fájdalmat, egészségkárosodást, megbetegedést okoz,

ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.²

¹ Az átlagos kutya egy kétéves gyerek értelmi képességével bír. Kutya.hu, 2009. augusztus 11. <http://kutya.hu/ArchivCikk.aspx?id=6046>
² 218/1999. (XII. 28.) kormányrendelet 2. § (1) bek.

Az állatkínzás bűncselekménye 2004-től

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról szóló 2004. évi X. törvény kriminalizálta az állatkínzást.

2004. április 24-től lett az állatkínzás bűncselekmény, amely a közrend elleni bűncselekmények fejezetben, a közbiztonság elleni bűncselekmények címben helyezkedett el.

Aki

- a) *gerinces* állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz vagy gerinces állattal szemben olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza,
- b) *állattartóként* háziasított emlősállatot vagy az ember környezetében tartott veszélyes állatot elűzi, elhagyja vagy kiteszi, veszélyt követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.³

Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a vadászatról szóló törvény által tiltott vadászati eszközzel vagy tiltott vadászati módon vadászik, illetve a halászatról szóló törvény által tiltott halfogási eszközzel vagy módon halászik vagy horgászik.⁴

2008. december 19-től minősített esetként szerepel, ha az elkövető az állatkínzás során a jószágoknak különös szenvedést okoz.⁵

A bűncselekmény törvényi tényállása két ponton változott. Egyrészt az idők folyamán a szankcióból kimaradt az eredetileg még a szabadságvesztés lehetősége mellett vagylagosan szereplő közérdekű munka és pénzbüntetés. Másrészt az említett minősített eset került be a tényállásba.

Az állatkínzás hatályos bűncselekménye

A 2013. július 1. óta hatályos 2012. évi C. törvényben az állatkínzás a környezet és a természet elleni bűncselekmények fejezetben helyezkedik el.

3.3.1. Btk. 244. § (1) bekezdése: alapesetek:

³ 1978. évi IV. törvény 266/B § (1) bek.

⁴ 1978. évi IV. törvény 266/B § (2) bek.

⁵ 1978. évi IV. törvény 266/B § (3) bek.

Aki

- a) *gerinces* állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy *gerinces* állattal szemben indokolatlanul olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza,
- b) *gerinces* állatát vagy veszélyes állatát elüzi, elhagyja vagy kiteszi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az állatkínzás kezdetben szabálysértésnek minősült, szankciójaként ötvenezer forintig terjedő pénzbírságot helyezett kilátásba a 218/1999. (XII. 28.) kormányrendelet.

A védett jogi tárgy ekkor még a közrend védelme volt.

Ebből kifolyólag a szabálysértést csak akkor valósította meg az elkövető, ha az állatot egyrészt speciális helyen (közterületen vagy nyilvános helyen), másrészt különös (mások felháborodására alkalmas) módon kínozta.

Az elkövetési magatartás egyfelől ott is a bántalmazás volt. Másfelől viszont a hatályosnál tágabbra vonta a kört azzal, hogy az is megvalósította az állatkínzás – igaz, csak – szabálysértését, aki akaratlagosan fizikai fájdalmat okozott az állatnak, vagy azt a természetével ellentétes cselekedetre kényszerítette. Konkrétan a hatályos büntetőjogi szabályozásban szereplő bánásmód szót nem használta a szabálysértési tényállás, ugyanakkor nagyjából ezt jelentette a tartás *„minimális feltételeit nem biztosítja, a tartás módszereivel az állatnak fizikai fájdalmat, egészségkárosodást, megbetegedést okoz”* kitétel.

A mások felháborodására vagy riadalmára alkalmas szükségtelen beavatkozást mint elkövetési magatartást csak a szabálysértés tényállása tartalmazta, a későbbi büntetőjogiak már nem.

Elkövetési tárgyként kizárólag a *gerinces* állat szerepelt.

2004-től 2013-ig az 1978. évi IV. törvény által szabályozott állatkínzás bűncselekménye még szintén nem az állatot mint egyedet helyezte előtérbe, ugyanis a védett tárgy továbbra is a közrend, a közbiztonság volt.

Előrelépés ugyanakkor, hogy itt már nem csupán szabálysértésről, hanem bűncselekményről van szó, amely akár két évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető.

Az elkövetési magatartás ugyanakkor – a szabálysértésről bűncselekményre váltással – szűkült, hiszen a bántalmazás, bánásmód csak akkor vétség, ha az alkalmas arra, hogy az állatnak maradandó egészségkárosodást vagy pusztulást okozzon. Új elemként került be, hogy szintén felelősségre vonandó, aki állattartóként a háziiasított emlős állatát vagy veszélyes állatát

elüzi, elhagyja, kiteszi. Ugyancsak állatkínzás miatt büntetendő, ha valaki külön jogszabályban meghatározott tiltott módon vadászik vagy halászik.

A büntetőjogi tényállás tartalmaz minősített esetet is, a különös szenvedés okozását.

Szemléletváltozás 2013-tól, a 2012. évi C. törvénnyel következett be.

Itt már nem a saját magunk védelmét, nyugalmat helyezi a jogalkotó előtérbe, nem a közrend, a közbiztonság szempontjából tekint az állatkínzásra, hanem az élővilág, a természet, az állat szempontjából. Lényeges különbség, hogy itt már a környezet és a természet elleni bűncselekmények fejezetében szerepel a bűncselekmény. Ahogy a környezetvédelem terén is – legalábbis deklarációs síkon – megvalósult a szemléletváltás, és a természeti erők gazdasági iga alá hajtását felváltotta a fenntarthatóság, akként az állatkínzásnál is hasonló tendencia figyelhető meg. A jogalkotó már nem az emberek megbotránkoztatása miatt pönalizálja a magatartásokat, hanem az állatok érdekében.

Lényeges különbség, hogy míg korábban a meg nem engedett módon, tiltott eszközzel végzett vadászat, halászat is állatkínzásnak minősült, az már 2013-tól orrvadászat⁶, orvhalászat⁷.

Az állatkínzás bűncselekményének elkövetési magatartását két csoportra oszthatjuk. Egyrészt az olyan indokolatlan bántalmazás, másrészt az olyan indokolatlan bánásmód, amely alkalmas arra, hogy az állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. A két fogalom csak látszólag ugyanaz.

A bántalmazás aktív magatartással követhető el, rendszerint egyszeri, akár egymozzanatú cselekménnyel. Ezzel szemben a bánásmód lehet aktív és passzív magatartás, illetve mulasztás is, és hosszabb periódust, folyamatos ráhatást vagy elhanyagolást jelent.⁸ Azonos bennük, hogy a bűncselekmény befejezettségéhez nem szükséges az eredmény, azaz a maradandó egészségkárosodás, illetve a pusztulás bekövetkezése, hanem mindössze az kell, hogy a magatartás magában hordozza az eredmény bekövetkezésének lehetőségét.

A bántalmazás – ahogy az előbbieken is szerepel – rendszerint egyetlen alkalommal, egyetlen vagy több konkrét magatartással, cselekménnyel valósul meg. Ily módon követte el az állatkínzás bűncselekményét az a gazda, aki ittas állapotában a kerítéskapun kiszökő kutyáját az utcáról visszahívta, majd számszerijjal keresztüllötte, aminek következtében a jószág elpusztult (Bonyhádi Járásbíróság). Ugyancsak a Btk. 244. § (1) bekezdésének a) pont-

6 Btk. 245. § c) pont

7 Btk. 246. § b) pont

8 BH, 2011/331.

jának I. fordulata szerint bűnös az a gazda, aki dühében kutyáját fejszével hatszor fejbe ütötte (Kaposvári Járásbíróság).

Ezzel szemben a bánásmód egy olyan hosszan tartó folyamatot feltételez, amelynek részmozzanatai – a bántalmazással szemben – önmagukban nem alkalmasak az állat maradandó egészségkárosodásának, illetve pusztulásának az előidézésére, viszont a tartósságuk miatt összességében ugyanarra az eredményre vezethetnek. A II. fordulat miatt büntetendő az a gazda, aki nagy testű kutyáját egy-másfél méter hosszú láncon tartotta, emellett nem gondoskodott az állat óljáról, fekhelyéről, ezek hiányában pedig az ebet télen belepte a hó (Kaposvári Járásbíróság).

Ahogy az a Kúria 8/2014. számú büntető elvi döntéséből kitűnik, passzív magatartással követi el az állatkínzás bűncselekményét, aki elmulasztja az állat létfeltételeiről való gondoskodást. Ezek ugyanis tipikusan az állat legyengülését, elhullását okozzák.⁹ Ennek a büntető elvi döntésnek az alapját egyébként a Zalaegerszegi Törvényszék előtt 8.Bf.158/2013. számon folyamatban volt büntetőügy adta, amelynek során mangalicák és szürke marhák szenvedtek a jogellenes állattartástól, kiemelve ezzel azt, hogy bár a regionális gyakorlat elsősorban kutyatartással kapcsolatos, illetve halászati eseteket tartalmaz, előfordulnak egyéb gerinces állatok is a bíróságok praxisaiban.

Az előbbiekből is látszik az, hogy mulasztással, azaz passzív magatartással úgy követhető el a bűncselekmény, hogy az állattartó nem tesz eleget az állat életfeltételeiről történő gondoskodási kötelezettségének.¹⁰

Az állat pusztulását életének kioltása jelenti.

A maradandó egészségkárosodás vonatkozásában utalhatunk a testi sértés bűncselekményénél irányadó magyarázatra. A minősített eset akkor megállapítható, ha a bántalmazás vagy a bánásmód tartós, gyógyíthatatlan, krónikus betegség, illetve funkcióvesztést előidéző defekt állapot kialakulását okozta.

Az elűzésen azt értjük, ha a gazda az állatát arra kényszeríti, hogy tartózkodási helyét, otthonát véglegesen hagyja el.

Elhagyás ezzel szemben, ha az állattartó a visszatérés szándéka nélkül távozik az állat és a saját maga lakóhelyéül szolgáló ingatlanból, a jöszágot azonban otthagyja, így az magára marad.

Az állat kitétele az állat elszállítását és magára hagyását jelenti egy idegen helyen.

⁹ 8/2014. büntető elvi döntés

¹⁰ 8/2014. számú büntető elvi döntés

Ezekben az elkövetési magatartásokban közös pont, hogy a gazdának az állat feletti korábbi birtokviszonya megszűnik.

A bűncselekmény elkövetési magatartása körében célszerű rögzíteni, hogy az állattartás részletes szabályairól a *kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II. 26.) kormányrendelet* (a továbbiakban: kormányrendelet) rendelkezik.

Az 1. § (2) bekezdésének *a)* pontja szerint kedvtelésből tartott állatnak tekinthető minden olyan jószág, amelyet

- nem kizárólag tudományos kutatás, állati eredetű termék előállítás, igavonás, teherhordás, természetvédelem, géntartalék-védelem és – eb és macska kivételével – közcélú bemutatás céljából tartanak, tenyésztnek, forgalmazznak;
- továbbá az az állat, amelyet más kedvtelésből tartott állat táplálása céljából tartanak és szaporítanak;
- valamint a nem gazdasági céllal tartott haszonállat;
- és a vadászatra használt állat.¹¹

A büntetőjogi tényállás nem rögzíti ugyan háttérjogszabályként a kormányrendeletet, a bántalmazás és bánásmód mint elkövetési magatartások tekintetében azonban iránymutató jellegük lehet azoknak a következő követelményeknek, amelyeket a kormányrendelet az állatokkal kapcsolatos tartásra, bánásmódra előír.

Táplálás: A kedvtelésből tartott állatokat a fajuknak, életkoruknak, nemüknek, életani állapotuknak megfelelő mennyiségű és minőségű, rendszer időközönként biztosított táplálékkal kell ellátni.¹²

Életkörülmények: A jószágoknak lehetővé kell tenni a természetes viselkedésüket, azt, hogy élet- és szokásrendjüket a környező lakóközösség tartósan és szükségtelenül ne zavarja.¹³ Biztosítani kell alapvető mozgásigényüket, továbbá nem lehet őket állandó fényben, sötétségben vagy zajban, illetve sérülésveszélyes helyen tartani.¹⁴

Biztonság: Az állatokat úgy kell tartani, hogy azok ne veszélyeztessék más állatok, emberek biztonságát.¹⁵

¹¹ 41/2010. (II. 26.) kormányrendelet 1. § (2) bek. *a)* pont.

¹² 41/2010. (II. 26.) kormányrendelet 14. § (1) bek.

¹³ 41/2010. (II. 26.) kormányrendelet 14. § (2) bek.

¹⁴ 41/2010. (II. 26.) kormányrendelet 14. § (3) bek. 2–3. mondat; (4) bek.

¹⁵ 41/2010. (II. 26.) kormányrendelet 16. § (1) bek.

Ugyanígy az *állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény* (a továbbiakban: Ávtv.) is azt a célt szolgálja, hogy kialakítsa az állatok iránti felelősségtudatot az emberekben, illetve meghatározza a jószágok védelmének alapvető szabályait.¹⁶

Az Ávtv. meghatározza az állattartás kereteit, így értelmezési szempontból irányadó lehet az állatkinzás bűncselekményének elkövetési magatartásainál is.

Ellentétben a kormányrendelettel, az Ávtv. hatálya gyakorlatilag valamennyi állatra kiterjed.¹⁷

Az Ávtv. számos olyan rendelkezést tartalmaz, amely párhuzamos a kormányrendelettel – például az állattartónak az állat nemét, korát, fajtáját szem előtt tartva kell arról gondoskodnia –, emellett azonban az állatkinzás szempontjából is speciális elemeket tartalmaz.

Általános értelemben kiemeli, hogy az állatnak tilos indokolatlan vagy elkerülhető fájdalmat, szenvedést vagy sérülést okozni, az állatot károsítani. Ezt követően példálózó felsorolást tartalmaz arra vonatkozóan, hogy mi minősül állatkinzásnak.

Az Ávtv. is tartalmazza az állatkinzás fogalmát. Mindez az állat szükségtelen, fájdalmat okozó bántalmazása vagy olyan hatást kiváltó beavatkozása, bánásmód, valamint szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat, továbbá az öröklődő betegségben szenvedő – nem kísérleti célra szánt – állategyed tenyésztése, szaporítása.¹⁸ Ez a tilalmi előírás irányadó az állatok tartása során, ennek elkövetése azonban nem biztos, hogy bűncselekmény, csak akkor, ha az elkövető kimeríti a büntető tényállás elemeit.

A 11/2015. számú büntető elvi döntés kiemelte, hogy nem valósul meg az állatkinzás bűncselekménye, ha a terhelt olyan módon öli meg az állatokat, amely a háztáji gazdaságokban a baromfi levágásának tipikus módja.¹⁹

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint a terhelt az éjszakai órákban behatolt a sértett kerítéssel körülfátrolt udvarába, majd a rácsos ablak kibontása után a baromfiólba. Itt tízenhat tyúknak és egy kacsának letépte a fejét, majd az állatokat két zsákba tette. Ekkor tetten érték a kikerkező rendőrök.

¹⁶ Ávtv. 1. §

¹⁷ Ávtv. 2. §

¹⁸ Ávtv. 3. § 4. pont.

¹⁹ 11/2015. számú büntető elvi döntés

Az elsőfokú bíróság a terheltet bűnösnek mondta ki lopás büntetvének kísérelésében, és ezért tíz hónap börtönbüntetésre és két év közügyektől eltiltásra ítélte.

A másodfokú bíróság az ítéletet részben megváltoztatta, és a terheltet bűnösnek mondta ki az állatkínzás vétségében is.

A másodfokú ítélet ellen a terhelt javára az ügyész jelentett be fellebbezést. Ebben egyrészt a vádelv megsértését emelte ki, amely szerint a vádirat nem tartalmazott olyan elemeket, amelyek alapján az állatkínzás bűncselekményében bűnösnek lehetett volna kimondani a terheltet. Másrészt rögzítette azt is, hogy az állatkínzás tényállási elemei nem valósultak meg.

Az újabb fellebbezés folytán eljáró harmadfokú bíróság, a Debreceni Ítéltábla megállapította, hogy a másodfokú bíróság nem sértette meg a vádelvet, mert a szárnyasok fejének letépését a vádirat tartalmazta, és a vádelv a vád és az ítélet tényállása közötti teljes történeti azonosságot nem követeli meg. Ezzel szemben igazat adott az ügyészségnek abban a tekintetben, hogy a terhelt a cselekményével nem valósította meg az állatkínzás bűncselekményét. Egyfelől a terhelt a lopás sikeres végrehajtása érdekében pusztította el az állatokat, azaz utóbbi magatartása eszközcselekményként szolgált a vagyron elleni bűncselekmény elkövetése érdekében. Másfelől olyan módon ölte meg az állatokat, amely tipikus a háztáji gazdaságokban, ugyanis ott is megfigyelhető, hogy a baromfi életét nyakának elvágásával, fejének eltávolításával oltják ki, és ki is véreztetik őket.²⁰

Ezzel egybecseng a BH 2011/217. számú döntés, amely rögzítette, hogy az állatkínzás vétsége vadászattal csak akkor követhető el, ha a felhasznált vadászati eszköz a vadászatról és a vadgazdálkodásról szóló törvény szerint tiltott vadászati eszköznek minősül.²¹

A bírósági gyakorlatot figyelembe véve ugyanez a halászatra is elmondható.

Tekintettel arra, hogy a Btk. nem írja elő a gondatlan elkövetés büntetendőségét, ezért az állatkínzás bűncselekménye csak *szándékosan*, azon belül egyenes vagy eshetőleges szándékkal követhető el. Előbbi esetben az elkövető magatartásának a következményeit kívánja, utóbbi esetben nem, de a következményekbe belenyugszik.²²

²⁰ 11/2015. számú büntető elvi döntés

²¹ BH, 2011/217.

²² Btk. 7. §

Ahhoz nem férhet kétség, hogy az az elkövető, aki dühében az élet kioltására alkalmas eszközzel sújt az állatra, vagy azt tartósan, súlyosan elhanyagolja, szándékosan követi el az állatkínzást.

Ugyanakkor érdekes eseti döntést hozott a Kaposvári Járásbíróság és a fellebbezés folytán eljáró Kaposvári Törvényszék. A tényállás szerint a főiskolai végzettségű elkövető vásárolni ment személygépkocsival egy üzletbe, ahová magával vitte a kutyáját is. Mielőtt az élelmiszerboltba ment volna, a kocsit bal első ablakán egy hétcentis rést hagyott a beáramló levegőnek, a többi ablakot feltekerte, a jószágot pedig az autóba zárta. Élelmet, innivalót nem hagyott az autóban. Az állat két órát töltött egyedül, ennek során a kültéri 28 °C-os hőségben próbált minél több levegőhöz jutni, a bal első ablakot teljesen összenyálazta, kapart, ugatott. Mivel a gazdája távol volt, ezért nem tudott kiszabadulni a gépkocsiból, hőtűt kapott, amelynek következtében tüdővizényő alakult ki nála, izomgörcsök jelentkeztek, a vére besűrűsödött, a keringése összeomlott, és elpusztult. A bíróság első fokon a Btk. 244. § (1) bekezdésének a) pontjába ütköző, és a (2) bekezdésének a) pontja szerint minősülő, büntetendő, különös szenvedést okozó állatkínzás büntette miatt nyolc hónap szabadságvesztésre ítélte az elkövetőt, ennek a végrehajtását két évre felfüggesztette. A másodfokú bíróság a minősítést annyiban pontosította, hogy az elkövető a Btk. 244. § (1) bekezdés a) pontjának II. fordulata és a (2) bekezdés a) pontja szerint bűnös, a büntetés kiszabását viszont mellőzte, és a tettet két évre próbára bocsátotta.

Az állatkínzás vétsége fő szabály szerint sem az orrvadászattal, sem az orvhalászattal nem áll tényleges halmazatban. Ha jogszerű és elfogadott eszközzel engedély nélkül végez vadászati vagy halászati tevékenységet az elkövető, akkor az orrvadászat, illetve az orvhalászat bűncselekményét követi el. Ugyanez a helyzet akkor is, ha tiltott eszközzel – a *vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény* (a továbbiakban: Vtv.) szerint például mérgezett hegyű és robbanó fejú nyílvesző; számszerjű; hurok; horog; madárlép; verem²³, illetve a *halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény* (a továbbiakban: Hth.) szerint például mérgező vagy kábító hatású anyag; robbanóanyag; szűrőszerszám²⁴ – ejti el az állatokat.

Tényleges halmazat csak akkor állapítható meg, ha a jogellenes magatartások időben elkülönülnek, például ha az orvul elejtett, de még élő vadat később olyan módon szállítják el, ami az állatnak különleges szenvedést okoz.

²³ Vtv. 68. § (1) bek.

²⁴ Hth. 46. § (4) bek.

A Btk. az állatkínzás *minősített eseteit* büntettként rögzíti. Egyrészt súlyosabban büntetendő, ha az állatkínzás a jószágoknak különös szenvedést okoz. Mindez az átlagot jóval meghaladó fizikai-pszichikai gyötrelmet okoz az állatnak. Hogy ez adott esetben megvalósul-e vagy sem, általában szakértő által megválaszolandó szakkérdésnek tekinthető. Másrészt szigorúbb megítélés alá esik, ha az állatkínzás nyomán több állat, azaz legalább kettő maradandó egészségkárosodást szenved vagy elpusztul.

A kiszabott *szankciókat* vizsgálva nehéz egységes következtetést levonni. A jogkövetkezmény függ attól, hogy alap- vagy minősített esetről van szó, a magatartás csak veszélyeztette az állatok épségét vagy sértette is azt, illetve hogy az elkövető volt-e már büntetve.

A Kaposvári Törvényszék gyakorlatát elemezve megállapítható, hogy a szankciók a vizsgált harminc esetben a próbára bocsátástól a szabadságvesztésig terjedtek. Letöltendő szabadságvesztést a bíróság jogerősen az esetek körülbelül tíz százalékában szabott ki. Erre azonban csak akkor került sor, ha a cselekmény előtt az elkövető már volt büntetve. Megjegyzendő azonban, hogy az első fokon eljáró bíróságok több esetben is letöltendő szabadságvesztésre ítélték az elkövetőket, azonban a másodfokú bíróság a tényállás és a minősítés változatlanul hagyása mellett is az enyhítés és a szabadságvesztés végrehajtásának a felfüggesztése vagy enyhébb szankció kiszabása mellett foglalt állást.

A Szekszárdi Törvényszéken mindössze négy eset járt. A döntések azonban széles skálán mozogtak a felmentéstől az intézkedésen át a pénzbüntetésen keresztül a letöltendő szabadságvesztésig.

A felmentés indokaként a másodfokú bíróság azt emelte ki, hogy az elsőfokú ítéletből nem bizonyítható, illetve nem is állapítható meg kétséget kizáróan, hogy a vádlott meg nem engedett eszközzel horgászott volna.

Az országos tendenciához hasonlóan – és talán a Duna közelsége miatt is – Tolna megyében is magas a horgászattal kapcsolatos állatkínzások aránya. A pénzbüntetésre ítélt két vádlott is meg nem engedett, elektromos egyenáramú eszközzel fogta a halakat. A bíróság kiemelte a cselekmény csekély társadalomra veszélyességét, figyelemmel arra is, hogy a harcsa végül – időlelesen – életben maradt.

Az előző kettőhöz hasonlóan élelmezési célt szolgált annak a három vádlottnak a cselekménye is, akik létrára mászva a hídpilléren éjszakai vadgablombokra vadásztak, majd zacskóba tették őket, így levegő hiányában megfulladtak. A jogalkalmazó megítélése szerinti csekély társadalomra veszélyesség miatt velük szemben a próbára bocsátás intézkedését alkalmazta. Megjegyez-

dő, hogy a Szekszárdi Törvényszéken/Tolna Megyei Bíróságon megforduló ügyek mindegyikét még az 1978. évi IV. törvény hatálya alatt bírálták el. Így azt az esetet is, amely az eddigiektől merőben eltérő mind következményeit, mind motivációját, társadalomra veszélyességét tekintve. Ebben az ügyben szinte valamennyi szóba jöhető súlyosító körülmény felvetődött. Az elkövető halmazatban követte el – három kutya sérelmére – az állatkinzás büntetettét, és – emberek sérelmére – kétrendbeli zaklatás vétségét. Magatartását – amelynek során a háromból legalább két kutya az átlagost jelentősen meghaladó szenvedés következtében múlt ki, és a harmadik is elpusztult – a bosszú vezérelte, és a gátlástalanság jellemezte. Büntetése a szabadságvesztés akkori generális minimumának kétszeresét jelentő négy hónap börtönbüntetés lett.

A vizsgált ügyeket tekintve a Zalaegerszegi Törvényszék illetékességi területén működő bíróságok bizonyultak a legszigorúbbaknak. A másodfokot megjáró négy ügyből kettő végrehajtható, kettő pedig felfüggesztett szabadságvesztéssel végződött.

Felfüggesztett szabadságvesztést kapott az a két olasz állampolgár, akik a Magyarországon vásárolt 54 kölyökkutyát egy terepjáróba oly módon préselték be az Olaszországba történő szállítás érdekében, hogy a kutyák élettani minimumszükségleteiről sem gondoskodtak, nem állt rendelkezésükre ivóvíz, a nagyobbak felállni sem tudtak a rekeszekben, az állatok mindegyike bélsárral és vizelettel szennyezett volt. Ebben az esetben mindkét minősítő körülmény is megvalósult.

A Zalaegerszegi Törvényszék gyakorlatából következtethetünk arra is, hogy az állatkinzás bűncselekményét elkövetheti egyrészt az a tulajdonos, aki rábizza ugyan a jószágait egy másik személyre, aki a rendelkezésre bocsátott anyagi eszközök hiányában csak korlátozott ideig tud ennek a tevékenységnek eleget tenni. Másrészt felelős lehet az a személy, akire az állatokat rábízták, ha a megállapodást ő szegi meg, és így mulasztja el az állatokról való gondoskodást oly módon, hogy azok élete kerül veszélybe.

Az eljárásjogi vonatkozások

Szakvélemény mint bizonyíték

A Szegedi Törvényszék illetékességi területének vizsgálata alapján megállapítható, hogy az esetek körülbelül háromnegyedében igazságügyi szakértő szolgáltatott véleményt arról, hogy az elkövető magatartása alkalmas volt-e az állat pusztulásának, maradandó egészségkárosodásának az előidézésére.

Jellemzően nem volt szükség szakértő kirendelésére akkor, amikor a meg nem engedett módszerrel történő halászat, vadászat még állatkínzásnak, nem pedig orvhalászatnak, orvvadászatnak minősült. Az eszközhasználat ugyanis ténykérdés, nem a hatás, a következmény a releváns.

Hasonlóan a Pécsi Ítéltábla illetékességi területén működő bíróságok működése során is magas az állatkínzás kapcsán beszerzett szakvélemények, eseti szakvélemények aránya, amely a tényállás szövegéből következik.

Az elkövető akkor valósítja meg az állatkínzás bűncselekményét, ha magatartása alkalmas arra, hogy káros eredmények következzenek be. Annak eldöntése, hogy a káros eredmény előidézésére az adott magatartása alkalmas volt-e, vagy a bekövetkezett kár az elkövető magatartására vezethető-e vissza, sok esetben szakkérdés. Ugyanígy a különös szenvedés okozása mint minősített eset mérlegelése sem dönthető el fő szabály szerint szakember véleménye nélkül.

Elkobzás

2015 nyarán a magyar médiában nagy port vert fel a mocsai lovak esete. A Komáromi Járásbíróság állatkínzás bűncselekményében állapította meg annak a gazdának a felelősségét, aki hét lovát folyamatosan lekötözve, a kültürlágtól – így a szabad levegőtől – elzárva, trágyakupacok közepette elképesztő bűzben, sötétben tartotta, élelmet nem adott nekik, patáikat sem gondozta, emiatt az állatok már menni is alig bírtak. A vádlottat felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték, és visszakapta a korábban lefoglalt állatait is. A jószágokat a rendőrség korábban helybenhagyólag foglalta le, azonban másnap egy alapítvány a vádlott értesítése nélkül, a rendőrség és az alapítvány közötti átadás-átvételi jegyzőkönyv nélkül elszállította. Később a rendőrség és az alapítvány visszamenőleges hatállyal kötött az állatok gondozásáról megbízási szerződést határozott időre. A határidő lejárt és a bíróság ítélete között tíz hónap telt el, ezalatt az időközben feltáplált, jó állapotba kerülő állatok jogcím nélkül tartózkodtak az alapítvány telephelyén. Az ítélet indokolásában a bíróság kiemelte, hogy a vádlott korábban negyven évig a tenyésztési sajátosságoknak, szükségleteknek megfelelő módon gondozta az állatokat. A bűncselekmény elkövetését megelőzően azonban a családi helyzetében jelentős változás állt be, a felesége és gyereke elköltözött a közös háztartásból, és ez a vádlottat pszichésen megviselte. Mivel a vádlott tartósan vidéken tartózkodott, ezért megbízott valakit a jószágok ellátásával, de nem győződött meg arról, hogy az a feladatát ellátja-e. A bíróság helyszíni tárgyalást is tartott, en-

nek során megállapította, hogy a mocsai istálló megfelelő méretű, a szellőzése biztosított, ablakkal ellátott. A bíróság pártfogó felügyelet alá helyezte a vádlottat, és magatartási szabályként előírta, hogy a karámot hozza rendbe, az udvart rendezze, gondoskodjon az állatok biztonságos mozgatásáról. Ezzel a Komáromi Járásbíróság garanciákat épített be a speciális prevenció érdekében. Az ítélet első fokon jogerőre emelkedett.

Az 1978. évi IV. törvény 77. § (1) bekezdése *d*) pontjának I. fordulata, illetve a 2012. évi C. törvény 72. § (1) bekezdése *c*) pontjának I. fordulata szerint is el kell kobozni azt a dolgot, amelyre a bűncselekményt elkövették. Szerencsétlen megfogalmazás, amely az állatvédelmi szakemberek és a közvélemény számára is nehezen értelmezhető, hogy az állatok ebben az esetben bűnjelnek tekintendők, és jogilag egy megítélés alá esnek azokkal a tárgyakkal, amelyekre a bűncselekményt elkövették.

A lényegesen azonban az elnevezésbeli (tárgy vagy élőlényként személy) polémia sem változtat; ilyen esetben az állatokat nem kell visszaadni korábbi gazdájuknak, hanem elkobozhatók. Az elkobzással arra is lehetőség nyílik, hogy adott esetben az állatot felerősítő alapítvány költségei is megtérülhessenek.

A Kaposvári Törvényszék ügyeit szemlélve lehetőségként már a nyomozás során felvetődik, hogy az elkövetőt nyilatkoztatják a tekintetben, hogy lemond-e az állat feletti tulajdonjogáról. Ha igen, akkor polgári jog szerződés keretében többé már nem tulajdonos, neki nem kell visszaadni a jószágot, akár már a nyomozás idején átruházható a tulajdonjog. Ezt Somogy megyében következetesen alkalmazzák.

Elkobzás nemcsak állatok, hanem az állatkinzáshoz használt eszközök, tárgyak tekintetében is szóba jöhet. El kell kobozni azt a dolgot, amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak vagy arra szántak²⁵. Mindez nem lehetőséget, hanem kötelezést jelent a bíróságnak, kivéve ha az elévülési idő, de legalább öt év eltelt, vagy ha az elkobzás az elkövetőre vagy a dolog tulajdonosára nézve a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene.²⁶

A regionális ítélkezési gyakorlatot és az országos tendenciákat is vizsgálva megállapítható, hogy ez kevésbé kérdéses, a bíróságok fő szabályként rendelkeznek ilyen esetekben az elkobzásról.

²⁵ 1978. évi IV. törvény 77. § (1) bek. *a*) pont; 2012. évi C. törvény 72. § (1) bek. *a*) pont
²⁶ Btk. (2012. évi C. törvény) 72. § (7) bek.; 73. §

IRODALOM

Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest 2014

Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó, Budapest, 2013

TÖRVÉNYEK, JOGSZABÁLYOK

A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény

Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

A halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény

CSESZTREGI TAMÁS

Kábítószeres és dizájnerdrogok a magyarországi kábítószerpiacon

Hazánkban a lefoglalt kábítószeranyagok igazságügyi szakértői vizsgálatát a 282/2007. (X. 26.) kormányrendelet 2. számú mellékletében foglaltak alapján kizárólagosan feljogosított szervként a Bünyügyi Szakértői és Kutatóintézet végzi. A kábítószeres vizsgálatok több évtizedes múltra tekint vissza az intézetben.

A rendszerváltozás után a kábítószer-lefoglalások száma jelentősen emelkedett. A folyamatosan növekvő vizsgálati igények kielégítésére a szakértői háttérrel és a technikai felszereltséget is időről időre fejleszteni kellett. A cikk írásának időszakában a lefoglalt anyagok vizsgálata a szerves kémiai analitikai szakértői osztály hat laboratóriumból álló kábítószer-vizsgáló laboratóriumi hálózatában, Budapesten, Debrecenben, Győrben, Pécsen, Szegeden és Veszprémben, közel ötven szakember (igazságügyi szakértők, szakértőjelöltek, vegyész technikusok) közreműködésével zajlik.

A hálózat minden laboratóriuma az ISO/IEC 17025 szabvány szerinti, a Nemzeti Akkreditáló Testület által akkreditált laboratórium. A laboratóriumi hálózat 2014 folyamán több mint kilencezer kirendelés keretében mintegy ötvenezer analitikai vizsgálatot végzett. A szakértői vizsgálatok során kapott eredményeket a hálózat laboratóriumaiban 1999 óta egységes rendszerben rögzítik, így az adatok elemzésével átfogó képet kaphatunk a hazai feketepeciaci helyzet időbeli alakulásáról és aktuális állapotáról.

Kábítószeres, kábítószer-prekurzorok és új pszichoaktív anyagok

A piaci kép bemutatása előtt célszerű áttekinteni, hogy melyek azok az anyagok, amelyek büntetőjogi, illetve szakértői szempontból a vizsgálatok tárgyául szolgálnak.

A kábítószeresekkel és a hozzájuk kapcsolódó egyéb anyagfajtákkal (kábitószer-prekurzorok, új pszichoaktív anyagok) kapcsolatos szabályozás jelentős változáson ment át az elmúlt évtizedben. A büntetőjogi szabályozás-

ban a szakértői munkát befolyásoló egyik legfontosabb tényező az adott jogi kategóriába tartozó anyagok meghatározása, mivel a laboratóriumok elsődleges feladata a jogszabályi listákon szereplő anyagok megbízható azonosítása.

A büntetőjogi szempontból kábítószernek minősülő anyagokat a büntető törvénykönyv 459. § (1) bekezdésének 18. pontja határozza meg. E szerint hazánkban két törvénnyel kihirdetett nemzetközi egyezmény (az 1961. évi egységes kábítószer-egyezmény és a Bécsben, 1971. február 21-én aláírt pszichotróp-egyezmény) I. és II. mellékleteiben szereplő anyagok, illetve az emberi felhasználásra kerülő gyógyszerekről szóló 1998. évi XXV. törvény mellékletében felsorolt anyagok tartoznak ebbe a körbe.

A kábítószer előállításához használható anyagok (az úgynevezett kábítószer-prekursorok) listája a 273/2004/EK és a 111/2005/EK rendeletek mellékleteiben található.

A 2012-ben bevezetett „új pszichoaktív anyag” fogalmon a Btk. alkalmazásában – a 2005. évi XCV. gyógyszer-törvény fogalom meghatározásának megfelelően – a vonatkozó rendelet listájában szereplő anyagokat és vegyületcsoportokat kell érteni. Ezt a listát korábban a 66/2012. kormányrendelet 1. mellékletének C jegyzéke tartalmazta, ami 2015. január 1-jétől az 55/2014. Emmi-rendelet 1. mellékletébe került át.*

Hazai kábítószerpiac 2000 és 2009 között

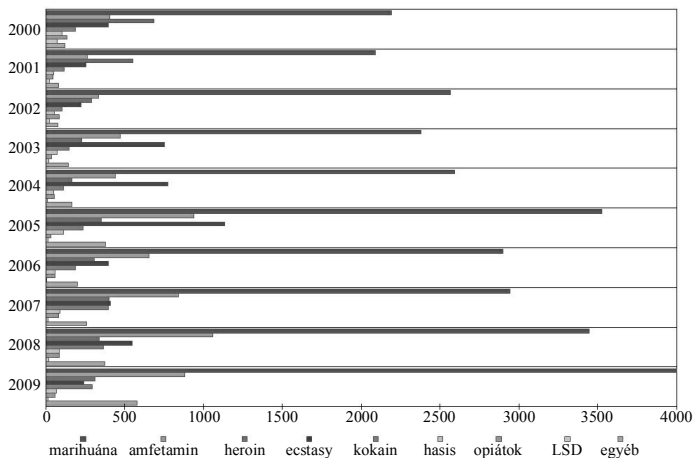
Az ezredforduló időszakában a magyar kábítószerpiacon jelenlévő anyagok köre stabilnak tekinthető, a jellemző szerek a marihuána, az amfetamin, a heroin és az MDMA (ecstasy) voltak, a hasis, a kokain, az LSD és egyes egyéb opiátkészítmények kisebb számban fordultak elő. A főbb piaci változások jellemzően éveken át tartó trendek formájában rajzolódtak ki (*1. számú ábra*).

A lefoglalási adatok közül általában az adott anyagfajta-hoz köthető lefoglalt anyagmennyiség, illetve esetszám szerepel a statisztikai értékelésekben.

Egy adott kábítószerfajtából adott évben lefoglalt anyagmennyiség domináns részét jellemzően a nagy lefoglalások teszik ki: több tíz, vagy több száz kilogrammos tételek mellett az utcai forgalomban megjelenő, jellemzően grammos vagy kisebb tömegű tételek még ezres nagyságrendű esetszámmal is csak kis részét teszik ki a teljes mennyiségnek. Ebből adódóan a lefoglalt

* Az új pszichoaktív anyagok aktuális szabályozásához és szabályozási elvének áttekintéséhez készített szakmai segédletek a Büntügyi Szakértői és Kutatóintézet honlapján, a Droghelyzet fül alatti Jogi segédletek rovatban találhatók: <http://www.bszi.hu/page.php?567>.

1. számú ábra
Kábítószeres előfordulási gyakorisága a lefoglalásokban (2000–2009)

anyagmennyiség az import-, export-, illetve tranzitforgalommal, illetve e forgalom vonatkozásában a felderítési sikerességgel kapcsolatos mutatószám.

A lefoglalások számában jellemzően a kisebb esetek fordulnak elő nagyobb arányban. A lefoglalások számában a több kilogrammos és a fél grammos lefoglalás is egy-egy esetnek számít, így az adatok trendje az utcai forgalomban, felhasználói szinten jelenlévő szerek megoszlását rajzolja ki.

A lefoglalási adatok alapján a 2000 és 2009 közötti időszakban a marihuána volt a leggyakoribb kábítószer. A hazai illegális kenderültetvények, illetve a csempészforgalomban megjelenő marihuánalefoglalások alapján megállapítható, hogy 2008-ig a belföldi piacon megjelenő marihuána nagy része importból származott. 2009 folyamán számos, vietnami elkövetők által üzemeltetett ültetvényt foglaltak le. Ezeket a sokszor akár ezertőves ültetvényeket jellemzően kendertermesztés céljára átalakított családi házakban találták, amelyekben a növények nevelése professzionális beltéri termesztési technológiával történt.

A marihuána mellett 2000 és 2001 folyamán a második leggyakoribb anyag a heroin volt, amit 2002-ben az amfetamin, majd a következő három évben az MDMA váltott.

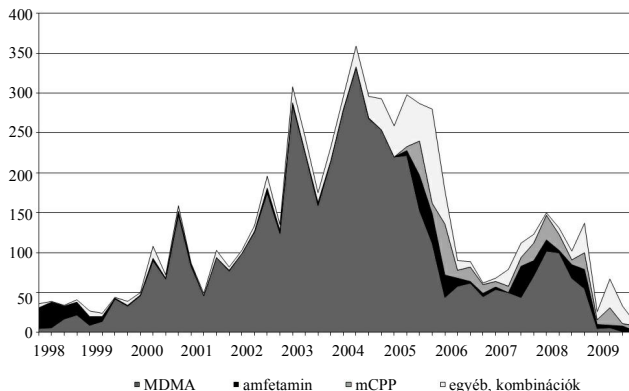
Az MDMA jellemzően illegális gyártású, gyakran színes, lenyomatos, ecstasy tabletták hatóanyagaként fordul elő. Az ecstasylefoglalásokban 2006 folyamán jelentős visszaesés tapasztalható, ezzel párhuzamosan viszont emelkedett a fekete piacon „speed” néven ismert, amfetamin hatóanyagot tartalmazó porok lefoglalásainak száma. 2006-tól 2009-ig ismét az amfetamin volt a lefoglalásokban leggyakrabban azonosított szintetikus kábítószer.

Az 1999 és 2008 közötti időszakban, a lefoglalt ecstasy tabletták nagy része MDMA hatóanyagot tartalmazott, de ez a helyzet 2009 elejére megváltozott. A tablettalefoglalások száma is jelentősen visszaesett, a hatóanyagok között az MDMA pedig teljesen háttérbe szorult (2. számú ábra). Míg a kilencvenes évek végén az MDMA hiánya nyomán keletkező űrt az amfetamin tartalmú tabletták töltötték ki, addig 2009 első negyedévében a tablettákban az amfetamin és az mCPP jelenléte volt a legjellemzőbb. Figyelemre méltó trend azonban, hogy a leggyakoribb hatóanyagok mellett több új, vagy korábban ebben a formában nem használt hatóanyag is megjelent a tablettákban (BZP, metamfetamin, GHB, MDPV, 4-fluoramfetamin).

Az évtized második felében a kokainlefoglalások száma folyamatosan nőtt, ezzel párhuzamosan egyre gyakoribbá váltak a jelentősen felhígított anyagok.

Heroin esetében a 2009–2010 közötti időszakban jelentősen visszaesett mind a tranzitszállítmány, mind az utcai lefoglalások száma. Az utcai lefoglalásokból

2. számú ábra
Ecstasy tabletták lefoglalási tétele száma és hatóanyagainak alakulása (1998–2009)

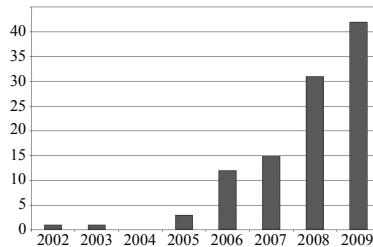

származó porok koncentrációjában 2009-től folyamatos csökkenés figyelhető meg, majd 2010 végére a heroin gyakorlatilag eltűnt az utcáról.

A hasislefoglalások száma a marihuánához viszonyítva nem számottevő, az évente lefoglalt mennyiség jellemzően néhány kilogramm, a kiugró években sem érte el a húsz kilogrammot.

A klasszikus szerek mellett fontos megemlíteni a 2004 és 2009 között egyre nagyobb számban előforduló „Gina”, illetve „folyékony ecstasy” néven közismert, szexuális bűncselekményekkel kapcsolatosan a figyelem középpontjába kerülő GBL-t (gamma-butirolakton). A GHB (gamma-hidroxivajsav) tiltólistára kerülése után visszaesett a GHB előfordulási gyakorisága, ezzel párhuzamosan pedig növekedni kezdett a GBL-lefoglalások száma, illetve a lefoglalt anyag mennyisége is (3. számú ábra). A GBL a szervezetbe kerülve GHB-vá alakulva fejti ki hatását, így a kábítószernek minősülő GHB „legális” fogyasztási alternatívájaként terjedt el ebben az időszakban. A GBL leggyakrabban barna színű, cseppentős kupakkal lezárt üvegcseben, hígítatlan formában érkezik laboratóriumi vizsgálatra.

3. számú ábra
GBL-lefoglalások száma (2002–2009)

A hallucinogén hatású anyagok között az évtized elején az LSD volt a jellemző szer, de egyre több esetben foglaltak le hallucinogén hatású, úgynevezett „varázsgombákat”. A pszilocin és pszilocibin hatóanyagot tartalmazó gombák házi termesztéséhez szükséges információk és eszközök könnyen hozzáférhetők, a spóra legálisan beszerezhető.

Az új szintetikus szerek körében – a 2005-ben nagyobb mennyiségben megjelenő mCPP-tartalmú tabletták eltűnése után – 2009 folyamán jelentek meg nagyobb számban új szerek a lefoglalásokban. Az új vegyületek közül a 4-fluoramfetamin hatóanyag ecstasy tablettákban, illetve „speed” porokban

az amfetamin mellett vagy helyett fordult elő több esetben. Ugyancsak tabletták és porok hatóanyagaként jelentek meg a katinonok vegyületsaládjába tartozó MDPV, mefedron és butilon. Jellemzően tabletták hatóanyagaként jelentek meg különböző piperazin-származékok (BZP, DBZP, TFMPP), és ebben az évben fordult elő először szintetikus cannabinoid hatóanyaggal impregnált növényi törmelék, akkori közismert néven „spice”.

A 2009 folyamán megjelenő, számos új hatóanyag egyértelműen jelezte, hogy a már ismert kábítószerkezekhez hasonló kémiai szerkezetű, de tiltólistán nem szereplő, „legális tudatmódosítók” iránt egyre nagyobb az érdeklődés, azonban a lefoglalások száma alapján ez a jelenség akkor még nem volt számottevő a kábítószer-problémához képest.

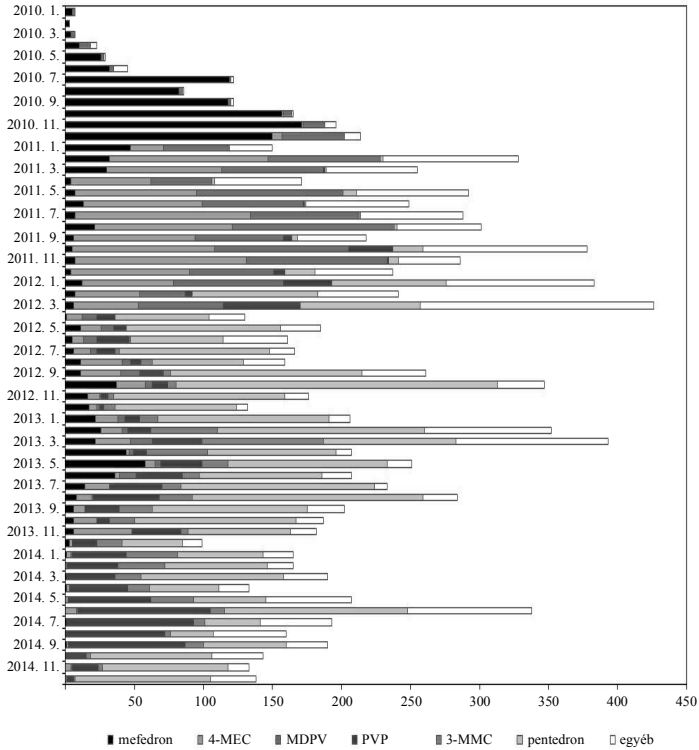
Az új szerek térhódítása a 2010 és 2014 közötti időszakban

Az új szintetikus szerek terjedésében 2010 tekinthető fordulópontnak. Ez év nyár elején jelent meg nagy arányban a mefedron (4-metil-metkatinon) elnevezésű vegyület a lefoglalásokban, majd öszre az előfordulási gyakorisága meghaladta az amfetaminét. A mefedront jellemzően fehér kristályos anyag vagy por formájában árulták, a leggyakoribb utcai nevei a „mefi” és „Kati”.

A mefedron 2011. január 1-jétől kábítószerlistára került, ez után a 4-MEC (4-metil-etkatinon) és az MDPV (metiléndioxi-pirovaleron) vált a legelterjedtebb hatóanyaggá. Ezek a vegyületek általában porok, illetve kisebb számban tabletták összetevőiként jelentek meg. 2012-től – a 4-MEC és az MDPV listára vétele után – a katinonszármazékok közül a pentedron vált a leggyakoribb hatóanyaggá, amely „penta” vagy „kristály” néven, többnyire kristályos vagy por formában fordult elő. A tiltólistára kerüléssel a pentedron népszerűsége érdemben nem változott. 2013 folyamán a pentedron mellett a 3-metil-metkatinon (3-MMC) és az alfa-PVP fordult elő nagyobb mennyiségben. Az év első felében megfigyelhető volt még a mefedron újbóli felbukkanása, de a lefoglalások száma meg sem közelítette a 2010-es szintet. 2014 elejétől az alfa-PVP részaránya folyamatosan emelkedett, de év végére ismét a pentedron lett a leggyakoribb szer (*4. számú ábra*).

A katinonszármazékokkal kapcsolatban fontos fejlemény volt, hogy a heroin drasztikus visszaszorulásával párhuzamosan, az intravénászszer-használók a katinonszármazékokra tértek át. A trend jól követhető az injektálásához kötődő, használt eszközökről kimutatott hatóanyagok megoszlása alapján. A

4. számú ábra
Katinonszármazékok előfordulásának alakulása a lefoglalásokban (2010–2014)

vizsgálati eredmények szerint az injektált anyagok megoszlása közvetlenül tükrözte az aktuálisan piacon lévő katinonszármazékok körét.

A szintetikus cannabinoidek családjába tartozó vegyületek közül 2010 őszén a JWH-018, a JWH-073 és a JWH-210, majd 2011 folyamán a JWH-122 és a JWH-081 jelent meg nagyobb számban a lefoglalásokban. Ezek az anyagok 2012. január 1-jétől kábítószerként ellenőrzés alá kerültek, de néhány hónap

alatt felváltotta őket az AM–2201 elnevezésű hatóanyag. A szabályozás bővítésével gyakorlatilag folyamatosan tűntek el a piacról a betiltott szerek, helyüket az ellenőrzés hatálya alá nem tartozó újabb és újabb vegyületek vették át.

Általánosságban elmondható, hogy a szintetikus cannabinoidok családjába tartozó hatóanyagokat leggyakrabban növényitörmelék-hordozóra impregnálva árulják, de egyes vegyületek kis tételbe kiszerelt porok formájában is előfordultak a lefoglalásokban. Időszakonként mindössze néhány domináns hatóanyag határozza meg a piacot, de a hatóanyagok gyorsan cserélődnek. Egyes periódusokban inkább az egy hatóanyagot tartalmazó készítmények, míg más időszakokban az egyszerre többféle hatóanyagot tartalmazó anyagok a jellemzők.

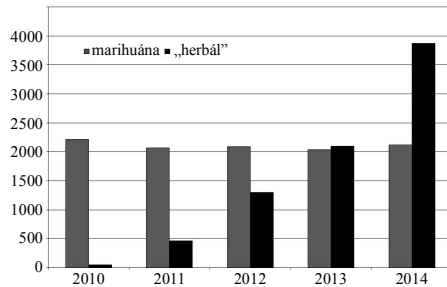
A szintetikus hatóanyagokkal kezelt növényi készítményeket számos esetben hazánkban állították/állítják elő, erre utalnak a nemzetközi csomagforgalomban beérkező, sokszor kilogrammos tételekben lefoglalt tisztahatóanyag-szállítmányok, a dizájnerdrogokat áruló webáruházak kínálatában megjelenő „kezeletlen” növényi törmelékek és az impregnáláshoz szükséges oldószerrek, illetve a kezeletlen és kezelt növényi anyagot, valamint a tiszta hatóanyagot és oldószert is nagyobb mennyiségben tartalmazó hazai lefoglalások.

A „herbál”, „biofü” vagy „zsálya” utcai néven közismert, szintetikus cannabinoidokkal kezelt növényi anyagok, illetve a természetes hatóanyagot tartalmazó marihuána-lefoglalások számát összevetve megállapítható, hogy a szintetikus (és sokszor legális) alternatívát nyújtó új szerek részesedése folyamatosan emelkedett, és 2014-ben már jelentősen meghaladta a marihuána piaci részesedését (5. számú ábra). A piac jelentős átalakulásában valószínűsíthetően alapvető szerepet játszik az új szerek alacsony ára és vélt vagy valós legalitása.

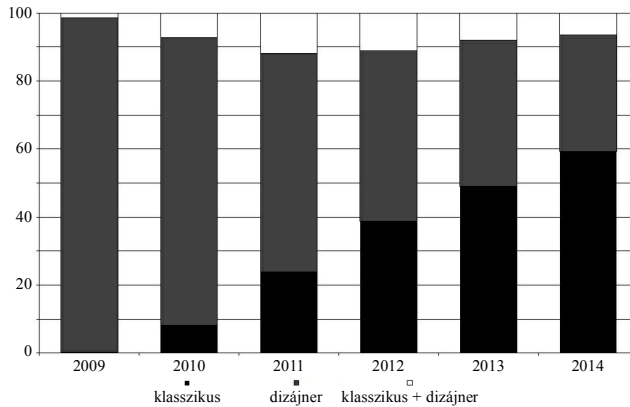
A 2010 és 2014 közötti időszak feketepiaci változásait összegezve megállapítható, hogy az új szerek részaránya folyamatosan emelkedett, a lefoglalásokban 2013-ban a klasszikus és az új szerek (dizájnerdrogok) közel azonos arányban fordultak elő. 2014 folyamán a rendőrségi lefoglalások már nagyjából hatvan százalékában fordultak elő az új vegyületek (6. számú ábra).

A jogi szabályozás hatása nem egységes az egyes szertípusok esetében. A katinonszármazékok közül a pentedron a tiltás ellenére folyamatosan jelen van a piacon. Ezzel ellentétben, a növényi törmelékekre impregnált szintetikus cannabinoidok köre a vizsgált időszakban dinamikusan követte a jogszabályi változásokat: a tiltólistára kerülő vegyületek néhány hónap alatt jelentősen visszaszorultak a piacon, helyüket új, az adott időszakban tiltólistán nem szereplő anyagok vették át.

5. számú ábra
A szintetikus cannabinoidokkal kezelt növényi anyagok („herbál”) és a marihuánalefoglalások alakulása (2010–2014)

6. számú ábra
Klasszikus kábítószeres és új szerek (dizájnerdrogok) lefoglalásainak alakulása (2009–2014; %)

Az új szerek előtérbe kerülésének általános tendenciája ugyanakkor nem jelentkezik a nagy nemzetközi érdeklődésre számot tartó könnyűzenei fesztiválokon: ezeken az eseményeken a lefoglalások a klasszikus szerek dominanciáját mutatják.

A kábítószer-vizsgálatok aktuális kihívásai

A kábítószeres és új pszichoaktív anyagok laboratóriumi azonosítása a vizsgált minta mérhető kémiai jellemzőinek ismert összehasonlító mintával (referenciaanyag) történő összevetésén alapul. A piacon megjelenő új, korábban nem ismert hatóanyagok esetében nem áll a szakértő rendelkezésére megfelelő referenciaanyag, amellyel az ismeretlen komponensre kapott vizsgálati eredmények összevethetők lennének. A vegyület kémiai szerkezetére vonatkozó részinformációk szerezhetők ugyan a rutinvizsgálatokban alkalmazott módszerekkel, ez azonban általában nem elegendő a szerkezet egyértelmű meghatározásához, az új vegyület beazonosításához.

Ilyen esetekben leggyakrabban sikerrel alkalmazható a mágneses magrezonancia spektroszkópiás (NMR) módszer, amellyel meghatározható az egyes vegyületek kémiai szerkezete. Az NMR-vizsgálatokhoz jellemzően néhány század grammnyi tiszta anyag szükséges, tehát a vizsgálati anyagból a hatóanyagot tiszta állapotban, megfelelő mennyiségben ki kell nyerni. A kinyert és beazonosított tiszta hatóanyag a rutinvizsgálatokhoz referenciaanyagként alkalmazható.

Másik lehetőség az előzetes vizsgálati eredmények alapján vélelmezett hatóanyag házi előállítás (szintézise), amelyhez viszont megfelelően felszerelt laboratóriumra és alapanyagokra, valamint kellő szaktudásra van szükség. Ebben az esetben a szintetizált és megfelelően tisztított anyagminta lehet a rutinvizsgálatokhoz alkalmazott referenciaanyag.

Az új vegyületek között nagy számban fordulnak elő hasonló kémiai szerkezetű anyagok, amelyek egyes vizsgálati technikákkal hasonló eredményeket szolgáltathatnak. A szakértő részéről fokozott gondosságot igényel az anyag egyértelmű beazonosításához szükséges vizsgálatok körének meghatározása. Különösen érvényes ez azokban az esetekben, amikor egy készítmény több hatóanyagot tartalmaz, vagy anyagmaradványokból kell nyomnyi mennyiségű szert kimutatni.

A szakértői munka során az újonnan megjelenő anyagok beazonosítása, mind a több hatóanyagot tartalmazó készítmények és anyagmaradványok vizsgálata szükségessé teheti új technikák, vizsgálati módszerek kifejlesztését, ami jelentősen megnövelheti a feladat időigényét.

A büntetőeljárársban készített szakvéleményekre vonatkozó határidők miatt mind a klasszikus szerek, mind az új anyagok azonosítása esetén nagyfokú hatékonyságot várnak el a laboratóriumoktól. A kapacitás növelésének elsődleges eszköze ebben az esetben a laboratóriumi adminisztratív munkafolyamatok

számítógépesítése, egyes munkafolyamatok automatizálása, robotizálása, valamint megfelelő mintakapacitású műszerek rendszerbe állítása.

Az új anyagok körében, a helyszíni elővizsgálatok során is számos probléma vetődik fel. Bűncselekmény gyanúja esetén az anyagok vizsgálata általában a helyszínen, szemrevételezésével kezdődik. A jellegzetes külső jegyekkel jellemezhető, esetleg jellegzetes illatú kábítószeres esetében (kender növény, marihuána, mákszalma, heroin, amfetamin) a kábítószeranyagok megfelelő tapasztalattal behatárolhatók. Az új szerek esetében a jellegzetes előfordulási formák külső jegyei (fehér por, impregnált növényi törmelék) nem adnak megfelelő alapot a hatóanyag valószínűsítéséhez.

Az ismert klasszikus kábítószeres esetében hasznos lehet a gyors tesztek helyszíni alkalmazása. A gyors tesztek általában érzékeny színreagenst tartalmazó készletek, amelyek reagense a kábítószeres meghatározott csoportjával vagy egy adott kábítószerrel érintkezve kis mennyiségben is jellegzetes színváltozást mutat. A tesztek általában nem szelektívek, ami azt jelenti, hogy egy adott reagenssel más, esetleg kábítószernek nem minősülő anyagok is adhatnak hasonló színváltozást. Ennek megfelelően a pozitív eredmény csak vélelmezésre adhat alapot, de a megfelelően elvégzett gyors teszt negatív eredménye egyértelműen azt jelenti, hogy a vizsgált anyag nem tartalmazza érdemi mennyiségben a teszten jelölt hatóanyagot vagy hatóanyagokat. Az új szerekre szelektív, kereskedelmi forgalomban kapható gyors tesztek köre erősen korlátozott, az illegális piacon lévő vegyületek gyors változása miatt a tesztek hamar elavulttá válhatnak. A laboratóriumunk által valós mintákon kipróbált, katinonszármazékokra, illetve szintetikus cannabinoidokra fejlesztett tesztek színváltozásai legtöbbször nem jellegzetesek, észlelésük sokszor bizonytalan.

A helyszíni elővizsgálatokra különféle működési elvű, hordozható kivételül, műszeres vizsgálati technikák is rendelkezésre állnak. A műszerek beszerzési ára a gyors tesztekhez képest lényegesen magasabb, de az egyszer használatos tesztekkel ellentétben tetszőleges számú vizsgálatra alkalmazhatók. Az infravörös és Raman spektroszkópiás műszerek a készülék adatbázisába táplált anyagokat tiszta állapotban nagy biztonsággal azonosítják. Ezek a készülékek hatékonyan alkalmazhatók a por formában, jellemzően hígíthatlanul előforduló katinonszármazékok helyszíni azonosítására, de a több hatóanyagot tartalmazó készítmények, hígított vagy növényi hordozóra felvitt anyagok azonosítására kevésbé alkalmasak.

Az ionmobilitás-mérés, illetve a biokémiai reakciók alapján működő készülékek nagyon kis koncentrációban is alkalmasak egyes anyagok kimutatá-

sára, azonban a hasonló szerkezetű vegyületek esetén magas lehet a fals pozitív eredmények aránya.

Egyes kábítószerfelkutatására gyakran alkalmaznak kábítószer-kereső kutyákat. A kutyákat egy-egy adott kábítószerfajta felismerésére és keresésére tanítják, kitűnő szaglásuknak köszönhetően nagy biztonsággal találják meg és jelzik az adott szert. Mivel a kutyák kiképzése jelentős időráfordítást igényel, jelenleg még kérdéses, hogy a hónapok alatt változó piaci kínálat mellett hatékonyan alkalmazhatók-e az új szerek felkutatására.

Biztonsági kihívások és válaszok a XXI. században

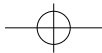
A Belügyi Tudományos Tanács publikációs felhívása

Az elmúlt évtizedek környezeti problémái, globális társadalmi-gazdasági változásai, migrációs folyamatai olyan veszélyeket, problémákat hoztak felszínre, amelyek kapcsán a biztonság témakörének értelmezése megváltozott, differenciált igények léptek fel, új területek, kérdések kerültek felszínre; így a biztonsági próbatételek *komplex, rendszerszintű* áttekintése rendkívül időszerrév vált.

A téma fontossága miatt a Belügyi Tudományos Tanács *Biztonsági kihívások a XXI. században címmel tanulmánykötetet jelentet meg 2016 novemberében*. A szerkesztett és *lektorált*, nonprofit kiadvány az elmúlt évtizedek állapotelemzése és a várható tendenciák, prognózisok bemutatása után a jelen biztonságához kötődő kutatásait kívánja megjeleníteni, iskolateremtő tudósok (*1. számú melléklet: alkotói kör és témák*), innovatív kutatók, valamint gyakorlati szakemberek tudományos és szakmai eredményeinek, tanulmányainak publikálásával.

A hiánypótló – nyomtatott és elektronikus formában is megjelenő – kötet célja, hogy komplex interdiszciplináris megközelítésű, a biztonság fogalmához kapcsolódó elméleti összefoglaló tanulmányokat, és gyakorlati kutatási eredményeket egyaránt bemutató, magas szintű ismeretterjesztő tartalommal szolgáltasson a téma iránt érdeklődők számára.

A Belügyi Tudományos Tanács az iménti cél elérése érdekében *Biztonsági kihívások és válaszok a XXI. században címmel* publikációs pályázatot hirdet olyan, a *biztonság tágran értelmezett témaköréhez kapcsolódó (2. számú melléklet: dr. Tólas Péter összefoglalója a biztonság fogalmáról)* bármely tudományterületen kutató doktoranduszok, kutatók, gyakorlati szakemberek számára, akiknek aktuális és *releváns kutatásuk, újításuk, fejlesztésük* van a témában.

A pályázók köre:

A pályázaton természetes személyek vehetnek részt. Pályázni egyénileg, vagy kollektív munkával, egy vagy több magyar nyelvű művel, *eddig még nem publikált*, máshová be nem nyújtott tanulmánnyal lehet.

A pályaművel szemben támasztott követelmények:

A pályamű – a 2. számú mellékletben részletezett – a biztonság tágan értelmezett jelenségéhez kötődő témákban lehet

- „hagyományos” kutatási beszámoló, tanulmány;
- újításokról, találmányokról, termékfejlesztéséről szóló beszámoló, eredményt már felmutató fejlesztési terv, amely valamely biztonsági probléma megoldásában hasznosítható (például új repülőtéri ellenőrzési rendszer kidolgozása, ürszemét detektálására vonatkozó új módszer kialakítása, vagy éppen új mérési technika kifejlesztése a vízellátó rendszer biztonságának növelése érdekében stb.).

A *Biztonsági kihívások a XXI. században* című tanulmánykötet a) nyomtatott; és b) elektronikus formában egyaránt megjelenik.

A pályaművek terjedelme:

- a) *kötelező elem: legfeljebb hat oldal terjedelmű szinopszis¹*, amely alkalmas a tanulmánykötet nyomtatott változatában komplett kutatási beszámolókénti publikációra;
- b) *opcionális elem: terjedelmi korlát nélkül – lehetőség szerint egy-három szerzői ív² terjedelmű, a digitális adottságok kihasználásával hosszabb, egyéni kutatási eredményt, fejlesztést tartalmazó, még nem publikált kutatási tanulmány, fejlesztési eredmény*, amely alkalmas a tanulmánykötet elektronikus formátumában történő megjelentetésére.

A pályamű elvárt elemei:

A legfeljebb hat oldal terjedelmű – word- és pdf-formátumban egyaránt elkészített – *szinopszis*, amely tartalmazza:

¹ A hat oldal terjedelmet meghaladó szinopszis esetén a bírálóbizottság fenntartja a jogot, hogy a pályázó számára csak abban az esetben tegye lehetővé a publikációt, ha a pályamű átirásával betartja a terjedelmi korlátot.

² Egy szerzői ív 21 gépelt oldal, 1 oldal A4 méret, 32 sor, soronként 62 letítés, a bal szélen 4, a jobb szélen 2,5 cm-es margóval számolva.

- a (társ)szerzőséggel kapcsolatos adatokat (szerzők, szerkesztők, egyéb közreműködők pontos neve, titulusa, rendfokozata, munkahelye, beosztása és egyéb feltüntetendő adatai);
- a tanulmány magyar és angol nyelvű címét;
- öt-tíz magyar és angol nyelvű kulcsszót;
- legfeljebb egy gépelt oldal terjedelmű magyar és angol nyelvű *abstractot*;
- tartalomjegyzéket (címfokokozatok legfeljebb három szintig);
- részletes irodalomjegyzéket;
- a főszövegben szereplő képeket, ábrákat külön fájlban;
- a főszövegben hivatkozott esetleges függelékeket, melléleteket;
- a főszövegben található fontosabb neveket és fogalmakat tartalmazó, ábécésorrendbe rendezett név- és tárgymutatót.

Az egy-három szerzői ív terjedelmű *tanulmány*, amely szintén word- és pdf-formátumban elvárt, tartalmazza az említett elemek mindegyikét, és a szinopszisban összefoglalt kutatási eredmények részletes kifejtését, továbbá itt lehetőség nyílik linkek és multimédiás elemek megjelenítésére.

A formai követelményeket a *3. számú melléklet* tartalmazza.

A pályázat benyújtásának módja:

A pályázati anyagot 2016. június 30-ig kizárólag elektronikus úton, a titkar@bm-tt.hu e-mail címre kérjük megküldeni.

A pályázati anyagnak tartalmaznia kell

- a pályaművet;
- a szakmai önéletrajzot;
- az aláírt, szkennelt nyilatkozatot a pályamű eredetiségéről, és a hozzájárulásról a *4. számú melléklet*).

A pályázó a pályamű benyújtásával tudomásul veszi, hogy annak felhasználási joga továbbiakban a Belügyi Tudományos Tanácsot illeti meg, és a beadott pályamunka egyéb ellenszolgáltatás nélkül megjelenhet a tanács által – várhatóan – 2016-ban kiadandó tanulmánykötetben. A pályázaton eredményt el nem érő pályázatokat a pályázó a továbbiakban korlátozás nélkül, szabadon felhasználhatja.

A pályázat értékelése

A pályaműveket a Belügyi Tudományos Tanács elnöke által felkért szakértő bizottság bírálja el, és tesz javaslatot a megjelentethetőségre, valamint a díjazotakra. A bírálóbizottság által értékesnek ítélt pályaműveket – szakmai lektorálás után – publikáljuk a *Biztonsági kihívások a XXI. században* című tanulmánykötet nyomtatott és elektronikus változatában egyaránt. A publikációs lehetőség tudományos elfogadottságát az 1. számú mellékletben bemutatott kiváló, akadémiai szinten elismert alkotói kör garantálja. A három legértékesebbnek ítélt pályamű szerzői a *dr. Felkai László*, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára, a Belügyi Tudományos Tanács elnöke által kiadott oklevelet kapnak.

A pályaművek elbírálásakor lényeges szempont a biztonság témájához való kötődés, a kutatások, kutatási eredmények újszerűsége, a következtetések és javaslatok gyakorlati alkalmazhatósága, valamint a feldolgozás igényessége³. Elvárás továbbá az is, hogy a pályamű tartalmilag és formailag rendszerezett, logikus felépítésű legyen, a végén összefoglalást is tartalmazzon.

A bírálóbizottság fenntartja a jogot különdíj odaítélésére, valamint a tartalmi és formai követelményeknek meg nem felelő pályaművek kizárására a bírálati eljárásból.

A Belügyi Tudományos Tanács fenntartja a jogot, hogy nem megfelelő pályázatok érkezése esetén érvénytelennek minősítse a pályázatot, és ne hirdessen eredményt.

A bírálóbizottság döntéséről a pályázók *2016. július 31-ig* a megadott e-mail címen értesítést kapnak.

A pályázattal kapcsolatos kérdésekre további információt *dr. Sabjanics István*, a Belügyi Tudományos Tanács titkára a titkar@bm-tt.hu e-mail címen ad.

A Belügyi Tudományos Tanács minden pályázónak eredményes munkát kíván!

Budapest, 2016. április 13.

Dr. Felkai László sk.

BM közigazgatási államtitkár
a Belügyi Tudományos Tanács elnöke

³ A feldolgozás igényességén a tudományos publikáció szabályainak megfelelő kialakítás, a vonatkozó téma szakirodalmának ismerete, annak alkotó módon való alkalmazása, új szakmai tudományos ismeretek, összefüggések, módszerek és eljárások megfogalmazása, kidolgozása értendő. *Bármilyen alapos plágiumgyanú a publikációs pályázatból történő azonnali kizáráshoz vezet!*

I. számú melléklet

A tanulmánykötet alkotói köre és témái⁴

I. fejezet: <i>A biztonságpolitika XXI. századi kérdései</i> (alkotók és témák)	
Prof. Dr. Báger Gusztáv CSc	integritás
Prof. Dr. Bod Péter Ákos CSc	gazdaságbiztonság
Prof. Dr. Bokor József akadémikus	információtechnológia
Prof. Dr. Csépe Valéria akadémikus	pszichológia, kognitív idegtudomány, pedagógia
egyeztetés alatt	nemzetbiztonság
egyeztetés alatt	szociális biztonság
Prof. Dr. Finszter Géza, az MTA doktora	közrend, jogbiztonság, közbiztonság
Prof. Dr. Navracsics Judit, az MTA doktora	nyelvészet
Prof. Dr. Németh Tamás akadémikus –	
Prof. Dr. Györi Zoltán DSc	élelmiszer-biztonság
Prof. Dr. Rostoványi Zsolt, az MTA doktora	iszlamista radikalizmus/dzsidhizmus, Közél-Kelet és iszlám világ, iszlám Európában
Prof. Dr. Somlyódy László akadémikus –	
Prof. Dr. Ijjas István PhD –	
Prof. Dr. Szöllösi-Nagy András, az MTA doktora	globális, kontinentális és lokális vízbiztonság
Prof. Dr. Szarka László akadémikus	energiabiztonság
Prof. Dr. Szenes Zoltán CSc	védelempolitika, katonai potenciál
Dr. Szócska Miklós PhD	egészségbiztonság
Dr. Tólas Péter CSc	hatalmi viszonyok változása, katonai és geopolitikai következmények
IBM Magyarország	biztonság és informatikai fejlesztések
II. fejezet: <i>A jövő: biztonságpolitikai prognózisok</i> (alkotók és témák)	
Prof. Dr. Besenyei Lajos CSc	jövőkutatás, társadalmi-gazdasági jövő, felelősség a jövőért, (üzleti) előrejelzés, világmodellek
Prof. Dr. Józsa János akadémikus	víz és jövő
Prof. Dr. Kerecsi Klára, az MTA doktora	a jövő bűnözése
Prof. Dr. Nógrádi György PhD	globális kihívások-válaszok
Prof. Dr. Nováky Erzsébet, az MTA doktora –	
Dr. Gubik Andrea PhD	jövőkutatás módszertana
Prof. Dr. Szita Klára CSc	jövőkutatás, fenntartható fejlődés, erőforrás-kiter- melés, zöldfejlődés
IBM Magyarország	intelligens városok (fejlesztés)
III. fejezet: <i>Interdiszciplináris válaszok</i> (alkotók és témák)	
IBM Magyarország innovatív kutatók (<i>jelen publikációs felhívás alapján</i>)	az IBM kutatóinak tanulmányai interdiszciplináris válaszok biztonság témakörben

⁴ Az alkotók nevét ábécésorrendben tüntettük fel, a felsorolás nem a tanulmánykötet végleges tematikai sorrendjét tükrözi.

Rövid összefoglaló a biztonság fogalmáról

A *biztonság* az állam, a társadalom és az állampolgárok csoportjainak *létfenyegetésével összefüggő fogalom*. A *létfenyegetés* nem csupán – sőt a XXI. században a világ legtöbb térségében nem is elsősorban – az emberek halálát jelenti, hanem sokkal inkább *a megszokott életviteltől markánsan vagy drasztikusan eltérő helyzetet*, illetve azt előidéző változásokat.

Általában minden olyan helyzetet biztonsági helyzetnek tekinthetünk, amikor *egy-egy probléma megoldásához az államhatalomnak rendkívüli eszközöket kell alkalmaznia*, a probléma megoldása kikerül a normál politika menetéből. Azt, hogy mi jelent létfenyegetést – eltekintve az olyan egyértelmű helyzetektől, mint például a katonai támadás, a természeti katasztrófa –, általában a politika és a társadalom diskurzusa dönti el.

A *biztonság fogalma* – amely eredetileg csak a katonai biztonságot, vagyis a háború és béke kérdését ölelte fel – napjainkra kibővült, és a *katonai* dimenziója mellett megjelent a *politikai, gazdasági, környezeti és társadalmi* dimenziója. Ezen kívül lassan önálló dimenzióvá válik a *kiberbiztonság* is.

A *katonai dimenzió* kutatói döntően ma is a háború és béke kérdésével foglalkoznak. A katonai biztonság vizsgálata során az államok fegyveres támadó- és védelmi képességei, illetve szándékaira vonatkozó vélekedések az elemzés tárgyai. A legnagyobb fenyegetést ebben a dimenzióban a status quoval elégedetlen államok jelentik. A haderőket a nemzetközi biztonság erősítése érdekében is alkalmazni lehet a humanitárius intervenciók és a válságkezelés esetében. A XXI. század egyik jellegzetessége a haderők nemzetközi feladatokra történő felhasználásának korábban nem ismert felerősödése.

A *politikai dimenzió* kutatói azokat a veszélyeket és fenyegetéseket vizsgálják, amelyek az állami szuverenitást veszélyeztetik, s az államhatalom összeomlását idézhetik elő. Bizonyos esetben ez jelentkezik ideológia formájában, például a szélsőséges politikai nézeteket valló csoportok esetében. A szuverenitás szempontjából minden olyan próbatétel létfenyegetést jelenthet, ami egy kormány legitimitását és nemzetközi elismertségét megkérdőjelezi. A posztbipoláris korszak nemzetközi biztonságára nézve a legnagyobb feladatot az állam politikai intézményeinek elégtelen működése, gazdasági nehézségeik, vagy az etnikai konfliktusok miatt összeomló államok adják. A politikai biztonság értelmezését meglehetősen bonyolulttá teszi, hogy a XXI. században a szuverenitásnak több jellemzője alakult ki, az Európai Unióban a szuverenitás megosztása a gyakorlat. Számos országban a szuverenitás az

állami és nem állami szereplők (magánhadseregek, vallási frakciók, terroristák és fegyveres szervezetek stb.) között oszlik meg. Ezek a nem állami szereplők, miként az állam nélküli nemzetek is (például palesztinok, kurdok stb.) de facto külpolitikát is folytathatnak.

A biztonság *gazdasági dimenziójához* olyan közismerten fontos kérdések tartoznak, mint a pénzügyi, az energia- és a szociális biztonság. A gazdasági biztonság területe a társadalmi jólléthez és az államhatalom elfogadható szinten tartásához szükséges erőforrásokhoz, pénzeszközökhöz és piacokhoz való hozzáférés garantálása. Emiatt a gazdasági biztonság területén – különösen a piacgazdaság viszonyai között – nem könnyű egyértelműen meghatározni az állam és a társadalom biztonságát fenyegető tényezőket. Egyértelmű például azonban, hogy a 2008-as pénzügyi-gazdasági válság kirobbanása óta a nyugati társadalmak többsége a gazdasági nehézségek egy részére biztonsági kérdésként tekint.

A *környezeti biztonság* vizsgálata a helyi és globális bioszféra, mint minden egyéb irányú emberi tevékenység létfenntartó rendszereinek fenntartására irányul. A környezeti szféra nyilvánvalóan a környezetvédelmi problémák miatt számít biztonsági erőpróbnának, hiszen a természeti környezetben végbe menő változások közvetlenül érintik az embereket, a társadalmak életfeltételeit.

A *társadalmi biztonság* a kultúrában, vallásban, nyelvben, a politikai és társadalmi értékekben kifejeződő kollektív identitás fenntartására és megőrzésére vonatkozik. Ha egy társadalmi csoport nyelvét, elnevezését vagy bármely önazonosságát alkotó elemét vonják kétségbe, akkor társadalmi biztonságról van szó. Az is a társadalmi biztonság fenyegetéseként jelenhet meg, ha egy államon belül az etnikai vagy vallási összetétel jelentősen megváltozik. Ennek a kérdésnek különösen azokban a térségekben van jelentősége, ahol a terület, az etnikum, a nyelv, a vallás határai nem esnek egybe. Hasonlóképpen a társadalmi biztonság kérdéséhez tartozik a párhuzamos társadalmak kialakulása, illetve a társadalmilag integrálatlan rétegek számának növekedése.

Végül van a biztonságúnak egy teljesen új területe, a *kiberbiztonság*, amelynek fontosságát és lassú önállósodását elsősorban az adja, hogy valamennyi biztonsági dimenzióval érintkezik, valamennyi biztonsági dimenzióban – amelyben a komputerizálásnak és az internetnek szerepe van – előállhat a kiberbiztonsággal összefüggő fenyegetés.

A legkülönbözőbb folyamatok válhatnak egzisztenciális fenyegetéssé a biztonság említett öt dimenziójában, ha a körülmények úgy alakulnak. Fontos azonban jelezni, hogy a politika a XXI. században szívesen *biztonságiasít*, vagy *próbál meg biztonságiasítani* olyan kérdéseket is, amelyek rend-

kívüli eszközökkel való megoldása nem feltétlenül indokolt. Elsősorban azért, mert a fenyegetettség állapota a tapasztalatok alapján mindig az éppen hatalmon lévőknek kedvez, az ő népszerűsítésüket segíti. Számosan rámutattak már a biztonságiasítás gyakori alkalmazásának veszélyeire, hangsúlyozva, hogy sok esetben nem segíti elő a probléma megoldását, s alkalmat adhat a kormányzati hatalom indokolatlan kiterjesztésére, ami az emberi jogok és a polgári szabadságjogok korlátozására szolgál.

Végül feltétlenül jelezni kell, hogy a biztonságban van egy objektív és egy szubjektív oldala. Az objektív biztonság az adatokon, tényeken, folyamatok elemzésén alapuló kép (szakértői, elemző percepció), míg a szubjektív biztonságot (a biztonság társadalmi percepcióját) napjainkban döntően a politikai közbeszéd és média alakítja. Hosszú távon a szakértők kulcsfontosságúnak tartják, hogy az említett percepciók ne kerüljenek áthidalhatatlanul távol a valóságtól.

Dr. Tóth Péter

Formai követelmények (útmutató)

Kéziratleadás

1. A szerző által a Belügyi Tudományos Tanácshoz leadott kéziratnak tartalomilag teljesnek és véglegesnek kell lennie. A kéziratot elektronikusan, word- és pdf-fájlban kell leadni, csatolva a kapcsolódó anyagokat (képek, mellékletek stb.).
2. A kéziratnak a főszövegen kívül tartalmaznia kell a következő kötelező elemeket:
 - (társ)szerzőséggel kapcsolatos adatok (szerzők, szerkesztők, egyéb közreműködők pontos neve, titulusa, rendfokozata, munkahelye, beosztása és egyéb feltüntetendő adatai);
 - a tanulmány címe;
 - magyar nyelvű fél-egy oldalas absztrakt;
 - magyar kulcsszavak: 5-10 darab
 - angol nyelvű cím;
 - angol nyelvű fél-egy oldalas absztrakt;
 - angol kulcsszavak: 5-10 darab;
 - tartalomjegyzék (címfokokozatok legfeljebb három szintig);
 - irodalomjegyzék (részletesen lásd lejjebb);
 - a főszövegben szereplő képek, ábrák külön fájlban (részletesen lásd lejjebb);
 - a főszövegben hivatkozott esetleges függelékek, mellékletek;
 - a főszövegben található fontosabb neveket és fogalmakat tartalmazó, ábécésorrendbe rendezett név- és tárgymutató.
3. A kézirat terjedelme:
 - a) *szinopszis* esetén: max. 6 oldal/15 000 karakter;
 - b) a tanulmánykötet elektronikus változatában megjelenő *tanulmány* esetén: egy-három szerzői ív.
1 szerzői ív = 40 000 leütés (*karakterszám szóközökkel együtt*). A leütésszám ellenőrizhető a Word program menüjében: *Korrektúra > Szavak száma > Karakterek száma (szóközökkel)*.

Az elektronikus változatban lehetőség van linkek, multimédiás és egyéb elemek alkalmazására: például képek, videók, aktív ábrák, depositóriumok, e-learning anyagok, animációk, narrációk/hanganyagok, (tutori) útmutatók, fogalmi magyarázatok, kollaboratív elemek, szoftverbemutatók, mobil informatikával támogatott magyarázatok, szimulációk, tesztek, számítási modulok stb.

Címfokozatok

4. Különösen fontos a kézirat világos felépítése, az egyes fejezetek, részek elkülönülése, a címfokozatok egyértelmű hierarchiája. A tartalomjegyzékben leírt címek, illetve azok sorrendje pontosan egyezzen a szövegben szereplőkkel.

5. A címfokozatokat *jelöljük decimális számozással, legfeljebb három szintig* (például 1.1.2.). Szükség esetén ez alatt is használhatunk alcímet, külön számozás nélkül. Kerüljük azonban a szöveg túlzott tagolását, amely gátolhatja az olvasót a befogadásban. A szövegben a címeket emeljük ki félkövér szedéssel és nagyobb betűmérettel, illetve hagyjunk előttük-utánuk üres sort.

Formázás, kiemelés

6. *A szerzőnek a szöveg esztétikai formázásával alapvetően nem kell foglalkoznia!* Nincs jelentősége a használt betűtípusnak, sorköznek, margónak stb. A kötet kiadása során a tördelő alakítja ki a szöveg végső, rendezett formáját.

7. *Mindemellett kérjük a szövegben mellőzni a tabulátor használatát,* illetve semmiképp se üssünk egymás után több szóközt sorbehúzási vagy helyzetítési céllal.

8. A szerzőnek egyedül a formázással jelölt tartalmi kiemelésekre kell ügyelnie. A folyószövegben kiemelni kívánt szövegrészt *kurzíválással* (dőlt szedéssel) vagy *fett* (félkövér) szedéssel jelöljük. Utóbbit csak ritkán, kulcsszavaknál vagy néhány szavas szövegrésznél javasoljuk használni. Aláhúzást, ritkítást, VERZÁL szedést nem használunk.

Képek, ábrák, táblázatok

9. A kéziratban szereplő összes képnél, ábránál, táblázatnál szükséges sor-szám, cím/aláírás, illetve a forrás feltüntetése. Ha a szerző maga készítette az ábrát/táblázatot, ezt „saját szerkesztés” szöveggel jelölje.

10. A képeket, fotókat egyesével külön képfájlban (.jpg, .tif vagy .bmp formátumban) is csatolni kell a kézirathoz (nem csak a szövegbe illesztve), hogy azok a nyomtatáshoz használható, jó minőségben (minimum 200 dpi felbontásban) álljanak rendelkezésre.

11. Fontos az ábrákon szereplő feliratok, adatok, skálák hiánytalan és olvasható feltüntetése. Idegen nyelvű szöveget tartalmazó ábráknál szükséges a magyar fordítást is leírni, különösen a szaknyelvi kifejezések esetén. A gyenge grafikai minőségű ábrákat a kiadó újraserkeszti. Hiányos, nem értelmezhető ábra nem maradhat az anyagban, ennek tartalmi kiegészítése, pótlása a szerző feladata.

12. Színes ábrák, képek szerepeltetése lehetséges.

Hivatkozások, irodalomjegyzék

13. A kéziratban mind a szó szerinti idézetek, mind a tartalmi idézés (parafrazis) forrását minden esetben külön jelölni kell. A jelölésnek tartalmaznia kell a forrásmű oldalszámát is, illetve jogszabály esetén a konkrét bekezdést, pontot stb. A szövegben a szó szerinti idézetek kezdetét és végét az idézőjelek használatával egyértelműen jelölni kell. Kérjük, hogy szövegekői hivatkozást alkalmazzon (például GRAYSMITH, 1976), és a lábjegyzetet csak fogalommagyarázatra, vagy valamilyen kiegészítő információ megjelenítésére használja!

14. Az irodalomjegyzéknek minden forrásművet tartalmaznia kell, amelyből szó szerinti vagy tartalmi idézés történt a szövegben. A forrásművek jelölésének pontosnak, teljesnek és egységesnek kell lennie. A forrásművek felsorolásánál az alfabetikus sorrendet kell követni, indokolt esetben csoportosítva azokat (például szerzői művek, jogszabályok, adatbázisok). (Az irodalomjegyzék és a szövegekői hivatkozások formai követelményeit lásd a továbbiakban.)

15. Ha a kézirat nem hivatkozott idézeteket vagy hiányos irodalomjegyzéket tartalmaz, ezek pótlása nem a kiadó feladata. Ilyen esetben – a plágium elkerülése érdekében – a kiadó visszaküldi a kéziratot a szerzőnek javításra.

Olvasószerkesztői munka

16. A szerző által leadott kéziratot a kiadó munkatársai helyesírási, stilisztikai és formai szempontból minden esetben ellenőrzik, javítják (olvasószerkesztés). Ez a folyamat nem érinti a mű szakmai tartalmát, pusztán a nyelvi, formai követelmények megfelelésére szolgál.

17. A javított kéziratot az olvasószerkesztő megküldi a szerzőnek ellenőrzésre. A javítás során az olvasószerkesztő megjegyzéseket fűzhet a kézirathoz az esetlegesen felvetődő problémákról, kérdésekről. Ezek megválaszolása szerzői hatáskör, tisztázásukhoz elengedhetetlen a szerző érdemi visszajelzése. Az olvasószerkesztő a szerző visszajelzése és jóváhagyása után véglegesíti a kézirat szövegét, és ezután továbbítja a tördelőnek.

Hivatkozások jelölése irodalomjegyzékben

Önálló mű:

SZERZŐ Neve: *Mű címe*, Kiadó neve, Kiadás helye, megjelenés évszáma.

Például:

Robert GRAYSMITH: *Zodiac*, Berkley, New York, 1976.

Tanulmánykötetben megjelent írás:

SZERZŐ Neve: *Tanulmány címe* = *Kötet címe*, szerk. SZERKESZTŐ Neve, Kiadó neve, Kiadás helye, évszám.

Például:

KATONA Tibor: *Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében* = *Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára*, szerk. JUHÁSZ Zsuzsanna, NAGY Ferenc, FANTOLY Zsannett, SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2012.

Ewout H. MEIJER, Peter J. van KOPPEN: *Lie Detectors and the Law: The Use of the Polygraph in Europe = Psychology, crime and law*, eds. David CANTER, Rita ZUKAUSKIENÉ, Ashgate, Burlington, 2008.

Folyóiratban megjelent tanulmány:

SZERZŐ Neve: *Tanulmány címe*, Folyóirat Neve, (az illető évfolyam kötet-száma arab számmal – megadása nem kötelező,) megjelenés éve/füzettség, oldalszám.

Például:

KERTÉSZ Imre: *A poligráfos vizsgálat helye a büntetőeljárásban II. rész*, Főiskolai Figyelő, 2(1991)/1, 20–30.

Laimutis KRAUJALIS, Aleksandr KOVALENKO, Vitas SALDŽIŪNAS: *Legal and practical aspects of using the polygraph in the Republic of Lithuania*, European Polygraph, 1(2007)/1, 17–23.

Internetes forrás:

SZERZŐ Neve: *Tanulmány címe*, megjelenés évszáma, oldalszám. Forrás: webcím (letöltés ideje) – Ha nincs megadva évszám és/vagy oldalszám, akkor csak a meglévő információ szerepel.

Például:

Philip TRAESE: *Judicial control on the gathering and reliability of technical evidence in a continental criminal justice system*, 2011. Forrás:

www.isrcl.org/Papers/Traest.pdf (2011. 07. 28.)

Juozas VENCKUS: *This site was started to spotlight a polygraph tests usage in Republic of Lithuania*, 2011. Forrás: www.polygraph.lt/page2.html (2011. 07. 28.)

Megjegyzések:

- A szerző kereszt- és családnevének sorrendje mindig a nyomtatványon olvashatóval egyezik meg, külföldi szerző esetében tehát a vezetéknév nem emeljük ki a címleírás első szavául. Társ szerzők nevei között vessző áll.
- A kötet szerkesztőjének neve előtt *szerk.* szócska áll. Idegen nyelvű kötet esetén az adott nyelvnek megfelelő rövidítést használjuk: *ed.* vagy *eds.* (angol, olasz, latin); *éd.* (francia); *Hrsg.* vagy *Hg.* (német).
- Oldalszám előtt és után nincs betűjel, csak utána pont. Számok között nagy-kötőjelet használunk.
- Egy könyv 2., 3. stb. kiadására a kiadási évet követő felső indexszámmal utalunk: 1964²
- Ha egy szerzőtől ugyanazzal az évszámmal több mű is szerepel, akkor teszünk egy kisbetűt az évszám után folytatólagosan: (2012a) (2012b)
- Ha bármelyik adat hiányzik, értelemszerűen ki kell hagyni.

Publikációs nyilatkozat

Alulírott nyomtatott név; (születési hely, idő; anyja neve)
..... nyomtatott név; (születési hely, idő; anyja neve)
..... nyomtatott név; (születési hely, idő; anyja neve)

nyilatkozom, hogy feljogosítom a Belügyi Tudományos Tanácsot

.....
.....
című tanulmányom a *Biztonsági kihívások a XXI. században* munkacímű tanulmánykötetben történő megjelentetésére.

Kijelentem, hogy a tanulmány saját szellemi termékem, amelyet a tudományos publikáció eredetiségére vonatkozó kritériumainak és idézési szabályainak megfelelően, önállóan/a tanulmány készítői között feltüntetett társszerzőkkel készítettem el (*a megfelelő aláhúzendő*). A tanulmány tartalmára vonatkozóan teljes szakmai felelősséget vállalok.

Nyilatkozom továbbá, hogy a benyújtott tanulmányt előzőleg más kiadványban nem jelentettem meg, illetve nem áll másol lektorálás alatt. A nyilatkozat aláírásával vállalom, hogy a publikációért ellenszolgáltatást nem kérek.

Aláírásommal a tanulmány vonatkozásában a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:253. § (3) bekezdésében szabályozott módon, szellemi alkotásomhoz kapcsolódó jogaimat a Belügyi Tudományos Tanácsra ruházom.

(Minden szerzőnek alá kell írnia! A szükséges helyek szabadon bővíthetők/szűkíthetők.)

Keltezés:, 2016.....

Nyomtatott név

Aláírás

Keltezés:, 2016.....

Nyomtatott név

Aláírás

Keltezés:, 2016.....

Nyomtatott név

Aláírás

